

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 18

FÖRSTA KAMMAREN

1966

19—20 april

Debatter m. m.

Tisdagen den 19 april

Sid.

Svar på interpellation av herr Augustsson ang. rätten till semester vid byte av anställning	3
Meddelande ang. enkel fråga av herr Dahln angående arbetet inom Förenta Nationerna för visst stöd åt afrikanska stater ..	5

Onsdagen den 20 april

Anslag till internationell biståndsverksamhet (Forts.):	
Den internationella biståndsverksamheten	6
Förenta Nationernas barnfond	38
Styrelsen för internationell utveckling	39
Om skydd för u-landsinvesteringar	41
Bilateralt finansiellt utvecklingsbistånd	42
Bidrag till internationella livsmedelsprogrammet	44
Om restitution av skatt på bensin för motorsågar	46
Om ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor, m. m.	50
Fortsatt valutareglering	56
Riksbankens sedelutgivning, m. m.	63
Ungdomens bostadsfråga	70
Om forskning angående ungdomens situation i dagens samhälle ..	70

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 20 april	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 45, ang. anslag till internationell biståndsverksamhet	6
— nr 46, ang. anslag till finansiellt utvecklingsbistånd	42
— nr 48, ang. anslag till avlöningar och omkostnader för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen	46
Bevillningsutskottets betänkande nr 26, om restitution av skatt på bensin för motorsågar	46
— nr 27, ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om vissa postavgifter	50
— nr 28, om ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor, m. m.	50
— nr 29, om rätt till avdrag vid beskattningen för vissa driftslån inom jordbruket	55
— nr 30, om viss ändring av 22 § kommunalskattelagen	55
— nr 33, ang. tilläggsavtal till avtal med Italien för undvikande av dubbelbeskattning	55
Bankoutskottets utlåtande nr 23, ang. fortsatt valutareglering	56
— nr 24, ang. särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.	63
Jordbruksutskottets utlåtande nr 7, ang. förlängning av giltighetstiden för 1962 års internationella veteavtal	70
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 24, ang. ungdomens bostadsfråga	70
— nr 25, om rådgivning i televisionen angående vården av utvecklingsstörda	70
— nr 26, om forskning angående ungdomens situation i dagens samhälle	70
— memorial nr 27, ang. överlämnande till statsutskottet av vissa till allmänna beredningsutskottet remitterade motioner	72

Tisdagen den 19 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 13 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1966/67 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till allmänna kultur- och bildningsändamål jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. rätten till semester vid byte av anställning

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet ASPLING, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Augustssons interpellation angående rätten till semester vid byte av anställning, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Augustsson har frågat om jag avser att föreslå ändring i semesterlagen för att undanröja vissa konsekvenser av reglerna om kvalifikationsår m. m.

Semester intjänas genom arbete under ett kalenderår (kvalifikationsåret) och åtnjutes under det påföljande året. Om en arbetstagare slutar sin anställning innan han hunnit få ut sin semes-

ter, får han i semesterersättning ett belopp som motsvarar den semesterlön han skulle ha haft, om han fått ut all kvarvarande semester.

Arbetsgivaren och arbetstagaren kan komma överens om att semestern skall utgå under kvalifikationsåret.

Herr Augustsson pekar på det fallet, att en arbetstagare slutar en anställning i slutet av ett kvalifikationsår utan att ha fått semester för sitt arbete under det året och därefter omedelbart tar anställning hos en ny arbetsgivare. Han får då visserligen semesterersättning av den förste arbetsgivaren, men den nye arbetsgivaren är inte skyldig att låta honom få ledigt så att han kan utnyttja sin semesterersättning till vad den är avsedd för, nämligen att sätta arbetstagaren i stånd att rekreera sig under en ledighetsperiod. Herr Augustsson önskar lagändring för att garantera arbetstagaren rätt till ledighet i ett fall som det nyss angivna.

Jag vill till en början framhålla, att om den nye arbetsgivaren tillämpar semesterstängning så får arbetstagaren säkerligen ledigt samtidigt med sina arbetskamrater i den nya anställningen. I de fall då semester avtalsenligt skall utgå under kvalifikationsåret blir det också semester under det första året i den nya anställningen.

Även om inte något av de nu nämnda fallen föreligger, torde det ofta vara möjligt för arbetstagaren att under det första anställningsåret få en tjänstledighet, som kan tjäna samma syfte som semester. I övrigt finns vanligen möjligheten att arbetstagaren söker ordna det så, att en lämplig tidrymd förflyter mellan den dag då han slutar den tidigare anställningen och den dag då han tillträder den nya. Under ledigheten kan han — vilket också är

Ang. rätten till semester vid byte av anställning

meningen — använda semesterersättningen från den tidigare arbetsgivaren.

Lagreglerna på detta område är oförändrade alltsedan vår första semesterlag. Det torde vara ganska sällan som de leder till situationer av det slag herr Augustsson påtalat, och det blir väl för en och samme arbetstagare knappast något problem som återkommer. Det är min uppfattning att de nuvarande bestämmelserna tillgodoser berättigade anspråk från arbetstagarnas sida och att därför någon ändring av bestämmelserna inte är påkallad.

Herr AUGUSTSSON (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Socialministern anvisar i sitt svar flera alternativa lösningar och kommer så småningom till den slutsatsen, att det av mig påtalade problemet knappast kan vara något problem i praktiken och att någon lagändring därför ej är påkallad.

Jag medger gärna att det inte är något stort problem därigenom att det inte drabbar en stor mängd arbetstagare. Man kan väl också säga, att arbetsgivarna i allmänhet har visat tillmötesgående i denna fråga. Inte desto mindre är det irriterande för den som av dessa orsaker faktiskt går miste om den tänkta sommarsemesteren.

Socialministern säger i sitt svar bl. a. att om arbetsgivaren tillämpar semesterstängning, så får arbetstagaren säkerligen ledigt samtidigt med sina arbetskamrater i den nya anställningen. Ja, det beror givetvis på vilken typ av arbete det är fråga om. Se t. ex. på järnbruken! Där slår man igen hela produktionen för semester men tar ut så många man kan för att reparera och utföra alla de arbeten som bör göras vid stillestånd. Den som då haft annan arbetsgivare föregående år får utan diskussion finna sig i att arbeta under se-

mestern. Har sedan företaget i fråga brist på arbetskraft, är det inte alldeles givet att vederbörande får ut någon semester alls under året — märk väl: med stöd av lagen.

Att lagreglerna på detta område varit oförändrade alltsedan vår första semesterlag verkar både stabilt och tryggt. Men samhället har, som väl är, inte varit oförändrat under 30 år. Genom den allt snabbare strukturella omvandlingen av vårt näringsliv och genom vår kroniska brist på arbetskraft har det visat sig, att det problem som jag påtalat finns och troligen inte blir mindre, utan tvärtom.

Herr talman! De 30-åriga bestämmelserna på detta område borde kanske ändå putsas litet.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet motionen nr 719.

Föredrogs och bordlades ånyo allmänna beredningsutskottets memorial nr 27.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 120, angående godkännande av tilläggsavtal rörande ändring i det i Ottawa den 6 april 1951 undertecknade avtalet mellan Sverige och Canada för undvikande av dubbelbeskattning samt fastställande av bestämmelser angående handräckning i fråga om inkomstskatter.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet avlämnade motioner:

nr 720, av herr *Jacobsson, Gösta*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 88, med förslag till förordning om avdrag vid inkomsttaxeringen för avskrivning på köpekontrakt som avser fartyg;

nr 721, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 92, med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648);

nr 722, av fru *Segerstedt Wiberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 96, med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 3 § och 15 kap. 14 § föräldrabalken m. m.; samt

nr 723, av herr *Sveningsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 96, med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 3 § och 15 kap. 14 § föräldrabalken m. m.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla

Meddelande ang. enkel fråga

fråga denna dag framstälts av herr *Dahlén (fp)* till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena: »Har några framsteg gjorts inom FN beträffande planeringen av stöd åt de afrikanska stater, som blir lidande på grund av försämrade relationer till Sydafrika, Rhodesia och de portugisiska områdena? Om några verkliga framsteg inte gjorts, vill då Utrikesministern utlova förnyat svenskt initiativ eventuellt i samband med de övriga nordiska staterna för att söka påskynda frågans behandling?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.09.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 20 april

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 14 innevarande månad.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 och 60 §§ arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1); samt

nr 137, i anledning av väckta motioner angående krigsförsäkringen för sjömän.

Herr **TALMANNEN** yttrade:

Jag vill först meddela att något arbetsplenum instundande fredag icke torde behöva hållas.

Som ett led i firandet av representationsreformens 100-årsjubileum torsdagen den 12 maj anordnas en mottagning i riksdagshusets sammanbindningsbana kl. 11.00. För det fortsatta arbetet med förberedande av jubileet vore det av värde att i förväg få en ungefärlig uppfattning om antalet deltagare i denna mottagning. Jag anhåller därför att de kammarledamöter som avser att närvara ville anteckna sig på den lista som finns utlagd i kammarens kapprum. Listan indrages torsdagen den 5 maj kl. 18.00.

Efter samråd med andra kammarens talman får jag samtidigt meddela att den frågestund, som enligt den vid sessionens början utdelade preliminära planen skulle äga rum torsdagen den 12 maj kl. 14.00, på grund av jubileumsfirandet flyttas till sammanträdet påföljande dag. Något kammarplenum

hålles sålunda icke torsdagen den 12 maj.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 120, angående godkännande av tilläggsavtal rörande ändring i det i Ottawa den 6 april 1951 undertecknade avtalet mellan Sverige och Canada för undvikande av dubbelbeskattning samt fastställande av bestämmelser angående handräckning i fråga om inkomstskatter.

Föredrogs och hänvisades motionen nr 720 till bevillningsutskottet och motionerna nr 721—723 till lagutskott.

Ang. den internationella biståndsverksamheten (Forts.)

Fortsattes överläggningen vid punkten 1 i statsutskottets utlåtande nr 45 rörande samtliga punkter i statsutskottets utlåtanden nr 45 och 46.

Herr **CARLSSON, HARRY**, (fp):

Herr talman! Statsutskottet har i utlåtandena nr 45 och nr 46, som nu behandlas i ett sammanhang, framlagt riktlinjer för u-landsbiståndet. Utlåtande nr 45 gäller ärenden, som behandlats i första avdelningen av utskottet, och utlåtande nr 46 sådana ärenden som behandlas av femte avdelningen.

De synpunkter, som jag här kommer att anföra, är, herr talman, grundade dels på föredragningen i femte avdelningen och dels på de iakttagelser jag haft tillfälle att göra vid besök för ett år sedan i en del av dessa u-länder, i första hand för att studera missionens

Ang. den internationella biståndsverksamheten

arbete, men varvid jag även kom i kontakt med FN:s representanter.

Statsutskottet har vid sin granskning av statsverkspropositionen även haft att ta hänsyn till bl. a. en omfattande motion från folkpartiet och centerpartiet. Vissa av de krav som dessa båda partier framställt har tillgodosetts av utskottet. På åtskilliga punkter borde emellertid en mera bestämd mening uttalats av utskottet, och vissa mycket angelägna förslag har fått framföras reservationsvis.

Det är nu sex år sedan FN:s generalförsamling antog en resolution som uttalade, att internationellt bistånd och hjälp med kapital från de ekonomiskt utvecklade ländernas sida skulle väsentligt ökas, så att det snarast möjligt motsvarar cirka en procent av dessa länders nationalinkomst. Under dessa sex år har en gradvis stegring skett av den svenska biståndsinsatsen, men inte i den takt som mittenpartierna ansett önskvärd. Jag vill erinra om att folkpartiet och centerpartiet under en följd av år krävt betydande förstärkningar utöver regeringens förslag av den svenska insatsen för u-länderna. Med ett bifall till de förslag som framförts från vårt håll skulle vi i dagens läge haft mycket lättare att uppnå enprocentsgränsen inom rimlig tid.

I den gemensamma partimotionen från mittenpartierna krävs en plan som anger hur Sverige med de samlade svenska biståndsinsatserna skall förverkliga enprocentsrekommendationen. Denna plan bör bygga på en analys av utvecklingseffekten hos de olika hjälpformer som nu praktiseras. Det är nämligen angeläget inte bara att en kvantitativt stor hjälpinsats göres, utan även att insatserna avväges på sådant sätt att utvecklingen av u-ländernas näringsliv, höjningen av utbildningsstandarden och verkningarna i övrigt blir så goda som möjligt.

Vid motion nr 450 i andra kammaren har fogats en PM beträffande ekonomisk hjälp till u-länderna, som tar upp just effekten av olika hjälpformer. Denna PM

bör kunna tjäna som vägledning för det planeringsarbete som motionärerna förutsatt. Planen rörande förverkligande av enprocentsrekommendationen bör göras upp av en särskild utredning bestående av parlamentariker, representanter för näringsliv och mission samt vetenskaplig expertis. Utredningen bör tillsättas omedelbart. Härigenom bör det vara möjligt att underlätta för regeringen att redan till nästa års riksdag redovisa sina planer beträffande uppnåendet av enprocentsmålet. Bland annat på grundval av utredningens material bör regeringen till en kommande riksdag framlägga förslag om hur en ytterligare stegring av vår biståndsverksamhet bör utformas.

Att statsrådet fru Lindström i fredags under debatten hävdade att en sådan planläggning var orealistisk ändrar inte på något sätt min inställning i denna fråga. En nackdel med den svenska biståndsverksamheten har kanske varit att förvaltningen av biståndet splittrats på olika myndigheter. Denna splittring har genom tillkomsten av SIDA delvis upphävts. Fortfarande handlägges emellertid den tekniska biståndsverksamheten av utrikesdepartementet, de kommersiella insatserna av handelsdepartementet och de finansiella av finansdepartementet. Som framhållits i reservation till utlåtande nr 45 bör statsmakterna på sikt åstadkomma en samordning av hela biståndsförvaltningen i ett enda organ. Detta skulle underlätta genomförandet av en effektiv planering av insatserna.

Riksdagen har under en följd av år haft att behandla förslag om åtgärder som stimulerar u-ländernas handel. I flertalet u-länder är majoriteten av befolkningen sysselsatt i jordbruket och dess binäringar. En ökning av jordbruksproduktionen framstår såsom något mycket angeläget. Samtidigt bör emellertid insatserna för en industrialisering av dessa länder vidgas väsentligt. Genom sitt ensidiga beroende av jordbruket och genom handelsbalansen

Ang. den internationella biståndsverksamheten

av de snabbt växande exportintäkterna av jordbruksvaror blir det i många fall omöjligt för u-länderna att företa en effektiv utvecklingsplanering. U-länderna måste målmedvetet inrikta sig på att ge sitt näringsliv en större allsidighet och anpassningsförmåga. Ett oroande tecken just nu är att medan många industriländer uppvisar en mycket kraftig ekonomisk expansion, fördjupas flera u-länders ekonomiska svårigheter. På åtskilliga för u-länderna livsviktiga råvaror sjunker världsmarknadspriserna. Dessa förhållanden sammanhänger sannolikt med den olämpliga strukturen av u-ländernas näringsliv och export. Åtgärder för att stimulera utvecklingen av industrien och handeln i u-länderna har därför högsta prioritet. Årets riksdag har fattat beslut om ändringar i skattelagstiftningen och avveckling av vissa tullar på tropiska produkter. Åtgärder av denna art kan stimulera u-ländernas export. Vi bör eftersträva att på sikt så långt möjligt undanröja alla handelshinder för u-länderna.

Kanske ännu mer angeläget är att investeringar i u-länderna underlättas så långt detta är möjligt. Ett av de största hindren för investeringar är de stora risker, som intresserade företag måste räkna med i samband med investering i vissa u-länder, på grund av bristande politisk eller ekonomisk stabilitet i dessa.

Riksdagen har under en följd av år intagit en mycket välvillig inställning till svenska investeringsgarantier och bilaterala investeringskyddsavtal. Att något initiativ om ett svenskt system med sådana garantier hittills inte tagits får väl anses bero på att man från majoritetens sida avvaktat de förhandlingar som förts inom bl. a. OECD och inom ramen för det nordiska samarbetet och vilka gäller kommersiella investeringsgarantisystem. Dessa förhandlingar har emellertid inte lett någonstans hittills, och det är osäkert om de kan leda till resultat inom rimlig

tid. Åtskilliga länder har redan ordnat egna garantisystem. Det borde även för Sveriges del göras någonting, i avvaktan på en lösning som omfattar flera länder gemensamt. I en reservation har yrkats att förslag skall framläggas till 1967 års riksdag om ett svenskt system för skydd för investeringar i u-länderna.

I motion 450 i andra kammaren har begärts att anslaget till FN:s barnfond (UNICEF) skall höjas med 2,2 miljoner kronor till sammanlagt 10 miljoner kronor. Barnfonden har under senare tid ökat sina insatser, inte minst inom den förebyggande mödra- och barnvården. Härigenom har ett mycket starkt ökat behov av ekonomiska medel uppkommit. Dessutom ökar behovet av insatserna starkt i takt med det ökade barnantalet. Det är min personliga övertygelse att den humanitära verksamhet som barnfonden bedriver i mycket hög grad är i behov av svenskt stöd. Den höjning som föreslagits i den återopade motionen är väl motiverad och bör genomföras.

Den svenska biståndsinsatsen har mycket stor hjälp av svenska frivilliga organisationer, inte minst när det gäller att i u-länderna förverkliga de intentioner som biståndsmyndigheterna ger. Missionen har t. ex. en mycket stor erfarenhet av humanitärt u-landsarbete, en erfarenhet som i åtskilliga fall grundar sig på mer än 100 års kontinuerligt arbete. Det är min bestämda övertygelse att missionen har de bästa förutsättningarna för att göra en humanitär insats i u-länderna från svensk sida så effektiv som möjligt. Kunnighet, sparsamhet, förmåga att handha kontakter — allt detta är rikt företrätt inom missionen. I förut nämnda partimotion samt i de likalydande motionerna av herrar Blomquist m. fl. i första kammaren och herr Nelander m. fl. i andra kammaren, har ökade medel begärts för den verksamhet som bedrivs av svensk frivilligorganisation eller svensk mission. Utskottet har i an-

Ang. den internationella biståndsverksamheten

ledning av dessa motioner frambållit att den statliga biståndsverksamheten på ett värdefullt sätt kompletteras av den fältverksamhet som bedrivs av enskilda humanitära organisationer, t. ex. missionen. Utskottet har därför förutsatt att i den mån sådana enskilda biståndsgivare begär statliga bidrag för härför lämpade projekt, så skall SIDA pröva framställningarna i positiv anda.

Generaldirektör E. Michanek har i en skrivelse till petita för år 1966/67 skisserat vissa regler för SIDA:s framtida verksamhet, bland annat den tanken att organisationen skall koncentrera sin verksamhet till vissa länder. Enligt uttalande skulle denna regel gälla även för SIDA:s samarbete med missionerna. Vissa undantag har gjorts bl. a. då det gäller Kongo (Leopoldville) och Kongo (Brazzaville), där Sverige redan via FN gjort insatser. Vidare hade NIB engagerat sig i Mansimou yrkesskola, varför man anser sig förpliktad att stödja även denna i fortsättningen.

Däremot har Örebromissionen fått avslag på en ansökan om hjälp till ett projekt i Centralafrikanska republiken med motivering att detta land låg utanför SIDA:s intressesfär. Dock pågår förhandlingar som jag hoppas leder fram till att detta projekt kan fullföljas. Missionsrådet är av den uppfattningen att SIDA mycket väl kan behöva koncentrera sina egna ansträngningar till ett fåtal större projekt i ett begränsat antal länder. Men då det gäller missionerna, där SIDA blott spelar rollen som anslagsgivare och följaktligen inte har något som helst administrativt ansvar, torde denna princip inte behöva tillämpas.

Svensk mission, varhelst den uppträtt, har varit en heder för det svenska namnet. Missionärerna och den verksamhet de bedrivit har utgjort en PR-verksamhet, vilken vårt land i olika avseenden skördar frukten av.

Då jag var i Kongo förra året förekom på grund av ett överfall ifrån

Brazzavillerepubliken oro i Leopoldvillerepubliken, varför vägarna var spärrade på åtskilliga platser. Det var emellertid betecknande att så fort som dessa militärvakter fick vetskap om att vi var ute i missionens arbete så undanröjde man alla hinder och vägarna öppnades så att vi fick fortsätta vår resa.

Kungl. Maj:t har beräknat ett medelsbehov av cirka 2 miljoner kronor nästa budgetår till den fältverksamhet som bedrivs av dessa organisationer. Utskottet har emellertid erinrat om att framställningar kan inkomma som överskrider denna medelsram och anser att för att tillgodose de ytterligare krav som framställs bör den reservation på anslaget Fältprojekt, som beräknas till cirka 10 miljoner kronor, kunna tas i anspråk. Syftet med de av motionärerna begärda anslagshöjningarna är härmed tillgodosett utan höjning av anslaget.

I statsutskottets utlåtande nr 46 behandlas det finansiella u-landsbiståndet. I detta sammanhang har utskottet haft att behandla en rad motioner om en ökning av livsmedelshjälpen. Bland annat begärs i en partimotion från folkpartiet och centern att Sverige i FN skall verka för uppbyggandet av en miljöfond för multilateral livsmedelshjälp, och att riksdagen skall uttala sin villighet att anslå 100 miljoner kronor om året till denna fond. Som omedelbar åtgärd föreslås att bidraget till livsmedelshjälp under sjunde huvudtiteln ökas med 2 miljoner dollar nästa budgetår, d. v. s. med drygt 10 miljoner kronor. Liknande krav beträffande budgetåret 1966/67 framställes dels i en motion av herr Axel Kristiansson m. fl. i första kammaren och herr Jönsson i Ingemarsgården m. fl. i andra kammaren, dels i en motion av herr Arne Geijer och herr Carl Albert Anderson i första kammaren.

I samtliga här nämnda motioner har erinrats om den skriande livsmedelsbristen i världen och den hunger som

Ang. den internationella biståndsverksamheten

drabbar många av de fattiga ländernas befolkning. Ett färskt exempel på den allvarliga livsmedelssituationen har vi i hungerkatastrofen i Indien. Det material som presenterats för att uppvisa bristerna är överväldigande i sin styrka.

Det är inte bara fråga om att mätta hungrande människor i syfte att hindra dem från svält och undergång. Det är i lika hög grad fråga om att ge dessa människor tillräcklig näring för att kunna arbeta effektivt så att de i större utsträckning kan bidra till sina länders välfärd. De krav som ställs på arbetskraften i u-länderna förutsätter att näringsstandarden höjes. En kraftigt ökad livsmedelshjälp från de rika ländernas sida är en förutsättning för att övriga biståndsinsatser skall kunna ge avsedd verkan.

Jag vill i det här sammanhanget ge en eloge till arbetarrörelsen och jordbrukarna som gemensamt har insett det stora ansvar som ligger på de människor som lever på en högre standard att hjälpa sina medbröder i fattiga länder till en bättre näringsstandard. Jordbrukarna har ofta — helt oförskyllt — fått utstå smälek för att de skulle agera i eget intresse i den här frågan. Jag vill slå fast, att de yttranden som fällt från ansvarigt jordbrukarhåll visar ett ideellt intresse från jordbruksorganisationerna förenat med stor sakkunskap om behovet av en högre näringsstandard i u-länderna.

Herr talman. Jag ber att senare få återkomma med yrkanden vid de olika punkterna.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag tar till orda i denna debatt i anledning av motionsparet I: 37 och II: 71, vilken motion jag i denna kammare väckt tillsammans med andra kammarledamöter. Såsom föregående talare redan påpekat, syftar motionen till ett ökat svenskt engagemang i den internationella livsmedelsförsörj-

ningen med i kronor räknat 10 miljoner. Motionen är säregen i så motto att vi anvisat en viss bestämd väg, nämligen att i Sverige skulle inköpas torrmjök till en kvantitet av 5 000 ton för att därmed lindra livsmedelsbristen. Just på grund av detta förslag har motionen i någon mån diskriminerats i pressdebatten. Jag vill ha sagt redan här, att det självfallet inte är något förstahandsintresse att dessa livsmedelskvantiteter är av svenskt ursprung, utan det väsentliga är att hjälpen ökas ut. Till motiveringen för vårt förslag skall jag återkomma senare.

Världssvälten, som vi nu så ofta talar om, är självfallet inte någon ny företeelse. Den har sannolikt funnits mycket länge. Det nya är väl att vi i dag har en helt annan kännedom om den än vi har haft tidigare. Detta faktum i en tid då behovstillfredsställelsen i ett flertal länder är ganska väl tryggad förpliktigar väl oss i än högre grad än tidigare att här göra en insats. Kommunikationerna har gjort att vi så att säga har blivit grannar med världssvälten. Vi har en god insyn och kännedom om produktion, konsumtion och befolkningsutveckling. Det faktum att ett flertal före detta kolonier har blivit självständiga länder har också sin betydelse i sammanhanget, inte på det sättet att livsmedelsåtgången skulle ökas, utan så till vida att de kan göra sin röst hörd på ett annat sätt. Jag tror att det skulle vara oerhört farligt om deras existens såsom fria nationer skulle bli hotad på grund av livsmedelsbrist.

Alla vet vi att prognoserna tyder på en mycket stark befolkningsökning och en bristande tillgång på livsmedel. Många har dövat av den föreställningen att det skulle finnas fullt tillräckligt med livsmedel och att problemet egentligen bara skulle vara ett distributionsproblem. Klart är väl nu att det inte enbart är ett distributionsproblem, utan också en fråga om att livsmedelstillgången måste ökas. Enligt FAO:s senast publicerade redogörelse för situationen

Ang. den internationella biståndsverksamheten

i fråga om livsmedelsförsörjning och jordbruk är 1964/65 det sjunde året i följd under vilket någon förbättring eller ökning av livsmedelsproduktionen per person inte uppnåtts för världen som helhet. Denna stagnation har två huvudorsaker, dels den snabba befolkningsökningen i Latinamerika, Asien och Afrika, dels att produktionen per person även i Nordamerika har stagnerat på oförändrad nivå sedan mitten av 1950-talet. I genomsnitt har livsmedelsproduktionen i Västeuropa, Östeuropa, Sovjetunionen, Nordamerika och Oceanien stigit med 14 procent sedan mitten av 1950-talet, medan motsvarande ökning för Latinamerika, Fjärran Östern, Orienten och Afrika stannat vid i genomsnitt en procent. Det är alltså en oerhörd stor skillnad i utveckling, och skillnaden blir ännu större, om man ser på en längre period, t. ex. 25-årsperioden efter andra världskriget. Under denna tid har livsmedelsproduktionen inom den första gruppen ökat med 30 procent, medan den andra gruppen inte visar någon som helst ökning under den tiden.

Om man skall lindra världssvälten är det främst två produkter som kommer i blickfånget. I första hand är det spannmålen, ty den måste ju vara grunden i försörjningen. Spannmålen är därtill lätt att lagra och lätt att distribuera. Den andra produkten är torrmjölken, därför att den är det billigaste födoämne med äggvita, med vilket man kan komplettera kosten så att den blir något så när fullvärdig.

Beträffande världslagren av spannmål kan man säga att 1965 var en vändpunkt i fråga om den internationella överskottssituationen. USA hade vid tiden omkring 1960 regelmässigt ett övergångslager av brödsäd på 40 miljoner ton. Trots relativt goda skördar under 1960-talet har dessa lager nu minskat. Den 1 juli 1966 beräknas Förenta staterna ha ett övergångslager på ungefär 18 miljoner ton. Det är ganska exakt den kvantitet som man betraktar som

ett normalt övergångslager från ett skördeår till ett annat. Som jämförelse kan nämnas att en normal veteskörd i USA uppgår till 36 miljoner ton, d. v. s. det dubbla. I Kanada har det skett en liknande utveckling. Övergångslagren har också där minskat mycket starkt och beräknas nu uppgå till 12 miljoner ton, en siffra som är 50 procent lägre än den var vid slutet av 1950-talet. Vad beträffar den andra produkten, nämligen torrmjölken, kan konstateras att det i USA år 1964 fanns ett lager på 350 000 ton torrmjolk, som var inköpt av statliga myndigheter i prisstödjande syfte. Enligt senare beräkningar har dessa lager minskat till 75 000 å 80 000 ton. Samtidigt har Indien på grund av ökad livsmedelsbrist anmält ett behov av 130 000 ton torrmjolk. Samtidigt kan nämnas att Indiens behov av vete är 10 å 15 miljoner ton.

Jag sade att jag skulle närmare motivera varför vi i de nämnda motionerna föreslagit inköp av svensk torrmjolk. Det läge som råder beträffande tillgången på torrmjolk på världsmarknaden är ett motiv. Därtill kommer ett annat, nämligen att om man köper torrmjolk av svenskt ursprung får man torrmjolk som är av sådan kvalitet att den tål att transporteras och distribueras. Den svenska torrmjölken är färsk, vilket det inte finns garantier för, om man köper torrmjölken på världsmarknaden. Jag vill ha sagt att ett sådant förfarande har tillämpats tidigare. I slutet av 1965 vände sig Indien i sin utomordentligt besvärliga situation till en rad länder med begäran om hjälp i form av livsmedelssändningar. Den gången sände Sverige 4 100 ton mager torrmjolk. Det partiet representerade då ett värde av omkring 7 miljoner kronor inklusive frakt, och leveransen finansierades dels med återstoden av de pengar som fanns i insamlingen »Sverige hjälper», dels med ett lika stort belopp av statsmedel. Motionen syftar alltså närmast till ett uppföljande av vad som tidigare har praktiserats med gott resultat. Jag skul-

Ang. den internationella biståndsverksamheten

le också tro att beloppet 7 miljoner för den kvantiteten rimmar ganska väl med dagens världsmarknadspris på torr-mjölken.

För undvikande av missförstånd och onödig polemik vill jag ha sagt, herr talman, att jag självfallet är införstådd med att man icke kan klara livsmedelsförsörjningen i u-länderna genom att distribuera de kvantiteter livsmedel som finns — en ökning är ofrånkomlig om livsmedlen skall räcka till, och i första hand måste livsmedlen helt naturligt produceras i de länder där de skall konsumeras. Men i nuvarande situation betraktar jag denna direkta hjälp såsom mycket angelägen, i varje fall som en övergångsform.

Herr talman! Jag skall sluta med det sagda. Jag finner att i reservation vid punkten 2 i statsutskottets utlåtande nr 46 har inrymmts ett tillstyrkande av denna motion så långt att jag är tillfreds. Därmed öppnas såvitt jag förstår alternativa möjligheter för en hjälp antingen direkt med pengar eller genom inköp av livsmedel av svenskt ursprung.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! När Förenta Nationernas generalförsamling år 1960 antog den s. k. enprocentsresolutionen väcktes många förhoppningar världen över. De blev inte mindre av att man samtidigt proklamerade 60-talet som ett utvecklingsdecennium. 60-talet skulle medföra avgörande insatser för u-ländernas utveckling. Det lovade bli en internationell hjälpinsats av samma slag som Marshallhjälpen hade haft för Västeuropa.

Nu har halva »utvecklingsdecenniet» gått och man kan se vad som hänt. Det ger verkligen anledning till besvikelse och pessimism. U-hjälpen har stagnerat och minskar faktiskt, om man ser till dess realvärde. Sedan 1961 har kapitalflödet från industriländerna till u-länderna legat på ungefär oförändrad nivå. Fortsatt svag utveckling har präg-

lat de flesta u-länderna, och eftersom industriländernas snabba ekonomiska utveckling fortgått har klyftan mellan de rika och de fattiga folken vuxit. Detta är den bistra sanningen om hur det gått hittills under »utvecklingsdecenniet».

Kapitalflödet från industriländerna till u-länderna ligger för närvarande på 8 à 9 miljarder dollar om året, varav 6 miljarder kommer från offentliga instanser i OECD-staterna; däri ingår gåvor, lån och krediter. Att märka är då att 40 procent av dessa 8 à 9 miljarder dollar återgår till givarländerna i form av räntor och amorteringar. U-ländernas skuldbörda växer snabbt, varför en allt större del av den hjälp de får återgår till industriländerna som räntor och amorteringar, vilket betyder en relativ minskning av den effektiva insatsen av nettotillflödeskapital.

Samtidigt härmed försämras penningvärdet. Nationalinkomsten i industriländerna ökar snabbt. U-ländernas handel kvarblir på en låg nivå och under senare år till försämrade råvarupriser.

Man noterar med besvikelse att det stora maskineri som byggts upp efter världshandelskonferensen i Genève 1964, UNCTAD, ännu inte har lett till några egentligt positiva resultat utan arbetar i stort sett i tomning.

Följden av dessa faktorer sammantagna är att klyftan växer mellan de rika och de fattiga folken. Orsakerna här till kunde länge utvecklas. En faktor är den gamla välkända, att u-länderna ännu har för litet att sälja till industriländerna; de har för få sortiment, för få attraktiva varor, fränsett råvaror. En annan faktor är de rubbningar som inträtt i betalningsbalansen i en rad stora industriländer, t. ex. för dollarn och pundet. Det begränsar u-hjälpen eftersom denna har ett självklart sammanhang med ett lands interna ekonomi.

Ytterligare en faktor är de västeuropeiska handelsblock som har uppstått — EFTA och EEC — som inom sig

Ang. den internationella biståndsverksamheten

snabbt utvecklar handeln, men vilkas handel med omvärlden, inklusive u-länderna, visar en svagare stegringstakt.

Paradoxalt nog har också det förbättrade politiska klimatet mellan öst och väst blivit en bidragande orsak till stagnationen i u-hjälpen. Det kalla kriget vidmakthöll en politisk spänning mellan öst och väst som gjorde att båda parter sökte sympatier och good-will i u-länderna, och det resulterade bl. a. i en ökad u-hjälp.

Man måste också konstatera att i de flesta industriländer har uppstått interna debatter om mål och metoder för u-hjälpen, en rannsakande översyn som visar osäkerhet och dämpar hjälpinsatsernas stegring. Den intresserade kan ta del av ett färskt arbete på engelska av en svensk vetenskapsman, professor Göran Ohlin, som gör en analys över nuläget i hela OECD-kretsen och den debatt som pågår om u-hjälpen i industriländerna.

Det är väl för mycket sagt att viljan att hjälpa u-länderna sviktar. Men det är i dag inte längre givet att u-hjälpen skall successivt och självfallet fortsätta att öka. Den entydigt positiva inställning som vi tycker oss märka i den svenska opinionen är ingalunda genomgående i industriländerna.

Enprocentsresolutionen och beslutet om utvecklingsdecenniet har alltså inte blivit någon milstolpe i positiv mening. Snarare verkar det som om industriländerna i dag står vid en vändpunkt i denna fråga. Det kan innebära en tid av eftertanke, en bättre planering och nya ansatser, men resultatet kan lika gärna bli en fortsatt stagnation. Det är svårt att egentligen urskilja tendensen.

Den svenska inställningen härvid kan endast vara att i all möjlig mån söka bidra till att bryta stagnationen. Vi kan emellertid inte våga hoppas att insatserna i fråga om u-hjälpen inom överskådlig tid skall göra att klyftan mellan fattiga och rika börjar smalna. Vi får tills vidare vara nöjda om den

inte fortsätter att vidgas. Redan detta kommer att kräva en mycket stark höjning i fråga om hjälpinsatsen. När Sverige ökar sitt bistånd med cirka 50 miljoner kronor om året är det naturligtvis högst otillfredsställande ur denna synpunkt. Vi når med den takten inte den enprocentiga andel av nationalproduktionen som är uppställd som ett mål, eftersom vårt eget välstånd, våra egna resurser, växer snabbare. Men man konstaterar att den svenska ökningstakten har sin motsvarighet praktiskt taget överallt i världen.

I rättvisans namn måste man betona att när det gäller den multilaterala insatsen genom FN-familjen ligger Sverige mycket bra till i förhållande till andra länder. Men detta är klen tröst, därför att de stora industriländerna låter 80 å 90 procent av sitt bistånd till de underutvecklade länderna ske på tvåsidig basis — endast till en ringa del lämnas biståndet multilateralt genom FN-familjen och de internationella organen. Sverige har en balans med cirka hälften på vardera linjen. Om vi siktar till att snabbare framöver öka vårt bistånd — vilket jag anser vara tvingande angeläget och väl förenligt med våra resurser — då bör vi satsa relativt starkare på den multilaterala linjen. Detta kan ske utan någon ny, total översyn av hela biståndsarbetet. Det krav härom som framförts av motionärer och reservanter förefaller onödigt och skulle i värsta fall försena en stegring av ökningstakten. Under sin nya ledning har SIDA skött sig förtroendeingivande, och dess sätt att ha hand om den bilaterala biståndsinsatsen verkar målmedvetet och effektivt.

Jag hade tillfälle att i höstas i Föränta Nationernas generalförsamling se vissa svenska initiativ som berörde biståndsarbetet. Jag nämner i samband med sammanslagningen av Särskilda fonden och EPTA — en i och för sig utmärkt administrativ sak — hur Sverige då tillsammans med fem andra länder föreslog en höjning av anslagsmålet

Ang. den internationella biståndsverksamheten

till 200 miljoner dollar årligen att uppnås i en snar framtid, en resolution som enhälligt antogs, alltså även av industriländerna.

Inom ramen för denna nya fond, Utvecklingsprogrammet, anslås särskilda medel för att främja industrialiserings syften. I dagens handlingar finner ledamöterna, att en halv miljon dollar upptagits som anslag från Sverige för detta syfte. Jag förutsätter att detta anslag kommer att gradvis höjas efter hand som man får erfarenhet av hur Utvecklingsprogrammet skall fungera på det industriella fältet.

Ett annat initiativ, där Sverige spelade en framträdande roll, gällde ett närbesläktat fält, nämligen Förenta Nationernas insats för att främja industrialiseringen i u-länderna. Resultatet blev där, kan man säga, en ny giv, en ny ansats genom att man beslöt skapa ett organ som skall ha hand om dessa insatser, en väsentlig utvidgning och förstärkning av det industriorgan som tidigare under några år hade funnits. Resolutionen härom och det eniga beslutet väckte stark tillfredsställelse i u-länderna, och eftersom industriländerna står bakom kan man också räkna med att de finansiella åtaganden beslutet innebär kommer att infrias.

Jag tror att det är viktigt och på tiden att FN väsentligt vidgar sin insats för industrialisering i u-länderna och hjälper till med den service, de studier och de förarbeten som detta innebär.

I riksdagens utrikesdebatt den 23 mars sade en talare— herr Holmberg — att innan u-länderna kan bygga upp en industri »måste livsmedelsproblemen få sin lösning». Först därefter skulle tiden vara inne att börja bygga upp en industri. Jag tror att detta är en vilseledande prioritering. I alla händelser ger det uttryck för en motsättning mellan jordbruk och industri i u-länderna som är onödigt och ofruktbar. Självklart måste de yttersta ansträngningar göras för att utveckla u-ländernas jordbruk och förbättra deras för-

sörjning. Jordbruksnäringen kommer under överskådlig tid att vara huvudkällan för försörjning och sysselsättning i de flesta u-länder. Men för att detta skall kunna lyckas fordras också en viss nivå av industrialisering och en växande industriell kapacitet. Betecknande för jordbruket i u-länderna är den svaga avkastningen. Om vi ser på Indiens jordbruk ger det i avkastning kanske hälften av vad jordbruket i Kina ger och en tredjedel eller mindre av det japanska jordbrukets avkastning. Men länder med hög avkastning i jordbruket kännetecknas också av en samtidigt högt utvecklad industriell teknik, som behövs för försörjningen med verktyg, maskiner, lagringsmöjligheter, konstgödning, kommunikationer o. s. v.

I detta sammanhang vill jag uttrycka tillfredsställelse över det avtal Sverige i år ingått tillsammans med Internationella utvecklingsfonden (IDA) och Pakistan om gemensam finansiering av ett spannmåslagringsprojekt i Östpakistan. Det avser att bygga fem siloanläggningar med en lagringskapacitet om över 300 000 ton, främst för importerad spannmål. Kostnaden uppgår till 200 miljoner kronor, varav hälften kommer genom kredit från Internationella utvecklingsfonden, 25 miljoner genom en svensk kredit på för mottagarlandet goda villkor, och resten tillskjuter Pakistan självt. Detta projekt tar sikte på en vital sektor i strävan att skapa bättre försörjning. I länder som Pakistan, Indien och flera andra u-länder går ofta 30—40 procent av spannmålen till spillo genom dåliga lagringsförhållanden, insekter, mögel, parasiter och andra skadeverknings. Moderna siloanläggningar blir här en strategisk faktor för en bättre livsmedelsförsörjning.

Metoden att genomföra detta projekt i samverkan mellan Sverige, IDA och mottagarlandet har väckt internationell uppmärksamhet och betygsattes nyligen i brittiska Economist som ett mönster av effektiv och smidig u-hjälp.

Med tillfredsställelse läser man lika-

Ang. den internationella biståndsverksamheten

ledes i finansdepartementets huvudtitel om ett svensk-indiskt projekt av motsvarande karaktär som är under utarbetande, förberett av en indisk-svensk arbetsgrupp med sikte på att uppföra spannmålssilos för 175 000 ton i fyra hamnstäder i Indien.

Denna introduktion i Indien av moderna spannmålssilos bör medföra en betydande förbättring för mottagning och behandling av importerad spannmål och bidra till en gynnsammare livsmedelsförsörjning.

Jag har nämnt detta som exempel på konstruktiva, snabbverkande insatser i vår u-hjälp.

I dagens biståndsdebatt ges med rätta stark betoning på livsmedelshjälpen för att avverka akut hunger och svält och på längre sikt utveckla jordbruket. Det är självfallet att denna betoning kommer fram just nu. Dels finns risk för en väldig hungerkatastrof i stora delar av världen mot slutet av seklet, ett hot som alltmer kastar sin slagskugga framför sig, och dels har man en akut bristsituation som främst uppmärksamats genom läget i Indien.

Det är banalt att säga att vi skall göra vad vi kan i dessa stycken. Jag noterar att våra företrädare för jordbruksnäringen i fredags och i dag inte velat sammankoppla u-hjälpen med vår inhemska jordbrukspolitik. Ansatser i den vägen har skett i den offentliga debatten. Det är tillfredsställande att de inte upprepas i riksdagen. Läget i u-länderna får självfallet inte bli en försvandning för att upprätthålla en för stor, oekonomisk produktion av svenska jordbruksprodukter. Det varken gagnar oss eller u-länderna. Huvudlinjen måste även här vara att livsmedelshjälpen skall bli en hjälp till självhjälp.

Här finns det ett internationellt organ att bygga på inom Förenta Nationerna, nämligen Internationella livsmedelsprogrammet — World Food Programme — som dels syftar till att avhjälpa akut livsmedelsbrist, dels ut-

veckla jordbruket och som i hög grad baseras på s. k. projektbasis.

Motionärer och reservanter från centern och folkpartiet förordar nu att en ny stor livsmedelsfond skall skapas med en miljard dollar om året och att Sverige skulle satsa 100 miljoner kronor om året. Det dras i motionen upp vissa riktlinjer för hur en sådan fond skulle arbeta.

Vid läsningen av motionen och reservationen uppstår det en oklarhet som jag vill försöka stimulera reservanter och motionärer att skingra. Det talas hela tiden som om förslagsställarna menar att det bör skapas en ny fond av annan typ men med samma syfte som Internationella livsmedelsprogrammet. Menar ni det, eller menar ni helt enkelt bara att man bör snabbare utbygga Internationella livsmedelsprogrammet?

Detta program har haft en treårig försökstid sedan 1963. Det har nu enligt beslut i höstas av FN:s generalförsamling och FAO i Rom permanentats. I samband därmed har målsiffran höjts från tidigare 100 miljoner dollar för tre år till 275 miljoner för tre år. Vid bidragskonferensen i januari detta år garanterades omedelbart över 200 miljoner dollar. Jag vill minnas att en bidragskonferens skall hållas vartannat år, så om knappt två år får man ytterligare ett tillfälle att diskutera och, om så behagas, höja målsiffran.

Detta är ett självklart objekt för svensk hjälp. Regeringen föreslår också 10 miljoner, som tillstyrks av statsutskottet, medan reservanterna vill dubbla. Samtidigt vill reservanterna att riksdagen nu skall uttala sig för ett anslag på 100 miljoner om året.

Jag skulle gärna vilja veta, vilken bedömning som ligger bakom denna siffra en miljard dollar. Vilka beräkningar har gjorts? Jag vill erinra om att generalsekreterare U Thant i slutet av 1964 uppvaktades av tre internationaler — Fria fackföreningsinternationalen, Internationella kooperativa alliansen

Ang. den internationella biståndsverksamheten

och Jordbruksorganisationernas internationella federation, den s. k. gröna internationalen — som företräder tillsammans 300 miljoner medlemmar, producenter, löntagare och konsumenter. I samtliga dessa var svenskar antingen ordförande — Arne Geijer och Mauritz Bonow — eller vice ordförande: agonom Paul Grabö.

Men dessa tre internationaler vågade inte sträcka sig på långt när så långt som våra reservanter i dag. De satte upp siffran 200 miljoner dollar om året som mål med hänvisning till vad man »kunde förutse i fråga om storleken av tillgängliga resurser». När chefen för livsmedelsprogrammet Mr. Boerma skulle precisera beloppet nöjde han sig med 275 miljoner dollar för treårsperioden.

Främst mot bakgrunden av de tre internationalernas framställning väcker det förvåning att dagens reservanter nu på ett bräde föreslår 1 miljard dollar. Jag skulle vilja veta vilka bedömningar och beräkningar som ligger bakom denna femdubbling av vad de tre internationalerna föreslagit. Eller har man helt enkelt höftat, eller satt upp ett mycket avlägset mål i fjärran?

I alla händelser måste jag avråda riksdagen från att godta reservanternas krav att Sveriges delegater i FN och FAO i nuläget skall föra sådana förslag. Jag tror det skulle vara orealistiskt och verka som ett slag i luften. En riktigare metod är att gå fram stegvis med etappvisa höjningar av livsmedelsprogrammets målsiffra; annars kan det lätt bli en chimär eller en resolution av samma typ som enprocentsresolutionen.

I konsekvens med detta anser jag det helt olämpligt att riksdagen i dag skulle uttala sig för och binda sig för svenska bidrag om 100 miljoner årligen till livsmedelsprogrammet. Jag tror det är olämpligt bl. a. därför att man på ett helt annat sätt måste avväga våra insatsers fördelning mellan livsmedels hjälp, utveckling av jordbruket, utbygg-

nad av industrier och anslag till övriga FN-organ. Jag tycker att reservanternas förslag i denna del mer verkar demonstration än genomtänkta propåer.

Däremot, herr talman, instämmer jag självfallet helt i syftet att Sverige i denna liksom i andra delfrågor inom u-hjälpen skall spela en pådrivande roll och handla därefter också i sin bilaterala u-hjälp. Här befinner vi oss, anser jag, bara i början av vad vi bör sikta till i fråga om våra insatser för de fattiga folken.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Möller gav mig i viss mån en eloge för att jag inte blandade ihop livsmedelsbristen ute i världen och den svenska jordbrukspolitiken. Jag är självfallet glad över det erkännandet. Det har inte varit min avsikt att göra det, ehuru det visst kan finnas ett samband.

När emellertid herr Möller provocerar mig att tala om en alltför stor och ekonomisk svensk jordbruksproduktion kan jag inte underlåta att säga, att det kanske i den värld som herr Möller skisserade kan bli svårt att importera de livsmedel vi skulle behöva i vårt land enligt den nya jordbrukspolitiken.

Herr BLOMQUIST (h):

Herr talman! Biståndshjälpen och missionen — ämnet berördes i fredags av flera talare och har berörts även i dag.

Statsutskottet har i utlåtandet nr 45 under punkt 8, Fältverksamhet, behandlat motionsparet I: 366 och II: 331, där just detta ämne behandlas.

SIDA vill koncentrera sin verksamhet till ett visst antal länder. Denna koncentration är givetvis vällovlig med tanke på resurserna, men den ram som SIDA härmed uppställer bör inte vara absolut bindande. Vi motionärer menar att »om starka skäl finns bör man kun-

Ang. den internationella biståndsverksamheten

na gå utanför denna ram såväl geografiskt som med hänsyn till ämnesområden».

Det är glädjande att se att utskottet delar denna uppfattning och framhåller att »principen om länderval icke bör ges en alltför stel tillämpning och att avsteg bör kunna ske om särskilda skäl talar härför».

Redan i propositionen noterade man följande ord av statsrådet Ulla Lindström: »Att söka tillvarata de stora fonder av idealitet som finns hos ungdomen, inom missionen och i folkrörelserna, är säkerligen en riktig biståndspolitik. Inom missionen finns också samlad en praktisk erfarenhet av ganska exceptionellt slag... Den överblick över hela biståndsfältet som SIDA nu fått kommer säkerligen att ge verket anledning att tacksamt notera det kompletterande u-landsbistånd som främst missionen men även kooperationen och fackföreningsrörelsen satsar medel på.»

Utskottet följer på sid. 19 upp denna syn och säger, som herr Carlsson för en stund sedan påminde om: »Utskottet finner den fältverksamhet som bedrivs av enskilda humanitära organisationer t. ex. mission och den statliga biståndsverksamheten på ett värdefullt sätt komplettera varandra. Utskottet förutsätter därför i likhet med statsrådet, att i den mån sådana enskilda biståndsgivare hemställer om statliga bidrag för härför lämpade projekt SIDA prövar framställningarna i positiv anda.»

Den miljön, som vi motionärer önskat höja anslagsposten med, behövs. Men jag tar fasta på vad utskottet säger, att reservationerna under anslaget till Fältprojekt är så stora, att det föreligger budgettekniska möjligheter att tillmötesgå de önskemål, som framföres bl. a. i motionerna.

Herr talman! Jag skulle med mitt anförande framför allt i dag vilja ge kamraren ett exempel på praktiskt samarbete mellan Svenska kyrkans mission och SIDA. År 1964 fick missionen

540 000 kronor ur anslaget till humanitärt bistånd till utbyggnad av realskolan i Manama i Rhodesia. År 1965 gavs ur samma anslagspost 410 000 kronor till utbyggnad av realskolan i Chegato i samma land. Kyrkans mission har sedan början av 1900-talet sökt lösa skolfrågan för ett glesbebyggt landsbygdsområde i Rhodesia lika stort som halva Götaland. Det har försetts med botten-skola, omfattande klasserna 1—5, i några fall kompletterade med klasserna 6—8. Mellan 80 och 90 procent av alla barn i detta område får denna elementära undervisning, vilken för upp till den standard som finns i klass 6 i vårt skolsystem. Däremot har det varit ytterst dåligt beställt med möjligheterna för den afrikanska befolkningen till fortsatt skolgång. Men genom detta samarbete med SIDA har det blivit möjligt att bygga ut skolan i Manama, så att eleverna där kan föras fram till ett tionde skolår och i Chegato till ett tolfte skolår. För studentexamen fordras ytterligare två års skolgång.

Jag har funnit en uppgift för år 1964 som innebär att 117 736 afrikaner i hela Rhodesia under det året gick i klass 1, medan endast 35 gick i klass 14, d. v. s. studentklassen. Jag tycker att detta säger mer än något annat om hur behövt det är med fortsatt utbyggnad av det skolväsende, som byggs upp från svenskt håll i Rhodesia.

Herr talman! Är inte detta jag berört — missionens skoluppbyggnad och det stöd denna verksamhet fått — ett exempel på vad statsrådet Lindström menar med »riktig biståndspolitik»? Missionen har fått hjälp med dyrbara byggnader. Den fackkunskap och erfarenhet, som missionens tekniker och lärare besitter, borgar för att anslagen blir väl använda. Och det väsentligaste: med svenskt bistånd hjälps Rhodesias folk fram till en högre skolbildning, vilket i sin tur — hoppas vi — skall påskynda deras väg mot medborgerliga rättigheter.

Ang. den internationella biståndsverksamheten

Herr CARLSSON, HARRY, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bara ett kort svar på herr Möllers fråga!

Den skrämmande bild, som herr Möller tecknade av läget i u-länderna, är alldeles riktig — det är ett beklagligt förhållande. Jag beklagar också, liksom herr Möller, att u-hjälpen ser ut att minska undan för undan och att klyftan ökar mellan rika och fattiga folk.

När det gäller den miljardfond, som vi berört i vår motion och i reservationen, förhåller det väl sig på det sättet, såvitt jag förstår — jag har inte varit representant i FN och jag känner därför inte så noga till hur man där resonerar — att det finns en fond, som vi anser bör ökas väsentligt. Om det skall ske på det sättet, att man bildar en ny fond, eller bygger på den redan befintliga fonden, är av underordnad betydelse. Huvudsaken är att det blir större effektiv hjälp till u-länderna genom denna fond — det är det vi syftat till med vårt yrkande.

Herr MÖLLER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carlssons uttalande fyller mig med stor förvåning. Det är ju en väldig apparat som han så där nonchalant avfärdar. Här har man strävat att bygga ut ett program som redan finns i en organisation som varit verksam tre år på försöksbasis och som FN och FAO nu beslutat att permanenta — det är det Internationella livsmedelsprogram som redan är i funktion. Men herr Carlsson säger: »Huruvida det skall vara kvar eller om en ny fond skall startas är likgiltigt.»

Så lättsinnigt kan man inte umgås med dessa problem, och reservationen försvagas också om det ligger så lösliga resonemang bakom.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har den uppfattningen att herr Möller försöker förvill

taukegångarna i detta sammanhang. Det beror väl på att han i största möjliga utsträckning vill vara regeringstrogen.

Beträffande vårt förslag i fråga om denna stora livsmedelsfond uttrycker reservationen tydligt, att vi skall uppmana vår representation i FN att verka för att det föreslagna biståndet skall komma till stånd.

Beträffande den andra frågan, där vi vill öka anslaget med två miljoner kronor så är det ett första steg att visa vår välvilja att mätta de människor i denna värld som svälter. Det är, herr Möller, meningen med motionen och reservationen.

Herr CARLSSON, HARRY, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror mig vara införstådd med att FN redan i höstas diskuterade åtgärder för att vidga denna fond. Vi menade att Sverige kraftigt skall uttala sin villighet att vara med om en ökning av den hjälp, som fonden kan ge i ett mycket kritiskt läge; en hjälp som då bör komma till stånd så snabbt som möjligt.

Herr MÖLLER (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi bör fortsätta att öka vår insats, därom råder tydligen enighet bland alla talare som här haft ordet.

Jag vill emellertid ställa följande fråga: Skall vi bygga på den befintliga fonden och dess program, eller är det någonting nytt som ni vill skapa? Ni företer tecken på att vara ganska oense inbördes på den punkten.

Jag tolkar dock herr Carlssons senaste uttalande närmast så, att ni till huvudsaklig del ämnar bygga på den redan etablerade fonden. Då blir det inte fråga om att bygga något nytt, utan bara bygga vidare på det som redan pågått under några år.

Ang. den internationella bistandsverksamheten

Herr WERNER (k):

Herr talman! En av de mest brännande och väsentliga frågorna i dag är relationerna mellan de rika och fattiga länderna. I allt större utsträckning har de rika staterna blivit medvetna om det egna ansvaret för u-ländernas situation och fortsatta utveckling.

U-landsbiståndet har blivit det officiella Sveriges bidrag till de fattiga länderna. År 1962 fattades det högtidliga beslutet att öka biståndet till u-länderna till en procent av bruttonationalprodukten. Någon tidsram inom vilken man skulle uppnå detta mål fastställdes dock inte. Trots att flera år har gått sedan dess har vi med den hittills långsamma ökningsakten inte nått längre än till en biståndssumma av mellan 0,2—0,3 procent av bruttonationalprodukten. Fortsätter vi i samma långsamma takt kommer det att ta ytterligare ett par årtionden innan målsättningen en procent är förverkligad.

Vi har i vår motion i detta ärende bl. a. hänvisat till vad professor Gunnar Myrdal framhöll inför FAO:s konferens i Rom hösten 1965, där han bl. a. yttrade: »Ingen av de rika nationerna bidrar till utvecklingen av de underutvecklade länderna med någonting ens i närheten av det som de är villiga att ge ut för viktigare nationella ändamål. Man kan jämföra med militärutgifterna. De måste nu för hela världen uppgå till betydligt över 200 miljarder dollar eller över 1 000 miljarder kronor, om, vilket ur ekonomisk synvinkel är på sin plats, vi inräknar vad ekonomerna kallar potentialkostnaderna, d. v. s. inkomstbortfallet för de inkallade, för att inte tala om vilken nationalekonomisk förlust det innebär att en så stor del av den vetenskapliga och tekniska arbetskraften är bunden i improduktiva sysselsättningar. Tyvärr använder också flertalet av de underutvecklade länderna en alltför stor del av sina knappa resurser till militära ändamål. Men huvudparten av nämnda summa förbrukas av de rika länderna; deras

militärutgifter är större än den sammanlagda nationalinkomsten i alla ickekommunistiska underutvecklade länder tillsammans.»

Det är tyvärr ett faktum, att kapitalutflödet från de utvecklade till de underutvecklade länderna inte har ökat, utan taktiken har saktat av. Det har också sagts för en stund sedan av herr Möller. Även i statsverkspropositionerna 1965 och 1966 har detta förhållande uppmärksamats, och det har framhållits att detta inger oro. Klyftan mellan u-ländernas levnadsstandard och industriländernas vidgas fortfarande.

Efter detta konstaterande hade vi väntat förslag om en kraftig ökning av de svenska biståndsinsatserna. Så är emellertid inte fallet. Vår biståndsinsats kommer enligt regeringens förslag inte att uppgå till mer än 0,3 procent av bruttonationalprodukten nästa budgetår.

Från regeringshåll brukar det gentemot förslagen om en snabbare ökning av biståndssummorna invändas, att opinionen inte är mogen för en sådan politik. Däremot ifrågasätter man aldrig, att samma opinion skulle vara mogen för kraftiga ökningar av militära utslagen. Det har emellertid stått regeringen och socialdemokratien fritt under många år att med sitt stora inflytande bedriva en intensiv agitation för ett ökat bistånd till de fattiga länderna och därmed göra opinionen mera »mogen».

För att vi inom rimlig tid skall kunna förverkliga målsättningen en procent av bruttonationalprodukten i svenska biståndsinsatser, anser vi det angeläget att riksdagen fastställer en tidsplan. Som ett minimikrav måste ställas, att denna målsättning uppnås under 1960-talet.

Detta skulle kräva en höjning av biståndet med cirka 0,2 procent av bruttonationalprodukten per år. Hänsyn måste givetvis tas till det samhällsekonomiska läget, varvid särskild betydelse måste tillmätas bytesbalansens utveck-

Ang. den internationella biståndsverksamheten

ling. Med anledning av de aktuella problemen för vår bytesbalans kan en höjning till cirka 0,4 procent av bruttonationalprodukten, eller med i runt tal 100 miljoner kronor utöver vad regeringen föreslagit, accepteras för budgetåret 1966/67. En så ringa ökning måste emellertid betraktas som en engångsföreteelse och som ett första steg till att föra upp ökningstakten till det nödvändiga tempot. Enligt vår mening bör de svenska biståndsinsatserna under 1970-talet ökas i mycket snabbare takt.

Enligt den uppfattning som råder inom vårt parti och inte minst inom vårt ungdomsförbund, liksom långt utanför dess gränser, är det en viss risk att fixera biståndet till en procent. Denna siffra kan komma att uppfattas som den yttersta gränsen för vad vi över huvud taget bör sträva efter på detta område och därmed bli ett hinder för en verklig förbättring. Vi anser att det är en alltför snäv målsättning. Det bör vara fullt möjligt att under en 10-årsperiod steg för steg bygga ut u-landsbiståndet till 5 procent av bruttonationalprodukten. Hur detta ekonomiskt skall möjliggöras är dels en teknisk fråga och dels en fråga om de samlade resursernas disponering. Den fortsatta stegringen av nationalprodukten ger utrymme för ökade insatser utan att detta i och för sig leder till att befolkningens standard behöver sänkas i det egna landet. En annan användning av anslagen till det militära försvaret, som jag här för några veckor sedan har gett uttryck för, öppnar också nya möjligheter till ökad satsning på u-landsbiståndet.

Det svenska u-landsbiståndet bör betraktas i vidare mening. Ett första mål för biståndet måste vara att en procent av bruttonationalprodukten uppnås allra senast vid slutet av 1960-talet och att biståndet får helt andra dimensioner under 1970-talet.

Till sist ett par ord till herr Gillström, som i debatten här i fredags på-

pekade att vi som har motionerat om en anslagsökning inte har sagt under vilka punkter den skall läggas. Anmärkningen kan i och för sig vara befogad. Men om herr Gillström hade läst vår motion hade han sett att vi där säger, att det för enskilda riksdagsledamöter är mycket svårt att med säkerhet avgöra hur en anslagsökning bör fördelas under ett visst budgetår för att ge största möjliga effekt. Därför hemställer vi till utskottet att noggrant undersöka den bästa fördelningen av detta tillskott. Svårare var inte förklaringen. Vi anser att utskottet måhända lättare kan göra den bedömningen än vi som enskilda riksdagsledamöter kan göra.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till motionsparet I: 158 och II: 207 under denna punkt och får sedan anledning att återkomma till yrkanden under övriga punkter.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT, (s):

Herr talman! Till det internationella livsmedelsprogrammet har i årets statsverksproposition anvisats ett belopp av 10,35 miljoner kronor, som i dollar motsvarar i runt tal 2 miljoner.

I en motion nr 292 i denna kammare har herr Arne Geijer och undertecknad kommit med den blygsamma begäran att beloppet måtte höjas med motvärdet av 1 miljon dollar, alltså till i runt tal 15,5 miljoner kronor. Reserverna har i sin tur ytterligare höjt detta belopp med motvärdet av 1 miljon dollar.

Jag skall inte gå in på hjälpbehoven. De har omvittnats både i propositionen och i flera debattinlägg i denna kammare. Jag skall heller inte diskutera utformningen av hjälpen. Den har också berörts i denna kammare. Däremot vill jag med några ord beröra bakgrunden till denna framställning även om den också delvis har behandlats i de förut gjorda debattinläggen.

Det har erinrats om att initiativet till denna framställning på sin tid togs av

Ang. den internationella biståndsverksamheten

de tre internationella organisationerna Fria fackföreningsinternationalen, Internationella kooperativa alliansen och Jordbruksorganisationernas internationella federation. Denna framställning fullföljdes sedan på det nationella planet i flera länder av de nationella medlemsorganisationerna och i Sverige uppvaktades regeringen med en gemensam skrivelse från LO, TCO, KF, RLF och Sveriges lantbruksförbund. Detta skedde så sent som den 19 maj förra året, och där hemställde man om ett betydligt utökat svenskt bidrag till det internationella livsmedelsprogrammet.

Herr Möller har redan berört att man vid FN:s generalförsamling så sent som i december förra året och samtidigt med FAO:s generalkonferens beslöt att förlänga det internationella livsmedelsprogrammet utan angiven tidsgräns för att därmed göra det till ett permanent internationellt organ, samtidigt som man vill öka dess omfattning framför allt genom frivilliga bidrag från de deltagande länderna. Man ville höja bidraget från 100 miljoner dollar för försöksperioden 1963—1965 till 275 miljoner dollar för den närmast liggande treårsperioden. Förenta staterna hade förbundit sig att svara för hälften av bidraget i varor och för 40 procent av det finansiella bidraget inom ramen för det totala beloppet 275 miljoner dollar för den angivna perioden. Det sades då också, att bidragen från vissa länder skulle bli avhängiga av att även andra länder deltog i rimlig utsträckning.

Vid budgetkonferensen i FN den 18 januari i år angav ett antal länder, däribland också vårt land, storleken av sina bidrag till livsmedelsprogrammet för nästa treårsperiod. Tyvärr uppnåddes inte det tänkta beloppet 275 miljoner dollar, utan man stannade vid 205 miljoner dollar, varav 140 miljoner dollar i form av varor, 33 miljoner dollar i utlovade tjänster, kanske främst frakter, samt 32 miljoner dollar i finansiellt bidrag. Amerika — rättare sagt För-

nta staterna — svarar för 130 miljoner dollar och Kanada för 27,5 miljoner dollar av totalsumman 205 miljoner dollar. Även om ytterligare bidrag kommer att ges från länder, som inte har preciserat sin ståndpunkt, kan det konstateras att ett snabbt uppnående av målsättningen 275 miljoner dollar för de närmast kommande tre åren knappast synes kunna påräknas.

Jag hyser all aktning för utskottets strävan att hålla igen på statsutgifterna, men jag kan inte dela utskottets uppfattning på denna punkt. Jag vill inte vara med om dess förslag att följa regeringspropositionen. Jag tycker att propositionens belopp är litet. Jag vill inte acceptera någon överbudspolitik men anser ändå av många skäl, att man borde söka göra en ytterligare höjning med en miljon dollar för att därigenom åstadkomma en stimulans och en animering, dels hos de länder som har fastställt sina bidrag, dels och kanske framför allt hos de länder som inte har preciserat sina bidrag. Jag är helt medveten om att en miljon dollar inte eliminerar de skriande behoven, men beloppet kan dock vara en stimulans för andra länder att höja sina bidrag. Summan en miljon dollar kan därför ge åtskilligt mera än vad man räknar med utgör motvärdet till det beloppet i dag. Det kan föranleda andra länder till ökade insatser och vi har därför tillåtit oss att i denna kammare motionera om en höjning av beloppet.

Givetvis kan ingen garantera att så blir följden, men vi känner väl även i det här landet till vad den nationella prestige betyder. Det kan leda till ett ökat resultat. Vi kommer genom detta självfallet aldrig att tillfredsställa hela behovet. Det skulle dock bli en betydande hjälp och det är därför som vi har väckt denna motion.

När vi kommer till yrkandena, kommer jag, herr talman, att yrka bifall till motion nr 292 i denna kammare och den likalydande motionen nr 571 i andra kammaren.

Ang. den internationella biståndsverksamheten

Herr **KAIJSER** (h):

Herr talman! Jag skall väsentligen beröra ett par detaljer i det stora frågkomplex som det här gäller.

Dessförinnan vill jag dock understryka vad som sagts om nödvändigheten av att stimulera det enskilda kapitalet till investeringar i u-länderna och att vidta åtgärder för att i görligaste mån underlätta möjligheterna därtill. På många håll i u-länderna — kanske de flesta — har man klart för sig att man behöver det enskilda kapitalet från näringslivet i i-länderna. Tyvärr tycks det ännu på officiellt håll här i Sverige finnas en misstrogen och avog inställning till de enskilda investeringarna och deras betydelse som en pådrivande faktor i utvecklingsarbetet. Alla utländska investeringar betraktas tydligen generellt som utsugning.

Den uppfattningen är helt säkert missvisande. Varje vinstgivande investering ger ett tillskott till u-landets ekonomi, som säkerligen överstiger den till i-landet hemtagna vinsten, och det tillskottet för u-landet behövs väl i en tid med raskt ökande skuldsättning och stora räntekostnader, trots en synnerligen låg ränta, för att u-länderna verkligen skall kunna nå fram till att i enlighet med de planer som ligger bakom projekten inom en mer eller mindre avlägsen framtid överta de utbildnings- och forskningsanstalter o. s. v. som man i såväl u-land som i-land med rätta har velat vara med om att sätta i gång och gärna vill driva i samarbete fram till den dag då u-landet självt skall kunna överta dem. Även om projekten på lång sikt kommer att höja u-landets standard ger de väl som regel inte någon synnerlig ekonomisk avkastning under de första åren. Då ger de kanske bara ökade driftkostnader, som u-landet skall skaffa fram medel till, vilket många gånger är mycket svårt.

Allt som kan göras för att höja u-landets ekonomiska situation är sålunda angeläget. De enskilda investeringarna spelar härvidlag en mycket stor roll.

Herr Virgin talade i fredags om våra sedan länge framförda yrkanden om investeringsgarantier för att minska förlustriskerna vid investeringar från näringslivets sida. Jag vill i det sammanhanget erinra om att USA i mycket stor utsträckning lämnar finansiella garantier enligt sitt Investment Guarantee Program och genom sin Agency for International Development lämnar garantier på 500—800 miljoner dollar om året, väsentligen för investeringar i u-länderna, allt inom en total garantiram av 5 miljarder dollar. Garantierna gäller inte mot devalvering av utländsk valuta, utebliven betalning eller normala kommersiella förluster, men de gäller bl. a. vid förlust av egendom genom expropriation, nationalisering eller konfiskation samt vid skada eller förstörelse av fast eller lös egendom på grund av krig, revolution eller uppror. Jag är övertygad om att åtgärder i den här riktningen från svensk sida skulle vara en stimulerande åtgärd av stor betydelse för det enskilda svenska kapital som kan tänkas ha intresse för investeringar i u-länderna.

Det som jag framför allt vill beröra är familjeplaneringen, d. v. s. barnbe-gränsningen, som jag antydningssvis berörde också i remissdebatten. Det är en mycket viktig uppgift att ge sig i kast med. Det är emellertid alltid svårt att bedöma vad insatserna på det området verkligen betyder. Vad betyder t. ex. en allmän standardhöjning som sker samtidigt? Betyder den kanske i och för sig mera än de åtgärder man vidtar?

I en bok som i dag recenserar i en av våra tidningar sägs att den primära insatsen bör ske i form av livsmedels-hjälp. En hungrig människa som arbetar med utsvultna dragdjur på en utarmad jord kan inte producera livsmedel för att avhjälpa svälten, och han kan svårigen fås att intressera sig för sådana subtiliteter som familjeplanering.

En mycket stor tillförsel av livsme-

Ang. den internationella biståndsverksamheten

del utifrån är viktig. Ur den synpunkten ter sig ju, såsom här redan tidigare har sagts, det program som regeringen tycks ha för vår framtida jordbruksproduktion föga ändamålsenlig ur global synpunkt; herr Möller har tidigare i dag varit inne på den frågan och har haft en annan mening. Jag kan inte förstå annat än att om vi minskar vår jordbruksproduktion måste vi köpa ur de lager som finns ute i världen och från vilka även u-länderna måste tillgodose sitt behov av livsmedel, och vi har råd att köpa till bättre priser än de. Jag skulle återigen kunna hänvisa till den där artikeln i dagens tidning, och jag ifrågasätter om man inte får lov att tänka om med hänsyn till vår jordbrukspolitikens betydelse i de internationella sammanhangen.

Men åter till familjeplaneringen. I remissdebatten sade jag att jag kände mig illa berörd av den skrytsamma ton med vilken denna del av biståndsverksamheten behandlades i statsverkspropositionen.

Några citat kan exemplifiera vad som irriterat, t. ex. detta: »Därvid skulle då familjeplaneringen och den praktiska yrkesundervisningen, där Sverige har erkänt effektiva metoder att lära ut, ges en superprioritering.» Ett annat citat: »Sverige har den unika positionen bland FN:s medlemsstater att kunna erbjuda de överbefolkade länderna ett praktiskt bistånd med familjeplanering, undervisning och preventivmedel, vilket andra länder på givarsidan ryggar för av hänsyn till en inhemsk opinion som av religiösa eller andra skäl motsätter sig detta.» Vidare: »Det har också möjliggjort för Sverige att i olika internationella sammanhang befinna sig i ledningen för den opinion» o. s. v. »I sin tur har detta fäst uppmärksamheten på Sverige som ett möjligt biståndsgivande land att vända sig till för länder där befolkningsutvecklingen är alarmerande.» »Det synes angeläget att Sverige med hänsyn till denna sin nyckelställning lägger ner stora

ansträngningar på att söka tillmötesgå de framställningar om tekniskt bistånd på familjeplaneringsområdet som kommit.

Allt detta är riktigt, kanske med undantag av uppgifterna att vi skulle ha effektiva metoder att lära ut på familjeplaneringsområde. Den som läser detta och hör om det måste få uppfattningen att vi har gjort storverk på området och att om vi bara får hållas några år så är problemen lösta.

För mig var det, herr talman, mot bakgrunden av dessa uttalanden i statsverkspropositionen en stor lättnad att erfara den mycket ödmjuka ton som SIDA:s generaldirektör använde när han i ett föredrag här i huset i januari redogjorde för SIDA:s verksamhet över huvud taget och även för dess insatser på detta område. Han sade: »Tyvärr har vi inte möjlighet att på detta område göra ens tillnärmelsevis så mycket som vi är beredda att betala för. Återigen saknar vi personal och tekniskt kunnande.» Observera orden om brist på tekniskt kunnande — jag tror att konstaterandet är riktigt. »Vi är faktiskt noviser, då det gäller att sprida barnbegränsningens teori och praktik bland u-ländernas illitterata mänskligmassor. Vi trevar oss fram.» Detta är ju inte precis detsamma som att vi skulle ha effektiva metoder att lära ut. »De svenska biståndsprojekten i Pakistan och Ceylon har utvecklats vidare. I Pakistan har vi fått spela en roll för att få fram en storartad plan. — — — I Ceylon har det svenska projektet fått en viktig roll att spela i en landsomfattande utbildningskampanj för medicinalpersonal.» Och så kommer till sist: »Men de största fältinsatserna har hittills gjorts av amerikanska institutioner, finansierade av Ford- och Rockefellerstiftelserna. De har utfört forskning, försök och utredningar i en rad olika länder och inspirerat och lett nationella program. De har satt in pengar på personalutbildning hemma i Amerika vid olika vetenskapliga insti-

Ang. den internationella biståndsverksamheten

tutioner. Åtskilligt har också gjorts av internationella familjeplaneringsorganisationer» o. s. v.

Ja, herr talman, jag var glad över att få ta del av detta generaldirektörens anförande. Det visar en ödmjukhet inför en stor och viktig men svår uppgift, och jag tror att den ödmjukheten är motiverad. Den ger också en riktigare bild av hur denna vår mycket viktiga insats ändå i realiteten är inplacerad i de stora sammanhangen. Men det ger också ett uttryck för en vilja att driva verksamheten vidare med kraft och med energi, om inte i den fasta förvisningen så dock i den goda förhoppningen att nå resultat. Generaldirektören har emellertid också klart för sig och har gjort klart för sina åhörare, att det finns de som har gjort mer än vi, sådana som kan det här ämnet bättre än vi, trots att de kommer från ett land där den officiella inställningen ändå fram till på allra sista tiden har varit avogt inställd till hela denna verksamhet.

Jag tycker att också den saken kunde ha fått komma fram i statsverkspropositionen. Denna ger i själva verket en alldeles för storslagen bild av vår egen position i sammanhangen.

Vidare skall jag säga några ord om SIDA:s experter, där jag också har varit kritisk.

NIB och nu SIDA har varit nya ämbetsverk med för vårt land, i varje fall för våra statliga ämbetsverk, nya uppgifter. Vi saknar erfarenheter av verksamhet i u-länderna till skillnad från de forna kolonialländerna, som obestridligen äger sådan. Vi måste bygga upp sådana erfarenheter från grunden. Om vi t. ex. skall bedriva utbildning och utvecklingsarbete inom jordbruket i det tropiska Afrika behöver vi experter med tillräckliga erfarenheter just från tropiska Afrika. Sådana specialister utbildas inte i en handvändning. Helt säkert har man rätt när man påstår att SIDA i fråga om utbildningsfrågor på högre nivå hittills huvudsak-

ligen intresserat sig för utbildning av u-landsstudenter.

Över huvud taget måste det betyda ett stort och betydelsefullt arbete att skaffa oss erforderlig expertis och på egna erfarenheter byggt kunnande. Det måste betyda nya friska — ja, varför inte ungdomliga — insatser, och det måste betyda ett flerårigt för att inte säga mångårigt brottande med uppgifterna. Det kan inte vara någon mening att satsa på överåriga pensionärer om man vill nå resultat. Då blir det ett kalkbrott redan från början. Några långa, genomlevda och alltså på egna iakttagelser byggda erfarenheter kan inte samlas och för längre tid bevaras inom verket. Det kan inte vara riktigt.

Jag vet att SIDA lägger ned stort arbete på att försöka rekrytera god personal. Och ändå måste man konstatera att ibland lyckas man få god personal, ibland inte. Så är det ju överallt, så även inom SIDA, där jag ändå tror att man anstränger sig mycket just för att välja ut de bästa. Ibland kan man naturligtvis fråga sig vem som sköter urvalet och hur det sköts. Också det är en viktig fråga.

Inom SIDA, liksom inom alla andra verksamheter, är det naturligtvis också svårt att fullgöra de uppgifter som man har sig förelagda på ett sätt som kan tillfredsställa alla. För SIDA är det alldeles särskilt svårt, med nya uppgifter av vilka vi saknar erfarenhet och med den allmänna uppmärksamhetens strålkastarljus ständigt riktat på sig. Visst måste det kännas olustigt, med alla de goda föresatser man har och verkligen försöker följa, när man får höra i brev från dem på fältet om nödvändigheten att påtala rådande missförhållanden — att vi gör det själva är det ingen som bryr sig om, säger man. Man kritiserar rekryteringen av medicinska och andra s. k. experter. Även om det är förståeligt att SIDA haft stora svårigheter och även om mycket har blivit bättre, är fortfarande långsamheten och nonchalansen i per-

Ang. den internationella biståndsverksamheten

sonalärenden en ständig källa till upprördhet, säger man.

Ja, herr talman, jag vet själv av erfarenhet från fältet hur olika saker och ting kan te sig därute och vid skrivbordet i Stockholm. Den bristande eller den långsamt fungerande kontakten med hemlandet och den på ömse sidor förefintliga svårigheten att på likartat sätt bedöma uppträdande situationer är naturligtvis alltid en källa till förargelse. Man skulle kanske därför inte fästa alltför stort avseende vid sådana uppgifter som dem jag lämnade nyss. Men det synes i alla fall berättigat att konstatera att SIDA alltjämt kämpar med svårigheter, men att situationen synes vara på god väg att förbättras.

Herr talman! Detta har varit en blandning av ros och ris. Jag hoppas att SIDA skall finna sin form som ett effektivt fungerande ämbetsverk, och bakom all den kritik jag framställt ligger en varm önskan om framgång för verket i dess viktiga uppgifter.

Herr talman! Jag ber att få instämma i de yrkanden som i fredags framställdes av herr Virgin.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! När jag lyssnat till denna debatt kanske jag skulle ha behov av att komplettera den med ett par reflexioner. Jag har inte så mycket att säga utöver vad herr Yngve Möller sade i sitt som jag tyckte mycket utförliga och välvägdade inlägg. Men på ett par punkter vill jag komplettera honom.

Här har en talesman för reservationsblocket — jag tror det var herr Harry Carlsson — efterlyst en plan för hur regeringen tänker sig kunna realisera det enprocentsmål som 1962 års riksdagsbeslut var ett uttryck för.

Vid målsättningen 1962 var man utomordentligt angelägen att tala om att planen fick fullföljas i den takt som de allmänekonomiska förutsättningarna gav möjligheter därtill. När man nu kräver en plan vore det ju frestande

att fråga förslagsställarna, om de för sin del är beredda att göra planen fullständig, d. v. s. inte bara ställa yrkanden om att vi skall komma upp till en procent av nationalinkomsten.

Herr Werner preciserade sig så till vida att han ville att detta mål skulle uppnås före år 1970. Det skulle således betyda att vi från den insats vi gör i dag på — jag tar det ur minnet — 330 å 340 miljoner kronor skulle upp i den dryga miljarden — en miljard och däröver 200 eller 300 miljoner. Eller rättare sagt — vi skulle vara beredda att anslå en miljard extra till u-hjälpen under den femårsperiod vi har framför oss.

Flyttar man målet litet längre fram i tiden, kan man slå av något på denna ökningstakt. Men önskar man planen realiserad, skall man också vara på det klara med vilka konsekvenser det har och vad man behöver göra för att realisera planen. Herr Werner var i det avseendet så pass fullständig att han anvisade en reduktion på försvarshuvudtiteln. Enkelt uttryckt skulle detta innebära, att om vi minskar försvarshuvudtiteln med en miljard i dag och sedan håller den i detta relativa underläge, skulle man kunna lösgöra pengar för en ökning av u-landshjälpen.

Men detta är ändå inte riktigt jämförbart, eftersom våra insatser för u-landshjälpen praktiskt taget till sista kronan slår på valutareserven, vilket jag inte utan vidare vill översätta när det gäller försvarets kostnader. Men de övriga som talat för planering här i dag har inte på samma sätt som herr Werner velat exponera sina uppfattningar på denna punkt, och jag förstår det. Det är naturligtvis enklare att säga att detta önskar vi genomfört, och sedan får andra ta konsekvenserna av programmet.

Om jag i korta ord skulle beskriva hur jag skulle kunna tänka mig hur detta program snabbt skulle kunna genomföras med de målsättningar som framförts, d. v. s. fram till 1970, så är

Ang. den internationella biståndsverksamheten

det helt enkelt fråga om att sänka den svenska privata konsumtionen med ungefär en miljard kronor för att få utrymme för den extra insats på utvecklingshjälpens område, som det skulle bli fråga om.

Man kan göra det — fortfarande teoretiskt och hypotetiskt — på flera olika vägar. Man kan presentera nya höjningar av skatterna och beröva svenska folket en köpkraft och en efterfrågan på en miljard kronor, vilket skulle betyda friställda resurser för att därmed kunna föra ut resurserna i utvecklingshjälp. Man kan tänka sig en avveckling av subventionerna i snabbare takt, vilket skulle innebära en prisstegring, och på den vägen skulle man då ta ifrån de svenska konsumenterna den miljard som det är fråga om. Man kan — fortfarande teoretiskt och hypotetiskt — tänka sig att man dämpar ner bostadsbyggandet och de kommunala investeringarna för att på den vägen reducera den efterfrågan, som man måste reducera om man skall få utrymme för en snabbare takt för utvecklingshjälp.

Det skulle förvåna mig, herr talman, om dessa plankrävare är beredda att ange vilket alternativ av dessa grovt skisserade program som jag har tillåtit mig anföra, som man önskar se förverkligat, program som är nödvändiga om man realistiskt vill genomföra vad man önskar. Eljest blir det en diskussion i lufttomt rum, en önskebetonad diskussion, man kan säga en diskussion för publiken, dock utan att den skulle vara så ärlig som en diskussion inför publiken bör vara. När man kräver denna planering är jag därför tvingad att efterlysa vad man är beredd att göra för att kunna realisera den snabba utbyggnaden.

Jag kan inom parentes säga, att när vi på regeringsplanet varit tvingade att se på dessa frågor, har vi blivit tvingade göra alla dessa avvägningar, och ingen torde ändå kunna bestrida att vi — i utomordentligt besvärande bud-

gettider och tider som varit besvärande med hänsyn till vår bytesbalans, och det är ju och kommer att vara så i valt fall 1966 och 1967 och om jag skulle vara riktigt försiktig kanske fram till år 1970 — ändå velat ge utvecklingshjälp en viss prioritet. Det finns inga andra anslag med de procentuella påslag som utvecklingsanslaget haft under de senare åren. Det är klart prioriterat, även om man skulle önskat en ännu starkare prioritet, men då måste det bli de konsekvenser som jag här talat om.

Det är ytterligare en synpunkt i denna debatt som jag vill uppehålla mig vid. Jag tror att det var herr Carlsson som anförde sin olust över splittringen av u-landshjälpens handläggning. Han framhöll att det var inte mindre än tre departement, nämligen utrikesdepartementet, handelsdepartementet och finansdepartementet, som hade ett visst ansvar för utvecklingshjälpens handläggning.

Herr Carlssons synpunkter kan vid ett snabbt överslag förefalla tilltalande. Man har ju allmänt en känsla inte bara på detta område, utan på många andra, av att ärendena blir mer rationellt handlagda om allt samlas under en hatt.

Nu måste emellertid utrikesdepartementet vara en väsentlig faktor när det gäller utvecklingshjälp. Det är helt naturligt eftersom vi baserar alla våra engagemang på den administrativa organisation som utrikesdepartementet har byggt upp runt om i vår värld. När det gäller utvecklingshjälp som har med handelspolitiken att göra — jag tänker på kreditgarantierna för svensk export — finns det en större sakkunskap inom handelsdepartementet än inom något annat departement. I den mån utvecklingshjälp innebär en renodlat finansiell hjälp — låt mig säga de investeringsgarantier som har diskuteras — kommer det in en del praktiska synpunkter på finansiella bilaterala engagemang. I en del fall rör det

Ang. den internationella biståndsverksamheten

sig om räntor och avskrivningar på lån i den finansiella hjälpen där finansdepartementet med sina underlydande organ har de bästa resurserna att göra en riktig bedömning.

Sedan gäller det att förena denna sakkunskap så att man icke tappar bort sammanhanget. För det har vi den biståndsberedning som arbetar inom kanslihuset och som noggrant prövar alla dessa frågor. Där sitter representanter för de olika departementen, och utvecklingsbiståndets organ SIDA har sin generaldirektör med bland ledamöterna.

Jag har velat säga detta därför att det förekommer mycket osakkunnigt tal om att en hopslagning skulle innebära en rationalisering. Det blir ingen rationalisering, utan det blir i stället risk för sämre effekt. Jag är övertygad om att den bästa organisationen på området är den vi för närvarande har etablerad.

Jag skulle vidare, herr talman, vilja säga några ord om investeringsgarantien. Det har ju efterlysts att vi skulle lämna en statlig garanti för de politiska risker som ett företag kan råka ut för vid investeringar i u-länderna. Jag vet att man på sina håll i världen använder investeringsgarantierna i den enligt min mening mindre trevliga tävlingen om att tillförskaffa sina egna intressen ett försteg före andra intressen. Var och en som objektivt bedömer detta måste emellertid så småningom finna att man genom att med investeringsgarantier och andra favörer tävla om vem som — i sista hand på skattebetalarnas bekostnad — skall expandera mest i utvecklingsländerna råkar in i ett läge där små länder blir sämst ställda, eftersom de inte har ekonomiska möjligheter att konkurrera med de stora länderna. Dessutom kommer man ifrån vad som måste vara den grundläggande förutsättningen för all sund konkurrens, nämligen att företagen skall tävla med pris och kvalitet och inte med stöd från regeringarna.

Det där har vi begripit i åtskilliga år. Följaktligen har vi i de internationella institutionerna försökt driva fram överenskommelser på internationell bas för att rädda den likställighet i utspelet, som är så avgörande och som är absolut avgörande för små länder. Vi har varit med om att driva fram en Bernkonvention i den riktningen, och vi har i OECD arbetat mycket aktivt för en internationell ordning beträffande investeringsgarantier. Ett förslag från OECD ligger nu under bearbetning i världsbanken. Förslaget går ut på att man på multilateral bas skall lösa problemet efter internationellt accepterade regler.

Jag menar att det är opåkallat i en sådan situation att kräva att Sverige skall göra någonting alldeles speciellt därför att andra länder har gjort det. Vi hävdar tveklöst att problemet bör lösas i ett internationellt sammanhang med ett likartat utspel.

Jag är medveten om att våra vänner i Norge sedan 1963 har samhällliga garantier för investeringar i utvecklingsländerna, men jag är också medveten om att de på tre år inte har lämnat garantier för mer än 7,7 miljoner norska kronor. Jag vet också att det på den danska riksdagens bord ligger en proposition om att utrikesministern skall ha möjlighet att upp till en limit av ett par hundra miljoner danska kronor få lämna kreditgarantier. När emellertid nu arbetet på det internationella planet har forcerats och ett förslag ligger under behandling i världsbanken tycker jag att det är riktigare att där sätta in den svenska insatsen för att åstadkomma, som jag uttryckte mig, en internationell rättsordning på området.

Debatten har även rört sig rätt mycket om den speciella livsmedelshjälpen. Vi har under denna treåriga försöksperiod satsat, om jag minns rätt, ungefär 10 miljoner i svenska kronor eller 2 miljoner dollar. Den proposition som föreligger och som utskottet har

Ang. den internationella biståndsverksamheten

anslutit sig till innehåller ett förslag om att vi för nästa budgetår skall göra en insats med samma belopp som vi tidigare gjort under tre år — det är således en ganska kraftig uppräknings. Det betyder att den procentuella svenska insatsen kommer i relation till den insats vi gör i IDA, det speciella biståndsorgan som administreras såsom en underorganisation till Världsbanken. Vi har blivit specifikt uppmärksammad — och där är jag vittnesgill, eftersom jag varje år deltar i konferenserna — på att det lilla Sverige gör en insats som står i särklass med hänsyn till landets storlek. Tyvärr har vi hittills varit ensamma om den extra insatsen där. Vi har nu ställt vår insats i livsmedelshjälpen i relation till detta, och jag menar att det är ett uttryck för att det inte är fråga om någon snål behandling.

Tanken har ju varit att livsmedelshjälpen till 50 procent skulle gå ut in natura i form av livsmedel och till 50 procent i pengar. För vår del har det blivit fråga om spannmål och vetemjöl, fiskkonserver, vegetabiliska oljor och torrmjök. Det är väl också vad man med hänsyn till naturliga förhållanden kan räkna med i fortsättningen.

Det har gjorts gällande att denna insats skulle ha ett specifikt sammanhang med den svenska jordbrukspolitik. Jag fäste mig framför allt vid att Axel Kristiansson, som fick ett erkännande av Yngve Möller för att han inte hade sammankopplat de båda frågorna, i sin replik var angelägen att tala om att det trots allt fanns ett samband. Och nog har jag ärligt talat inte kunnat uraktlåta att iaktta hur man på jordbrukarhåll och andra håll i allmänna formuleringar, som också har förekommit i denna debatt, har sagt: »Är det anständigt, att vi konsumerar de livsmedel som den svältande världen behöver?» Detta är sagt mot bakgrunden av det jordbruksprogram som för en övergångstid utarbetats med målet att självförsörjningsgraden skall minskas

till cirka 80 procent. Även om man således med läpparnas bekännelse säger att man inte här gör någon sammankoppling, är ändå hjärtats känslor så starka att denna sammankoppling då och då kommer till uttryck — och det har den även gjort i dagens debatt. Jag är inte alls överraskad över detta — jag skulle vara mycket mer överraskad om motsatsen vore fallet.

Vi har i fråga om möjligheten att exportera livsmedel av naturliga skäl ett begränsat varusortiment att röra oss med. Vår överproduktion, i den mån den tar sig uttryck i överskott på fläsk, kött och smör och sådana artiklar, kan vi aldrig exportera till dessa tropiska länder. Transportförhållanden, kylarrangemang och mycket annat hindrar oss att göra det. Vi kan emellertid ge pengar — det är jag den förste att understryka. Svårigheterna för oss att exportera livsmedel visar sig bl. a. däri att man från bestyrelsen för Worlds Food Program inte har kunnat ta emot 50 procent livsmedel i den svenska insatsen. Man har inte heller kunnat ta emot livsmedel upp till 50 procent när det gäller de andra ländernas insatser. Man har följaktligen ett underskott av kontanter, och man har begärt att Sverige skall konvertera sin livsmedelspost till rena kontanter, ty det är pengar man i första hand har användning för.

Sedan kan vi naturligtvis — det är riktigt — med stor respekt tala om den nöd som råder ute i världen, men vi får därför inte vara alltför snabba i våra slutsatser. Jag gjorde i höstas en resa i ett av dessa speciella utvecklingsländer i Afrika, och nog fick jag det intrycket att en insats på utsädesområdet, konstgödningsområdet och redskapsområdet vore en bättre insats än en uppbyggnad av en permanent livsmedelshjälp till dessa länder. Vi måste satsa på att dessa länder skall kunna försörja sig själva. Har man som gammal jordbruksminister och lantarbetare haft tillfälle att se brukningsme-

Ang. den internationella biståndsverksamheten

loderna med åsnan och kamelen som dragare för primitiva redskap, som vi växt ifrån i detta land någon gång på 1500--1600-talen — och har man talat med dessa jordbrukare och försökt fråga dem om de har något begrepp om vad utsäde, växtförädling och konstgödning innebär, blir man på det klara med att det är på denna punkt som den stora insatsen måste göras.

Jag vill anföra ytterligare ett exempel för att få denna debatt på ett mera realistiskt plan. Det är sant, som har sagts, att Nordamerikas förenta stater under den senaste tiden har tagit upp en del av den jordbruksmark, som de med hänsyn till produktionsbegränsningens krav har lagt ner under de senaste decennierna. Men det bör kanske också sägas att den areal av brukningsbar jordbruksmark, som amerikanerna har lagt ner i produktionsbegränsande syfte, är åtta gånger större än hela vårt lands öppna och brukningsbara jordbruksjord. Jag tycker att man sätter problemet riktigare på plats, om man har klart för sig vad det egentligen här är fråga om.

Jag vill, herr talman, också säga till herr Kaijser att om han tycker sig finna en avoghet från regeringens sida eller från regeringen närstående håll mot ett engagemang för svenska investeringar i utlandet, så har han inte underlag för detta. Vi har varit ett av de aktiva länderna när det gäller att åstadkomma en internationell ordning. Jag hade möjligheter att som representant för Sverige som nummer två av industrinationerna underteckna en konvention förra hösten om skiljedom i investeringstvister — en ganska värdefull sak med hänsyn till att en privat investerare kan komma i konflikt med utvecklingslandets administration. Det gäller att kunna skapa en rättssäkerhet för hur ett sådant skiljedomsförfarande skall gå till. Också där har Sverige varit en av de första nationerna att inta en positiv hållning.

Under fjolårets världshandelskonfe-

rens väckte Sverige förslag — som vi endast fick England med på — om någonting som på fackspråket kallas för supplementär finansiering. Jag skall med enkla ord ge ett exempel på vad det kan innebära. Eftersom en av de svåra frågorna från de råvaruproducerande länderna är att de av och till får stora variationer i sin export, som kan ställa dem inför utomordentligt besvärliga problem, gäller det enligt vår mening att åstadkomma ett försäkrings-system som kan utjämna dessa variationer och ge de exporterande råvaruländerna, som i detta fall är utvecklingsländerna, en möjlighet att basera sin ekonomi på tryggare och stadigare utgångspunkter. Det förslaget ligger nu under behandling i Världsbanken. Det är därför inte med sanningen överensstämmande att göra gällande att det ligger något slags principiell avoghet från regeringens sida om vi inte skyndar på alla beställningar som vi mottar i hörande frågor.

Det finns dessutom en synpunkt som man inte helt får glömma bort, nämligen att utvecklingslandet för exportören alltid är en mjuk marknad. Har denne garantier bakom sig från samhället, har han möjligheter att sälja lättare. Han behöver inte kämpa om marknaden på samma sätt som han får göra på de s. k. hårda marknaderna. Det betyder inte att vi skall vara förhindrade att penetrera olika marknader och göra oss gällande på dem, men det är viktigt att vi inte i entusiasmen över detta bäddar för den svenska industrien som ännu är stark, därför att den har varit ute i hårda vindar. Det är ett allmänt samhällsekonomiskt intresse att kämpa och vara konkurrenskraftig på de hårda marknaderna, ty i det långa loppet är detta det enda som håller.

I sista hand är ju all utvecklingshjälp — med investeringar i utvecklingsländerna — en fråga om kapitalexport. Detta är i sin tur en sak som direkt avspeglar sig i vår bytesbalans. Vi hade

Ang. den internationella biståndsverksamheten

år 1965 ett minus i bytesbalansen på drygt en miljard, och vi kommer att få det även detta år. Vårt stora problem är följaktligen att inom rimlig tid — jag hoppas inom de närmaste åren — återställa jämvikten i bytesbalansen. Det kommer att bli en besvärlig arbetsuppgift och en långt ifrån populär politik att göra det. Men det måste ju ligga i botten, när man bedömer utvecklingshjälpen, när man är beredd att säga: Låt oss gå fram snabbare på utvecklingshjälpens område. Det är ju en sak som direkt slår igenom i bytesbalansen. När man säger: Låt oss liberalisera för den kapitalexport som är nödvändig, med en ökad intensitet i fråga om investeringar i dessa länder som följd — då måste man också komma ihåg att allt får tas i den takt vi orkar med. Det tror jag är den enda möjligheten om det skall hålla i det långa loppet.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Om jag skulle tro den bild herr finansministern i sitt senaste anförande har skisserat av den svenska ekonomiens möjligheter att hjälpa utvecklingsländerna, skulle det betyda att man i mycket långsammare takt än hittills vill angripa dessa problem ifrån regeringspartiets sida. Herr statsrådet talar inledningsvis om att vi får skära ned exempelvis konsumtionen med en miljard för att nå det uppsatta målet. Men är detta riktigt? Skall man gå in på hela den problematiken, måste man också ta med oppositionspartiernas förslag vad gäller den ekonomiska utvecklingen i vårt samhälle. Vi har i olika sammanhang mycket bestämt sagt ifrån att vi inte alls anser att denna utveckling sker i rätt riktning. Jag tror med andra ord att det är felaktigt att så där enkelt säga: Skär ned konsumtionen med en miljard, så kan vi nå denna målsättning! Som jag ser det måste det riktiga vara att på det ekonomiska området bedriva en politik, som dels ger möjligheter till en ökning av national-

produkten, dels ock ger grunden för en annan ordning än det senaste budgetårets utveckling vad gäller bytesbalansen och de ökade lagren inom våra egna industrier. Låt oss bara hoppas att när vi diskuterar dessa problem, herr finansminister, man även ser tillbaka på den politik som har förts under de gångna åren och som i och för sig är orsaken till att vi hamnat i det läge där vi för närvarande befinner oss.

Sedan några ord om handläggningen, som nu är fördelad på olika departement. Jag vill inte säga annat än att en kommande utredning måhända kan komma fram till ett förslag om större administrativ enkelhet. Kanske kan man uppdra åt finansministern att handlägga alla dessa frågor, för att man på det sättet skulle kunna nå dels en bättre planläggning, dels också ett snabbare effektuerande av de olika förslagen. Vi har från vår sida bara påpekat dagens förhållanden, och vi förmodar att man i en framtid skall kunna komma till en annan tingens ordning.

Låt mig, herr talman, sedan säga några ord om de garantier som vi här har begärt för att svenska industrier skall kunna etablera sig i utvecklingsländerna. I fredagens debatt sade jag — vilket finansministern också mycket riktigt påpekat — att OECD i denna fråga överlämnat ett förslag till Världsbanken. Jag är också medveten om att statmakterna i vårt land här har medverkat på ett positivt sätt. Samtidigt är vi väl alla i denna kammare också införstådda med att det tar lång tid att nå resultat då de många nationerna skall vara med.

Som finansministern har påpekat har också de oss närstående länderna genomfört detta förslag även om den norska garantien inte gäller högre belopp än 7,7 miljoner norska kronor. Inte heller Danmark har lämnat den garanti som skulle vara nödvändig men har ändå, herr finansminister, gått längre på den här vägen i positiv riktning

Ang. den internationella biståndsverksamheten

in vad man har gjort i Sverige, ty danskarna har ju lämnat en viss garanti. Utöver detta vill jag nämna att det ju är fråga om en försäkring och ingenting annat för de industrier som här skall utnyttja denna garanti.

Avslutningsvis vill jag bara nämna något om livsmedelshjälpen. De motionskrav som har framförts från mittenpartierna har understötts av de fackliga organisationerna och flera än dessa. Detta har även herr Carl Albert Anderson här ifrån talarstolen omvittnat.

För min personliga del vill jag bestämt understryka att livsmedelsfonden kopplar jag inte på något sätt ihop med svensk jordbrukspolitik. Det underströk jag även i fredagens debatt. Inte minst efter den resa som första avdelningen av statsutskottet gjorde i några av utvecklingsländerna ser jag saken på det sättet att det är massor av människor — jag behöver inte ange antalet i procent, ty förhållandet är ju allmänt känt — som för närvarande svälter, och vi vet att befolkningstalet i världen kommer att öka, jag höll nästan på att säga katastrofalt fram till 1970- och 1980-talen. Det måste då vara en humanitär och rättfärdig uppgift för oss alla att vi i väntan på att utvecklingsländerna via maskiner, gödning o. s. v. skall bli självförsörjande ser till att människorna medelst denna fond i mindre utsträckning än hittills skall behöva svälta.

Häri instämde herr *Carlsson, Harry*, (fp).

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Jag har kanske inte anledning att göra annat än några korta reflektioner i anledning av herr Sundins inlägg. Herr Sundin frågar om det är riktigt, att därest vi lämnar ifrån oss en miljard mer till utvecklingsländerna, då blir det en miljard mindre till den svenska konsumtionen. Jag måste ännu en gång understryka att detta är en riktig uppfattning, och jag tror att

vem som helst bör kunna förstå det. Det går ju inte att komma förbi det med något allmänt tal, utan sådan är situationen.

Herr Sundin säger att det här med bytesbalansen och annat är en sak som man bör se i samband med oppositionens förslag, det är ett resultat av den politik som har förts, vi skulle ha fört en annan politik så hade vi inte suttit i denna situation. Ja, allt detta är ett allmänt talesätt som åtminstone jag till leda har hört så oändligt många gånger.

Den politik som vi har presenterat har i allt väsentligt accepterats av riksdagen, även av riksdagens oppositionspartier. På några avgörande punkter har jag inte kunnat hitta någon förändring annat än ett allmänt tal, vari görs gällande att det blir så och så om man gör så och så. Däremot har herr Sundin och hans partivänner i början av detta års riksdag presenterat ett konkret förslag, åt vilket vid det tillfället gavs rätt mycken offentlighet, nämligen kravet på en sänkning av kommunalskatten. Centern begärde att regeringen till höstrikdagen detta år skulle vara färdig med en proposition om en kommunalskattesänkning. För att kommunerna inte skulle kunna lida någon nöd när detta förslag genomfördes, skulle statskassan sulagera kommunerna för skattebortfallet. Ja, regeringen räknade på detta centerpartiförslag. Om vi skulle följa centerns intentioner och offerera förslaget till höstrikdagen skulle det betyda en ny utgift för statskassan på 1 700 miljoner kronor. Ingen som helst täckning för detta bud finns.

I samma andedrag om inte precis i samma motion krävs ju den rullande flerårsplaneringen, som det brukar heta när centerns representanter går upp i talarstolarna, så att man vet vad man kostar på sig och håller sig inom ramen för de möjligheter vi har. Centern är ju hur moralisk och ansvarsfull som helst i det ögonblick dess representanter talar allmänt i talarstolarna, men hur rimmar detta med förslaget

Ang. den internationella biståndsverksamheten

om kommunalskattesänkning? Jag skulle naturligtvis inte ha tagit upp denna fråga, ty den har ingenting i u-hjälpsdebatten att göra, men jag kunde inte låta bli det, eftersom herr Sundin i sitt anförande sade att situationen skulle ha varit annorlunda än den är i dag om oppositionens förslag vunnit gehör.

På tal om garantierna för industriinvesteringar anförde jag att ett par av våra nordiska broderländer har givit sig in på sådana garantier. För det ena landet har det liten betydelse, och vad gäller det andra landet vet vi ännu inte vad som kommer ut av garantisystemet. För svenskt vidkommande har emellertid följande skett. Utan dessa specifika investeringsgarantier har svensk industris investering i utvecklingsländerna under de senaste tre åren hållit sig i beloppen lägst 120 miljoner och högst 160 miljoner svenska kronor varje år. Problemet är litet annorlunda för oss än vad det är för våra nordiska broderländer.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om det var jag som tog upp problemet med ekonomin i vårt samhälle, ty i finansministerns första yttrande drog han ju de paralleller som jag sedan hade anledning att ta upp till skärskådande.

Finansministern sade att våra förslag utgörs av allmänna talesätt. Ja, herr finansminister, är oppositionens förslag, som vi i detta sammanhang inte närmare skall penetrera eftersom det finns tillfälle härtill senare, bara ett allmänt talesätt, vill jag returnera detta finansministerns påstående genom att säga att även finansministerns propåer då måste vara allmänna talesätt och ingenting annat.

Jag vill sedan bara säga några ord om de oerhört ökade utgifter som skulle bli följden av centerpartiets förslag om ett särskilt avdrag vid den kommunala beskattningen. Ja, herr finansminister, det går att läsa motionen. Vi krä-

ver i första skedet ingenting annat än att ortsavdragen höjes, eftersom regeringens ekonomiska politik inte ger utrymme att skapa den rättvisa i kommunalbeskattningen för de lägre inkomsttagarna som vi eftersträvar. Därför utgör motionen om schablonavdrag i den kommunala beskattningen ett principförslag, och jag förmodar att när det kommer upp till behandling så kommer finansministern att stödja det på samma grunder som i fråga om hans egen proposition om schablonavdraget i den statliga beskattningen. Man kan ju tydligt läsa ut att anledningen till att det sistnämnda avdraget infördes var att åstadkomma en skattelättnad åt de lägre inkomsttagarna i vårt samhälle. Som alla känner till, är förhållandet det att i nuet — och än mera i en framtid — är inte den statliga beskattningen utan den kommunala den hårdaste för de enskilda människorna.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Naturligtvis har herr Sundin all rättighet att ställa yrkanden om bifall till förslag som kostar både en, två och tre miljarder, men det skulle ju se bra ut om han också i anslutning därtill talade om var pengarna skall tas.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är kanske inte riktigt tillfredsställande för den konkreta belysningen av ett ämne att debatten kommit att delas upp med många dagars mellantid, såsom nu har skett i fråga om kamrarnas u-hjälpsdebatt. Jag hade tillfälle att i fredags utveckla och underbygga högerens förslag rörande u-hjälpen. För att det vid en fortsatt debatt i dag skulle vara möjligt för en åhörare att följa med borde egentligen resonemanget upprepas i sin helhet. Jag skall avstå från det och nöjer mig med att hänvisa till kammarens protokoll, som nu varit tillgängligt ett par dagar.

Ang. den internationella biståndsverksamheten

Emellertid vill jag beröra ett par punkter i finansministerns anförande. Finansministern sade att kravet på en plan för u-hjälpens framtida omfattning och inriktning är nästan orimligt att ställa, om man inte samtidigt praktiskt taget talar om hur planen skall se ut. Jag förstår inte det resonemanget. Det är naturligtvis regeringen som har att göra upp de planer och förslag som riksdagen beställer, och det är klart att det går att belysa konsekvenser och alternativ även i det här fallet. Man kan för övrigt fråga: Vad är det för nyttigheter som inte går att undvara, som har offrats för att möjliggöra den u-hjälp som nu äger rum? Hjälpen har kunnat utvecklas efter en plan som regeringen väl har, även om någon sådan inte har redovisats. Sedan vill jag gärna hålla med om att en ökning av u-hjälpen kräver en annan ekonomisk politik, mera återhållsam och över huvud taget mera balanserad än den som har förts, men det finns anledning att återkomma till det i ett annat sammanhang.

Finansministern sade vidare att investeringsgarantierna har använts i en mindre trevlig tävlan mellan nationerna om vad som på skattebetalarnas bekostnad skall expandera, men att denna metod är felaktig och att företagen bör kämpa med pris- och kvalitetsvapnen. Detta är naturligtvis riktigt, men hur ett investeringsgarantisystem fungerar är främst en fråga om hur det tillämpas av den regering eller myndighet som handlägger det. Från vår sida har inte krävts att garantisystemet — lika litet som det system med bindning av hjälpen som vi också har förordat — skall tillämpas på annat sätt än att det neutraliserar inverkan från faktorer utanför investerarens inflytande, inklusive olämpliga åtgärder från andra staters sida. I fredags frågade jag statsrådet Lindström utan att få svar, om man kan hoppas på något resultat inom över-skådlig framtid av den utredning beträffande multilaterala investeringsga-

rantier som OECD har framlagt. Jag får kanske nu fråga statsrådet Sträng om han har någon åsikt på den punkten. Jag ställer frågan därför att erfarna bedömare entydigt har förklarat att sannolikheten är mycket liten för ett resultat inom rimlig tid och att det därför torde vara nödvändigt att ordna ett nationellt investeringsgarantisystem, om man över huvud taget tror på den formen av hjälp åt näringslivets investeringar.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Finansministern ville i sitt inlägg, då det gällde den fråga jag talat om, diskvalificera dem som i någon mån har med jordbruk att göra från att tala ärligt beträffande u-hjälpen. Jag försökte ju i varje fall säga att förstahandsangelägenheten inte var att placera svenska livsmedel utan att hjälpen verkligen utökas. När det gäller hjälp med pengar eller direkt hjälp vill jag hänvisa till att strax efter det vår motion skrivits kom det en begäran om hjälp inte bara med pengar utan också med livsmedel.

Finansministern anser vidare att det inte finns något samband mellan livsmedelstillgång i världen och svensk jordbrukspolitik. Jag kan inte se annat än att om Sverige skall importera livsmedel måste dessa tas från de otillräckliga livsmedelstillgångarna ute i världen. Vi importerar kanske från oss näraliggande länder så långt det är möjligt, men inte ens Danmark är självförsörjande utan måste för sin animalieproduktion till och med i viss mån brandskatta u-länderna på äggviterika födoämnen.

Finansministern angav oriktigt arealen i USA till åtta gånger den svenska åkerarealen. Såvitt jag är riktigt underrettad gällde det 20 miljoner hektar i USA, och det är ungefär sex gånger den svenska arealen. Även om man odlar vete på alla dessa hektar, i den mån

Ang. den internationella biståndsverksamheten

de nu är lämpliga för detta, går det icke att där producera mera vete än den kvantitet varmed lagren har minskats under det senaste året. Och vi vet att åtgången på livsmedel kommer att öka enormt även framöver.

Herr **KAIJSER** (h) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern sade att det inte var riktigt om jag hade fått uppfattningen att regeringen eller den närstående kretsar hade en avog inställning mot investeringsgarantier. Men det kan inte vara så egendomligt om man får den uppfattningen — jag tänker på de uttalanden som statssekreterare Wickman gjorde i Industriförbundet den 18 oktober och vidare på den omständigheten att Sverige var det enda bland industriländerna som lade ner sin röst när FN:s generalförsamling förra året på förslag av Dahomey, Tanzania och Turkiet antog en rekommendation bl. a. om att vidtaga alla nödiga åtgärder för att främja strömmen av enskilda investeringar till utländer. Det är väl inte så egendomligt om man då får den uppfattningen att regeringen har ett mindre intresse för detta.

Vidare vet vi att det tar tid när man inom OECD försöker överenskomma om möjligheterna att på internationell väg skapa ett tillvägagångssätt; att finansministern hänvisar till detta tyder på att han tycker om att skynda långsamt. Våra grannländer har på detta område gjort vissa positiva försök. Ett av dessa är färdigt och ett annat håller på att starta. Där har man alltså tyckt sig ha anledning att skynda något snabbare.

Herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Det har i de sista inläggen ställts några frågor till mig.

Herr Virgin frågade när jag trodde att behandlingen i Världsbanken av OECD-rapporten skulle ge något resultat. Vi har underrättats om att Världs-

banken redan i år skulle vara beredd att avge en rapport. Sedan kommer det ju att hänga på om de skilda länderna är beredda att godkänna den internationella överenskommelsen. Från svensk sida är vi intresserade därav och kommer att göra vad vi kan för att den skall bli en verklighet.

Till herr Axel Kristiansson vill jag som allra hastigast säga att man ju måste se dessa frågor i deras rätta proportioner. Det jordbruksprogram som har åstadkommit en sådan adrenalinutsöndring på sina håll inom centerpartiet innebär en reduktion av självförsörjningsgraden till 80 procent av vår jordbruksproduktion, dock med en övergångstid som — om jag minns rätt — rör sig om ett tiotal år eller någonting sådant. Det är ju här inte fråga om en anpassning för enskilda produkter, utan det är fråga om den totala självförsörjningsgraden. Men även om det skulle innebära en självförsörjning till 80 procent bara på brödspannmål skulle vår efterfrågan när det gäller den internationella exporten bara bli några tiondelar av en promille; mer är det inte. Därför skall detta inte ses som en fråga som gäller världssvältens vara eller inte vara; det är helt ojämförbara storheter. Skulle jag våga göra en gissning i fråga om framtidens produktionsinskränkning skulle jag vilja säga att den knappast kommer att beröra produktionen av brödspannmål inom det svenska jordbruket utan andra och mera arbetskrävande produkter, såsom animalieprodukter, vilka vi — som jag sade i mitt första inlägg — näppeligen har några möjligheter att få avsättning för på de heta latituder som det här är fråga om.

Till herr Kaijser skulle jag vilja säga att han inte fullständigt refererade den omröstning som han åberopade i sitt anförande. I resolutionen fanns det ett par paragrafer som vi kort och gott, med de motiveringar som jag har anfört, inte ansåg borde komma med. Vi fick inte gensvar när det gäller detta

Ang. den internationella biståndsverksamheten

vårt yrkande. Vi lade ned vår röst, men i den slutliga omröstningen om hela resolutionen, inklusive dessa paragrafer, var även Sverige med om att ge sitt bifall. Skall man redovisa en historisk tilldragelse i fråga om denna resolution, är man tvingad att göra det med den komplettering som jag här har givit.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern kan väl ändå inte bortse från att en nedskärning av den svenska jordbruksproduktionen med 20 procent år 1970 eller år 1975 — årtalet är likgiltigt — innebär att inemot två miljoner människor inte har sin försörjning här i landet på livsmedel av svenskt ursprung. Det innebär att kanske tio miljoner indier kunde leva på den kvantitet som dessa två miljoner svenskar konsumerar av importerade livsmedel.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Jag förstod inte alls herr Kristianssons resonemang. Det är ju här inte fråga om att vi skall gå ned till noll, utan det är fråga om att göra en reduktion av den svenska jordbruksproduktionens avkastning med kanske 10 å 12 procent. Så illa är väl inte herr Kristiansson underrättad om fakta i målet, detta sagt eftersom jag har lagt märke till att herr Kristiansson är ute och för en livlig agitatorisk verksamhet i dessa frågor. Om han skulle vara så illa underrättad, är jag högst oroad.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Även finansministerns siffror innebär ju en reduktion med 10 å 12 procent, och det är ganska väsentligt. Till och med en reduktion av den storleken måste medföra att minst en miljon svenskar skall försörjas med importerade livsmedel.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Sedan man nu har diskuterat de stora linjerna i biståndsverksamheten en stund här i kammaren, skall jag be att under ett par minuter få belysa en liten detalj i det stora problemkomplexet.

Under punkten 8 i statsutskottets utlåtande nr 45 redovisas ett par motioner, I: 68 och II: 108, angående anslag till Evangeliska fosterlandsstiftelsen för uppbyggande av en skolbyggnad i hamnstaden Massaua i Eritrea. I motionerna påminnes om att Fosterlandsstiftelsen i år firar hundraårsminnet av missionsverksamhetens påbörjande i Etiopien. Den 15 mars 1866 landsteg nämligen de första svenska missionärerna just i hamnstaden Massaua, och det var flera av riksdagens ledamöter som hade tillfälle att den 15 mars i år delta i den minneshögtid på Konserthuset varmed Fosterlandsstiftelsen högtidligt höll hundraårsminnet av denna stora händelse. Vid detta tillfälle framhölls bl. a. av Etiopiens ambassadör i Stockholm den stora uppskattning och tacksamhet varmed missionens verksamhet i Etiopien under de gångna hundra åren omfattades av landets regering.

Från olika håll har man här i debatten redan omvittnat det stora värdet av missionens verksamhet i utvecklingsländerna, framför allt inriktad på sjukvård och undervisning. I Massaua, där de första missionärerna landsteg, bedrivs även sådan verksamhet. Där finns under svensk ledning en mindre skola, i vilken barn av alla religioner undervisas. Skolbyggnaden är emellertid i dåligt skick, och den måste rivras och ersättas med en ny. En ny skola har också planerats, men hittills har byggandet inte kommit i gång på grund av brist på pengar för ändamålet.

I våra motioner har vi därför hemställt om ett anslag på 300 000 kronor till Fosterlandsstiftelsen för uppförande av en skolbyggnad i Massaua. Motionerna avstyrkes visserligen av statsutskottet, men med en mycket välvillig mo-

Ang. den internationella biståndsverksamheten

tivering. Utskottet hänvisar till att SIDA har möjlighet att bevilja anslag för ändamålet, om det fyller kriteriet på tekniskt bistånd i vanlig ordning. Utskottet tillägger också att Fosterlandsstiftelsen inte begärt något anslag för skolbyggnaden. Den senare omständigheten kanske beror på att missionen inte haft för vana att bygga sin verksamhet på statliga bidrag, utan i stället litat till den storartade offervilja som missionsvännerna sedan gammalt visat.

Mot bakgrunden av statsutskottets välvilliga skrivning tänker jag inte yrka bifall till själva motionsyrkandet om anslag. Jag nöjer mig, herr talman, med att uttala förhoppningen att när Evangeliska fosterlandsstiftelsen enligt statsutskottets anvisning gör en framställning till SIDA om bidrag till skolbyggnaden i Massaua, så skall framställningen behandlas positivt och leda till önskat resultat.

I detta anförande instämde herr *Svennungsson* (h).

Herr **ÅKERLUND** (h):

Herr talman! Vid statsutskottets utlåtande nr 46 har avlämnats en blank reservation av utskottets högerledamöter med anledning av att under punkten 1 angående bilateralt finansiellt utvecklingsbistånd har berörts bland annat också avtalet om en kredit av 35 miljoner kronor till Sudan. Anslag här för finns för budgetåren 1964/65 och 1965/66 med 15 respektive 10 miljoner kronor, och ytterligare 10 miljoner kronor skall komma att anvisas ett senare budgetår. För nästa budgetår begärs alltså inga pengar.

Jag skall inte ta upp denna kreditgivning till Sudan till diskussion i dag, då frågan om Sudan kommer upp i annat sammanhang senare i vår, men jag vill säga att vi inte delar uppfattningen att Sudan under pågående inbördeskrig bör erhålla den här redovisade krediten.

Herr **DAHLÉN** (fp):

Herr talman! På grund av en för mig oturlig omständighet kunde jag i fredags inte behålla min plats på talarlistan. Det skulle ha varit frestande att i dag gå in i polemik mot en del av vad som sagts, men nu kommer jag så sent att jag inte skall göra det.

Orsaken till att jag begärt ordet, herr talman, är att jag med anledning av några uttalanden från regeringsbanken vill göra en deklaration hur vi ser på utvecklingsbiståndets framtida växt.

Enligt mittpartiernas mening är tiden inne att skapa underlag för det svenska utvecklingsbiståndets planmässiga tillväxt. Statsmakterna fastlägger planer för t. ex. bostadsbyggande, försvar och vägväsende. Avvikelser från dessa planer blir emellanåt nödvändiga, vilket inte hindrar att just fastläggande av planer medverkar till att dessa ändamål får en hög angelägenhetsgrad. Man måste redovisa särskilda skäl för avvikelser.

Enligt vår mening måste utvecklingsbiståndet behandlas på likartat sätt. Först när en plan antagits av riksdagen kan vår u-hjälp få en verklig chans att växa på ett sätt som ger uttryck för den solidaritet med de ekonomiskt sämst lottade människorna som är naturlig för det stora flertalet av det svenska folket. Svenskt utvecklingsbistånd skall inte längre behandlas som en sak bland många andra utan måste flyttas fram till den grupp av ändamål för vilka man gör en planering.

För alla som hävdar att vårt land måste ta ett väsentligt ansvar för att efter måttet av sina resurser bidra till att lindra hungersnöden i världen och skapa större ekonomisk jämlikhet är det uppenbart att statsmakterna bör planera u-landshjälpens växt på längre sikt.

Vi beklagar att regeringen avvisar denna tanke.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! När debatten började i fredags hade jag på grund av utlands-

Ang. den internationella biståndsverksamheten

resa inte möjlighet att vara närvarande, och jag skall därför inte ingå på alla problem som behandlats, även om jag säger liksom herr Dahlné att det skulle varit intressant att bemöta en del av dessa synpunkter. Jag vill därför bara understryka centerns anslutning till den deklaration som herr Dahlné just avgivit.

Vi har från centerns och folkpartiets sida under åtskilliga år varit pådrivande i fråga om u-landshjälpen, och vi har även fått gehör i det att den enprocentiga målsättningen som riksdagen en gång fastställde har vi fått fastslagen. Men vi har många invändningar att göra när vi yrkar på bättre u-landshjälp. Man har sagt att vi inte har tillräckligt med tekniker själva. Man har sagt att det inte finns planläggning och anfört alla möjliga skäl för att inte ge en större u-landshjälp. Jag vill bara kommentera detta på det sättet att om vi skall se frågan på detta sätt kommer vi icke att få någon nämnvärd u-landshjälp, utan u-landshjälpen måste bli — som herr Dahlné sade — en planlagd aktion, där man målmedvetet fortsätter på samma linjer för att verkligen ge u-landshjälp. Även om det förekommer stora fluktuationer och kanske instabilitet i de länder som skall ha hjälpen, behöver inte Sveriges insatser svänga på samma sätt, utan vi bör kunna fastställa en ordentlig plan för u-landshjälpen.

Därmed, herr talman, har jag endast velat understryka innehållet i herr Dahlnés deklaration.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Efter herr Möllers mycket intressanta och initierade redogörelse för biståndsarbetet, sett ur internationell synvinkel, och efter finansministerns anförande kan jag fatta mig mycket kort.

Jag vill endast konstatera att herr Möllers fråga om vad reservanterna avser med sitt yrkande beträffande en

miljardfond för multilateral livsmedels-hjälp lämnats obesvarad.

Såväl reservanterna som herr Carl Albert Anderson har ansett det betydelsefullt att vårt land föregår med gott exempel och därmed stimulerar andra länder till motsvarande insatser. Finansminister Sträng har med sitt förslag om avveckling av vissa tullar — som i detta avseende motsvarar en hjälpinsats om cirka 60 miljoner kronor — försökt ge ett sådant gott föredöme som reservanterna efterlyst, tyvärr hittills med klen resultat. Man bör därför inte övervärdera våra möjligheter att med gott resultat tjäna som föredöme.

Statsutskottets majoritet hyser naturligtvis samma varma önskan som övriga ledamöter att vi skall kunna göra en verkningsfull insats för att hjälpa de svältande människorna ute i biståndsländerna. Herr Möllers anförande visade att det inte räcker att anslå pengar — de måste också få en meningsfull användning.

Utskottets majoritet har inte heller ansett sig kunna helt lättvindigt vifta undan de starka samhällsekonomiska skälen eller invändningen att särskild vikt bör tillmätas bytesbalansens utveckling, som departementschefen såväl i propositionen som i sitt anförande har påpekat. Vi har därför ansett att det föreslagna utvecklingsbiståndet med detta som bakgrund kan anses väl avvägt.

Jag kommer därför, herr talman, att vid det slutliga avgörandet beträffande statsutskottets utlåtande nr 46 yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga tre punkter.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av föreliggande yrkanden propositioner beträffande punkten 1 i statsutskottets utlåtande nr 45 komme att framställas först angående

Anslag till Förenta Nationernas barnfond

utskottets hemställan, därefter — om så erfordrades — rörande motiveringen samt beträffande ett tillägg till utskottets hemställan.

I fråga om utskottets hemställan, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats

1:o) att densamma skulle bifallas;

2:o), av herr *Virgin*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen; samt

3:o), av herr *Werner*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 158 och II: 207, såvitt nu vore i fråga.

Sedermånga gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herrar *Dahlén* och *Virgin* begärde votering, i anledning varav, och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av herr *Virgin* framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 45 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Dahlén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 64.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3**Anslag till Förenta Nationernas barnfond**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Förenta Nationernas barnfond (UNICEF) för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 7 800 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels de båda likalydande motionerna I: 158, av herrarna *Werner* och *Adolfsson*, samt II: 207, av herr *Hermansson m. fl.*, i vilka hemställts bland annat, att riksdagen måtte höja de för budgetåret 1966/67 under tredje huvudtiteln uppförda anslagen till internationell biståndsverksamhet med 50 miljoner kronor,

dels de båda likalydande motionerna I: 368, av herrarna *Bengtson* och *Lundström*, samt II: 450, av herrarna *Ohlin* och *Hedlund*, i vilka anhållits, utom annat, att riksdagen måtte till FN:s barnfond (UNICEF) anvisa ett med 2,2 miljoner kronor förhöjt anslag, eller 10 miljoner kronor,

dels ock motionen II: 456, av herr *Rubin*, såvitt nu vore i fråga.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 368 och II: 450, I: 158 och II: 207 samt II: 456, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till För-

Anslag till styrelsen för internationell utveckling

enta Nationernas barnfond (UNICEF) för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisa ett anslag av 7 800 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Per Jacobsson, Harry Carlsson, Dahlén, Thorsten Larsson, Johan Olsson, Ståhl, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Antonsson* och *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 158 och II: 207 ävensom II: 456 samt med bifall till motionerna I: 368 och II: 450, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Förenta Nationernas barnfond (UNICEF) för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 10 000 000 kronor.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr SÖDERBERG (s):

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepats propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Dahlén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 45 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Dahlén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 41.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 4—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7

Anslag till styrelsen för internationell utveckling

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Omkostnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 1 630 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels de båda likalydande motionerna I: 158, av herrar *Werner* och *Adolfsson*, samt II: 207, av herr *Hermansson m. fl.*, i vilka hemställts bland annat, att riksdagen måtte höja de för budgetåret 1966/67 under tredje huvudtiteln uppförda anslagen till internationell biståndsverksamhet med 50 miljoner kronor,

Anslag till styrelsen för internationell utveckling

dels de båda likalydande motionerna I: 368, av herrar *Bengtson* och *Lundström*, samt II: 450, av herrar *Ohlin* och *Hedlund*, i vilka anhållits, utom annat, att riksdagen måtte för budgetåret 1966/67 till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) anvisa ett med 75 000 kronor till 1 705 000 kronor förhöjt förslagsanslag, varav 175 000 kronor skulle utgå till publikationstryck m. m.,

dels motionen II: 444, av herr *Björkman* och herr *Magnusson* i Borås,

dels motionen II: 456, av herr *Rubin*, såvitt nu vore i fråga,

dels ock motionen II: 457, av herr *Rubin* m. fl.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 158 och II: 207 samt II: 456 ävensom I: 368 och II: 450, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, samt II: 444, till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Omkostnader för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 630 000 kronor;

b) att motionen II: 457 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Per Jacobsson*, *Harry Carlsson*, *Dahlén*, *Thorsten Larsson*, *Johan Olsson*, *Ståhl*, *Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors*, *Antonsson* och *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under a hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 158 och II: 207 samt II: 456, med bifall till motionerna I: 368 och II: 450, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, samt med avslag å motionen II: 444, till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Omkostnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 1 705 000 kronor.

Herr **DAHLÉN** (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr **SÖDERBERG** (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen enligt de rörande mom. a framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Dahlén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 45 punkten 7 mom. a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Dahlén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;
Nej — 40.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets i mom. b gjorda hemställan.

Punkterna 8—10

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11

Om skydd för u-landsinvesteringar

I de likalydande motionerna I: 368, av herrar *Bengtson* och *Lundström*, samt II: 450, av herrar *Ohlin* och *Hedlund*, hade hemställts bland annat, att riksdagen måtte begära förslag till nästa års riksdag om svenskt system för skydd för investeringar i u-länderna.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 368 och II: 450, såvitt nu vore i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Per Jacobsson*, *Virgin*, *Harry Carlsson*, *Dahlén*, *Thorsten Larsson*, *Åkerlund*, *Johan Olsson*, *Bohman*, *Ståhl*, *Eliasson* i *Sundborn*, *Nihlfors*, *Antonsson*, *Nelander* och *Petersson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 368 och II: 450, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1967 års riksdag om svenskt system för skydd för investeringar i u-länderna.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Om skydd för u-landsinvesteringar

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Virgin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 45 punkten 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Virgin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 64.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. bilateralt finansiellt utvecklingsbistånd

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till finansiellt utvecklingsbistånd jämte i ämnet väckta motioner.

*Punkten 1***Ang. bilateralt finansiellt utvecklingsbistånd**

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1966 angivna riktlinjerna för finansiellt utvecklingsbistånd under budgetåret 1966/67, dels ock till Bilateralt finansiellt utvecklingsbistånd för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 110 000 000 kronor.

Till behandling i samband med punkterna 1 och 2 i detta utlåtande hade utskottet förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Axel Kristiansson m. fl.* (I: 37) samt den andra inom andra kammaren av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.* (II: 71), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte 1. medgiva, att Sverige förbunde sig att — utöver övriga åtaganden — för vart och ett av åren 1966, 1967 och 1968 lämna bidrag till Internationella livsmedelsprogrammet med 5 000 ton mager torrmjök eller den kvantitet torrmjök av större fetthalt som i kostnadshänseende svarade här emot; 2. till Bidrag till Internationella livsmedelsprogrammet för budgetåret 1966/67 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 10 miljoner kronor förhöjt reservationsanslag av 20 350 000 kronor; samt 3. bemyndiga Kungl. Maj:t att efter samråd med företrädare för jordbruket inom landet inköpa den torrmjök varom här vore fråga;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av

herrar *Werner* och *Adolfsson* (I: 158) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (II: 207), i vilka motioner, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen måtte höja de å riksstaten för år 1966/67 uppförda anslagen till internationell biståndssamhet med 50 miljoner kronor för sjunde huvudtiteln;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Carl-Albert Anderson* och herr *Arne Geijer* (I: 292) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skegrie (II: 571), i vilka motioner föreslagits, att riksdagen skulle under anslaget till Bidrag till det Internationella livsmedelsprogrammet för budgetåret 1966/67 anvisa ett belopp lika med motvärdet till 3 miljoner dollar eller 15,5 miljoner kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bengtson* och *Lundström* (I: 368) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Ohlin* och *Hedlund* (II: 450), i vilka motioner, såvitt nu vore i fråga, yrkats att riksdagen skulle begära, att regeringen måtte giva sin representation i vederbörande internationella organ i uppdrag att kraftfullt verka för en gradvis uppbyggnad av i motionerna föreslagna program och miljardfond för multilateral livsmedels hjälp; att riksdagen skulle uttala, att Sverige vore villigt att till en sådan fond för livsmedelshjälp bidra med 100 miljoner kronor per år; samt att som en omedelbar åtgärd anslaget till det för FAO och FN gemensamma internationella livsmedelsprogrammet skulle höjas från föreslagna 2 miljoner dollar till motvärdet av 4 miljoner dollar för år 1966, varav i princip hälften i form av svenska livsmedel.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 158 och II: 207 samt

Ang. bilateralt finansiellt utvecklingsbistånd

I: 368 och II: 450, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna de i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1966 angivna riktlinjerna för finansiellt utvecklingsbistånd under budgetåret 1966/67,

b) till Bilateralt finansiellt utvecklingsbistånd för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 110 000 000 kronor;

2. att motionerna I: 368 och II: 450, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t angående uppbyggnad av en miljardfond för multilateral livsmedelshjälp och årliga bidrag till en sådan fond, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Harry Carlsson, Dahlén, Thorsten Larsson, Karl-Erik Eriksson, Johan Olsson, Ståhl, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Antonsson* och *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

1. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 158 och II: 207 ävensom med bifall till motionerna I: 368 och II: 450, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna de av reservanterna angivna riktlinjerna för finansiellt utvecklingsbistånd under budgetåret 1966/67,

b) till Bilateralt finansiellt utvecklingsbistånd för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 110 000 000 kronor;

2. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 368 och II: 450 såvitt nu vore i fråga, *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte giva sin representation i vederbörande internationella organ i uppdrag att kraftfullt verka för det av reservanterna föreslagna programmet avseende

en miljardfond för multilateral livsmedelshjälp, *dels ock* uttala, att Sverige vore villigt att till en sådan fond bidra med 100 000 000 kronor per år;

b) av fröken *Andersson* samt herrar *Akerlund, Bohman* och *Björkman*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr WERNER (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 158 och II: 207.

Herr CARLSSON, HARRY, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation a.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmanen, att därunder yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Carlsson, Harry*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid punkten angivna reservationen; samt

3:o), av herr *Werner*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 158 och II: 207, såvitt nu vore i fråga.

Därefter gjorde herr förste vice talmanen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Carlsson, Harry*, begärde voting, i anledning varav, och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 46 punkten 1, röstar

Ang. bidrag till internationella livsmedelsprogrammet

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Harry Carlsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Carlsson, Harry*, begärde rösträkning verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 40.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *Nilsson, Ferdinand*, anmälde, att han röstat ja men dock markerats såsom frånvarande.

Punkten 2**Ang. bidrag till internationella livsmedelsprogrammet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels medgiva att Sverige förbunde sig att för vart och ett av åren 1966, 1967 och 1968 lämna bidrag till internationella livsmedelsprogrammet med 2 000 000 dollar, dels ock till Bidrag till Internationella livsmedelsprogrammet för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 10 350 000 kronor.

Under förevarande punkt hade utskottet till behandling förehaft de under punkten 1 omnämnda motionerna, såvitt nu vore i fråga.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall

till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 37 och II: 71, I: 292 och II: 571, I: 158 och II: 207 samt I: 368 och II: 450, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga,

a) medgiva, att Sverige förbunde sig att för vart och ett av åren 1966, 1967 och 1968 lämna bidrag till Internationella livsmedelsprogrammet med 2 000 000 dollar,

b) till Bidrag till internationella livsmedelsprogrammet för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 10 350 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Harry Carlsson, Dahlén, Thorsten Larsson, Karl-Erik Eriksson, Johan Olsson, Ståhl, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Antonsson* och *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 37 och II: 71, I: 292 och II: 571 samt I: 158 och II: 207 ävensom med bifall till motionerna I: 368 och II: 450, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga,

a) medgiva, att Sverige förbunde sig att för vart och ett av åren 1966, 1967 och 1968 lämna bidrag till Internationella livsmedelsprogrammet med 4 000 000 dollar,

b) till Bidrag till internationella livsmedelsprogrammet för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 20 700 000 kronor.

Herr CARLSSON, HARRY, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionerna I: 292 och II: 571.

Ang. bidrag till internationella livsmedelsprogrammet

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att därunder yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Carlsson, Harry*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; samt

3:o), av herr *Anderson, Carl Albert*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som för-
anleddes av bifall till motionerna I: 292 och II: 571.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Dahlén* begärde votering, i anledning varav herr förste vice talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Harry Carlssons yrkande.

Herr *Anderson, Carl Albert*, äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 46 punkten 2 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av bifall till motionerna I: 292 och II: 571.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Anderson, Carl Albert*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 36;

Nej — 23.

Därjämte hade 82 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt sitt utlåtande nr 46 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Carlsson, Harry*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 43.

Om restitution av skatt på bensin för motorsågar

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad, punktvis skedd fördragning av statsutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningar och omkostnader för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för budgetåret 1966/67, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om restitution av skatt på bensin för motorsågar

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning av väckta motioner om restitution av skatt på bensin för motorsågar.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 9, av herr *Sundin*, samt II: 15, av herr *Larsson* i Hedenäset och herr *Larsson* i Norderön,

2) de likalydande motionerna I: 61, av herr *Wanhainen m. fl.*, och II: 96, av herr *Hammarsten m. fl.*,

3) de likalydande motionerna I: 521, av herr *Johan Olsson*, samt II: 614, av herr *Eriksson* i Bäckmora och herr *Börjesson* i Falköping, ävensom

4) de likalydande motionerna I: 533, av herr *Strandberg* och fröken *Stenberg*, samt II: 643, av herr *Nordgren m. fl.*

I motionerna I: 61 och II: 96 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta,

att individuell restitution skulle ske av skatt å bensin, som förbrukades av motorsågar i skogsbruket, genom återbetalning årligen till vederbörande skogsarbetare från och med budgetåret

1966/67, att avräknas mot automobilskattemedel,

att Kungl. Maj:t därefter skulle få utarbeta nödvändiga regler och anvisningar om restitutionsförfarandet, samt att kungl. skogsstyrelsen skulle bemyndigas att vara kontrollmyndighet.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 9, av herr *Sundin*, samt II: 15, av herr *Larsson* i Hedenäset och herr *Larsson* i Norderön, om restitution av skatt å bensin för skogsbrukets motorsågar,

2) de likalydande motionerna I: 61, av herr *Wanhainen m. fl.*, och II: 96, av herr *Hammarsten m. fl.*, om restitution av skatt å bensin för skogsbrukets motorsågar,

3) de likalydande motionerna I: 521, av herr *Johan Olsson*, samt II: 614, av herr *Eriksson* i Bäckmora och herr *Börjesson* i Falköping, om restitution av skatt å bensin för motorsågar, ävensom

4) de likalydande motionerna I: 533, av herr *Strandberg* och fröken *Stenberg*, samt II: 643, av herr *Nordgren m. fl.*, om restitution av skatt på bensin för motorsågar,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Herr WANHAINEN (s):

Herr talman! Enär jag är en av de motionärer i denna kammare som har yrkat på en direkt restitution av skatt på motorsågbränsle, alltså att riksdagen redan nu skall ta ställning och bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda tillämpningsföreskrifter för en sådan restitution, ber jag att få anlägga några synpunkter.

Vi har i dag väldigt mycket diskuterat hjälpen till utvecklingsländerna, vilken i och för sig är en angelägen fråga. Vad jag anser vara lika angeläget är

Om restitution av skatt på bensin för motorsågar

att de största orättvisorna i beskattningshänseende för grupper och enskilda människor så långt möjligt avskaffas och att rättvisa skipas. Skogsarbetarna, som utför ett tungt arbete i skogen, har alltsedan motorsågarna kom till användning betalat skatt på förbrukat bränsle till motorsågarna. Bensinskatten har ursprungligen utgått för underhåll och byggande av allmänna vägar och detta är även i dag motiveringen för att skatten uttas, men motorsågen i drift i skogen kan inte anses slita på eller förbruka några vägar. Vi menar därför att denna skattepåлага, som f. n. är 52 öre plus den skattehöjning på 5 öre som senast beslutades av riksdagen, alltså sammanlagt 57 öre per förbrukad liter, skall restitueras.

Jag vill erinra om att samma fråga behandlades vid 1964 års riksdag, närmare bestämt den 24 april, med anledning av motioner, bl. a. en som jag själv hade väckt. Det är nu nästan exakt två år sedan. Tidigare hade 1958 års riksdag tagit ställning i samma ärende. 1959 års riksdag beslöt att hänvisa frågan till 1953 års trafikutredning. År 1964 anförde bevillningsutskottet att finansdepartementet höll på att förbereda en utredning i hithörande frågor och att även detta ärende skulle bli föremål för utredning.

I år säger bevillningsutskottet i stort sett samma sak, även om man kanske kan medge att dess skrivning nu är välvilligare än åren 1959 och 1964. Utskottet skriver att den bilskatteutredning som nu arbetar även skall ta upp frågan om huruvida restitution av skatt på motorsågbränsle i fortsättningen skall kunna ernås. Utskottet tillägger att bilskatteutredningen troligen skall kunna avge sitt förslag under loppet av år 1967 och att detta tidigast kan bli föremål för proposition till 1968 års vårriksdag. Ändrade regler skulle då kunna tillämpas från den 1 juli 1968. Även om nu utredningen skulle komma med ett positivt förslag, så att det verkligen införes restitution av skatt på mo-

torsågbränsle, så har frågan ändå varit föremål för riksdagsbehandling i tio år utan resultat, och skogsarbetarna har hela tiden måst betala denna orättmätiga och orättvisa skatt.

Jag vill med några ord belysa hur vi motionärer har ansett att frågan borde kunna lösas. Efter olika beräkningar har man fått fram att den genomsnittliga bensinförbrukningen för motorsåg torde ligga mellan 0,5 och 0,7 liter per skogskubikmeter — siffran är litet obestämmd på grund av den utveckling som sker i och med att huggarna går över till att även kvista virket med motorsåg. Vi motionärer anser nu liksom vi gjorde 1964 att kontrollen av förbrukat antal liter bensin borde anknytas till avverkade skogskubikmeter. Det har också gjorts andra beräkningar efter de testningar av motorsågar som statens maskinprovningar har gjort. Därvid har det visat sig att förbrukningen vid tomgång är 0,3 liter per timme och vid intensivt kapningsarbete mellan 1,9 och 2,0 liter per timme. På grundval härav kan man räkna med att fast anställda skogsarbetare, som arbetar cirka 250 dagar om året, förbrukar 1 000 à 1 200 liter bensin per år. Med nuvarande skatt på bensin innebär detta att den årsanställda skogsarbetaren betalar mellan 500 och 600 kronor per år i skatt för den bensin motorsågen förbrukar.

I vår motion har vi föreslagit en individuell restitution och att tillämpningsföreskrifterna, som jag tidigare nämnde, skulle utfärdas av Kungl. Maj:t efter hörande av det ämbetsverk som Kungl. Maj:t anser vara kapabelt att bedöma dessa ting, exempelvis skogsforskningsinstitutet eller skogsstyrelsen.

Vi hade i vår motion också tagit upp frågan om intyg av arbetsgivare, där vederbörande arbetstagare skulle få angivet hur många skogskubikmeter han avverkat under det föregående kalenderåret, d. v. s. i det här sammanhanget lika med taxeringsåret. Jag vill utveck-

Om restitution av skatt på bensin för motorsågar

la detta förslag något och erinra om att taxeringsmyndigheterna redan nu måste utöva en ganska sträng kontroll över den mängd bränsle som vederbörande huggare har yrkat avdrag för och jämföra den med inkomsten från det egentliga huggningsarbetet. Man skulle med fördel på de kontrolluppgifter som redan finns kunna sätta in ytterligare en kolumn, där arbetsgivaren skall fylla i antalet avverkade skogskubikmeter. Virket mäts ju alltid på något sätt, och för en skogsman är det en enkel sak att evalvera över en betalningsenhet till en annan, t. ex. kubikfot eller löpfot till skogskubikmeter. Arbetsgivaren skulle alltså på kontrolluppgiften ange antalet avverkade skogskubikmeter, och taxeringsnämnden skulle kontrollera uppgifternas riktighet; man behöver givetvis inte befara att arbetsgivarna medvetet skulle lämna felaktiga uppgifter.

För restitutionens utbetalande erfordras det kanske sedan en liten blankett som skulle bifogas deklarationen. Jag tänker mig att blanketten i stort sett skulle ha samma funktion som den nuvarande arealbidragsblanketten men givetvis vara mycket enklare än denna blankett. Arbetstagaren skulle där själv ifylla antalet avverkade skogskubikmeter. Givetvis skulle taxeringsnämnden kolla dessa uppgifter mot kontrolluppgifterna och intyga att uppgifterna på blanketten är riktiga. Som utbetalande myndighet har vi i motionen angett skogsvårdsstyrelserna i länen; givetvis skulle blanketterna med taxeringsnämndens intyg översändas till dessa styrelser.

När det gäller åtgången av bensin skulle varken taxeringsmyndigheten eller arbetstagaren själv lämna uppgifter, utan detta skulle årligen bestämmas centralt t. ex. av skogsforskningsinstitutet eller arbetsstudieavdelningarna inom de skogsföretag där man studerar sådana här frågor. Sedan skulle restitution lämnas efter åtgångstalet per skogskubikmeter.

För den oinvidge kan detta verka mycket krångligt. Men så är det inte utan metoden är mycket enkel.

Jag vet att man på sidan om har diskuterat möjligheterna att använda färgad bensin etc. Men även om den möjligheten skulle finnas, är vi väl medvetna om att detta bl. a. skulle inbjuda till brott — man skulle ha rätt att köpa färgad bensin till motorsågarna och kunde då frestas att använda sådan bensin även i en mopedtank eller för annat ändamål. Det påstås att systemet med färgad bensin tillämpas i Danmark men jag har inte kunnat kontrollera detta och hur systemet fungerar. Skulle systemet vara användbart från andra synpunkter vore det givetvis bra, men det finns ju så många slags motorfordon som kan gå även på den färgade bensinen att jag inte tror särskilt mycket på denna möjlighet — ett restitutionsförfarande med den kontroll vi angivit i motionen och som jag även nu försökt utveckla torde vara det enklaste och bästa system som kan åstadkommas.

Som jag tidigare nämnde, herr talman, har utskottet enligt min mening skrivit ännu vänligare i år än 1964. Det kunde därför tyckas att man inte haft anledning att vara missnöjd, men jag måste tyvärr anmäla missnöje med hänsyn till den kraftiga fördröjningen av frågans avgörande — som vi nu ser det blir dröjsmålet drygt två år innan lösningen är klar. Och när frågan i alla fall redan har behandlats under åtta år, varvid man alltid positivt har lovat en utredning, kan det inte hjälpas att jag även denna gång, herr talman, måste yrka bifall till motionerna nr I: 61 och II: 96.

Häri instämde herr *Lokander* (s).

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s):

Herr talman! Det har väckts flera motioner i år i detta ärende än vad tidigare varit fallet. Bland motionärerna är herr *Wanhainen* den mest ener-

Om restitution av skatt på bensin för motorsågar

giske och mest otålige. Han säger att han inte är nöjd med behandlingen av detta ärende. Men faktum är att utskottet har gått motionärerna till mötes så långt som det över huvud taget är möjligt att göra i nuvarande situation. En sittande utredning berör förevarande spörsmål, och det händer väl ytterligt sällan att riksdagen fattar beslut utan att ett förberett förslag föreligger — det har hänt, men inte när det gäller så pass komplicerade saker som det här är fråga om.

Hela frågeställningen uppkommer på grund av bestämmelserna om att skatt på drivmedel skall restitueras i fråga om allt som inte berör vägväsendet. Det är min livliga förhoppning att den nu arbetande utredningen verkligen funderar på om det är värt att ha kvar detta system; det blir allt mer besvärligt i hanteringen. Av motionären har vi fått höra att det skulle vara en enkel match att införa ett restitutionssystem. Man behöver, säger han, bara en liten blankett. Det låter väldigt insmickrande, men hur mycket av arbete och kontroller skulle den blanketten föranleda — det vill jag fråga herr Wanhainen — även om blanketten är mycket liten?

Herr Wanhainens resonemang utgick från att det inte skett några förändringar i lönesättningen — om jag fattade honom rätt. Han talade om att skogsarbetarna nu under tio år har belastats med denna orättvisa skatt. Jag tror inte att det är rätt att se saken på det sättet. Nya metoder i avverkningsningen måste väl ha påverkat lönerna. Det är väl inte bara drivmedlen som kostar pengar, utan även anskaffningen av motorsågar kostar pengar. Jag föreställer mig att detta redskap ökar produktiviteten, alltså avverkningsningen per man. Om det då inte skett någon förändring i lönesättningen i förhållande till tidigare — vilket jag inte vet — innebär detta skatteuttag ingen särskild belastning på arbetarna. Man kan säga att det är en belastning för skogsindu-

strien, men det är orätt att säga, såsom herr Wanhainen, att skogsarbetarna ensamma har haft denna skatt som en börda under tio år.

Om vi skall ha kvar specialdestinationen för skatt på bensin och drivmedel över huvud taget, är jag utan tvekan inställd på att pengar restitueras även när det gäller motorsågarna. Men detta skall nu utredas. Personligen tror jag att vi är mogna för en allmän reform. Därför får herr Wanhainen och andra motionärer ursäkta oss när vi säger att vi först vill avvakta utredningens resultat, för att kunna bedöma hur vi lämpligen bör lösa dessa frågor. Vi kan inte gärna fatta beslut på grundval av ett förslag väckt av enskilda motionärer.

Jag hemställer om bifall till utskottets betänkande.

Herr WANHAINEN (s):

Herr talman! Herr Ericsson talade om den lilla blanketten — den skulle väl med hänsyn till att vi har så gott om massa kunna göras litet större.

Kontrolluppgifterna fordrar redan en blankett av en storlek som jag här har i min hand. Den blanketten kan utan vidare rymma en kolumn där arbetsgivaren intygar hur många skogskubikmeter vederbörande har huggit per avverknings säsong. Vi har vidare en vackert färgad blankett för arealbidragen — den blanketten byter färg varje år och är ibland grön. En i princip likadan blankett med en kolumn för arbetstagarens egna uppgifter och dessutom en kolumn där taxeringsnämnden intygar riktigheten av uppgifterna kunde användas. Taxeringsnämnderna är ju redan inbegripna i den här kontrollen när det gäller avdrag för avskrivning av motorsågarna, reparationer och bränsleåtgång. Man använder där visserligen vissa schabloner med hänsyn till inkomsten från det egentliga huggningsarbetet. Men taxeringsnämnderna måste bilda sig en uppfattning om hu-

Om ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor, m. m.

ruvida inkomsterna kommer från huggningsarbete eller dagsverksarbete, där motorsågar har använts eller ej. Jag kan inte se att det skulle bli något merarbete för taxeringsnämnderna, om dessa även samtidigt kollade huruvida uppgifterna angående avverkat skogskubikmeterantal är riktiga. Jag tror tvärtom att dessa uppgifter skulle på visst sätt underlätta taxeringsnämndernas kontroll när det gäller bränsleåtgången, ty bränslekostnaderna skall ju ändå alltid dras av som kostnad för intäkternas förvärvande.

Jag vill som exempel ta en fast anställd skogsarbetare som förtjänar 20 000 kronor och visa hur mycket som avgår om man använder schablonregler här. Enbart bränslekostnaden för motorsågen utgör då cirka 1 400 kronor per avverkningssäsong. Taxeringsnämndernas schablon, åtminstone i Norrbottens län, innebär att avdrag medges med 7 procent av inkomsten från det egentliga huggningsarbetet. Avskrivningarna uppgår till cirka 400 kronor — sågen avskrivs för närvarande på tre år. Man får dessutom räkna med mellan 200 och 300 kronor i kostnader för nya kedjor och övriga reparationer, i synnerhet med hänsyn till att motorsåg börjat användas vid kvistning. Kostnaderna per år för en motorsåg — alltså avbränningarna för arbetstagaren — ligger mellan 2 000 och 2 500 kronor lågt räknat. För den som får sin såg förstörd kan det bli väsentligt högre kostnader, men jag tar normalfallet för en årsarbetare.

Eftersom herr Ericsson gick in på lönepolitiken här vill jag säga att motorsågekostnaderna har medfört att skogsarbetaren de facto har fått bekosta hela rationaliseringen i skogen så långt det gäller motorsågar. Rationaliseringsarbetet har inte givit något egentligt netto åt skogsarbetaren på grund av att han själv har fått bära alla kostnader för motorsågen — för själva sågen, bränslet o. s. v.

Herr talman! Jag har inte blivit över-

tygad av vad herr Ericsson anförde, och jag yrkar därför fortfarande bifall till motionerna.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkten 2 samt därefter särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

Sedermera gjordes i enlighet med de avseende punkten 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 61 och II: 96; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i detta betänkande.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om vissa postavgifter jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 28, i anledning av väckta motioner om ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 205, av herr *Isacson m. fl.*, och II: 273, av herr *Ringaby m. fl.*

Om ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor, m. m.

2) de likalydande motionerna I: 502, av herr *Eric Carlsson*, och II: 627, av herr *Jonasson*,

3) de likalydande motionerna I: 526, av herr *Harald Pettersson m. fl.*, och II: 610, av fröken *Elmén m. fl.*, samt

4) motionen II: 264, av herrar *Dahlgren* och *Gustafsson* i Stenkyrka.

I motionerna I: 502 och II: 627 hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att tiden för avlämnande av självdeklaration för enskild person och oskiftat dödsbo måtte framflyttas till den sista februari.

I motionerna I: 526 och II: 610 hade anhållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning på sätt i motionerna anförts och förslag till riksdagen om åtgärder syftande till att förbättra den enskildes rättssäkerhet i skatteärenden.

I motionen II: 264 hade yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag om senareläggning av sista dagen för inlämning av självdeklarationer och om förenkling av deklara-tionsblanketterna.

Utskottet hade i det nu ifrå-gavarande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A. beträffande rättsskyddet för den enskilde i skattefrågor

att de likalydande motionerna I: 526, av herr *Harald Pettersson m. fl.*, och II: 610, av fröken *Elmén m. fl.*, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. beträffande tidpunkten för avlämnande av självdeklaration

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 502, av herr *Eric Carlsson*, och II: 627, av herr *Jonasson*, samt

2) motionen II: 264, av herrar *Dahlgren* och *Gustafsson* i Stenkyrka,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. beträffande ersättning till ledamot av prövningsnämnd

att de likalydande motionerna I: 205, av herr *Isacson m. fl.*, och II: 273, av herr *Ringaby m. fl.*, måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anför-t, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

A. beträffande rättsskyddet för den enskilde i skattefrågor

av herrar *Elofsson*, *Lundström*, *Erik Filip Pettersson*, *Enarsson*, *Ottosson*, *Gustafson* i Göteborg och *Vigelsbo*, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Eriksson* i Bäckmora och *Söderström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen måtte med bifall till de likalydande motionerna I: 526, av herr *Harald Pettersson m. fl.*, och II: 610, av fröken *Elmén m. fl.*, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till riksdagen om åtgärder syftande till att förbättra den enskildes rättssäkerhet i skatteärenden;

B. Beträffande tidpunkten för avlämnande av självdeklaration

av herrar *Elofsson*, *Vigelsbo* och *Eriksson* i Bäckmora, vilka dock ej an-tytt sin mening.

Herr **PETERSSON, ERIK FILIP**, (fp):

Herr talman! Vid detta betänkande är fogad en reservation vilken huvudsakligen bygger på motion II: 610 och motsvarande i första kammaren. Det är välbekanta saker som tidigare har behandlats i riksdagen, men de är icke desto mindre ytterst viktiga — att rättssäkerheten för den enskilde i skattefrågor tryggas så långt som det nu låter sig göra.

Jag skall inte gå in på de motiv och de problem som döljer sig bakom motionen och reservationen, ty jag förutsätter att de är välkända och inte behöver upprepas. Det påvisas från ut-

Om ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor, m. m.

skottets sida att en hel del av detta är föremål för utredning, och i något fall har en utredning blivit färdig. Men här är det så många problem, och de berörs mer eller mindre sekundärt av än den ena än den andra utredningen. Vi har därför i reservationen särskilt tagit fasta på behovet av en samlad översyn och en systematisk granskning av taxeringsförfattningarna utifrån önskemålet att nå den största möjliga rättssäkerheten även i enskilda fall.

En sådan utredning skall självfallet ta fasta på och samarbeta med de utredningar som pågår. Om man skall vänta år från år dröjer det säkert oerhört länge innan hela frågan blir behandlad. För varje år blir dessutom deklara-tions- och taxeringsfrågan allt mer invecklad för det stora flertalet skattskyldiga. Därför bör vi söka få till stånd en förenkling och förbättring på detta område.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ELOFSSON (cp):

Herr talman! När det gäller reservationen i detta ärende instämmer jag helt i vad föregående talare sade. Jag skall alltså inte ta upp tiden med någon ytterligare argumentation.

Men jag har jämte två andra ledamöter avgett en blank reservation, och jag skall be att få säga några ord om varför denna tillkommit. Som alla vet är tiden alltid knapp när man skall avge deklaration. Den skall vara avlämnad senast den 15 februari. Jag har gjort vissa undersökningar om man kan tänka sig att något förlänga den fristen och har då fått uppgifter om att det eventuellt kan tänkas att man skulle kunna utsträcka tiden till den 1 mars. Folket ute i bygderna opponerar sig mycket mot den korta tid man har på sig om taxeringsnämnden gör avsteg från deklarationen. För det mesta får man ett par, tre dagar eller ibland fem dagar

på sig att svara på ganska invecklade saker, som man själv många gånger inte begriper. Då får man vända sig till sakkunniga för att få hjälp. Detta skapar en viss irritation. Man skulle få litet mera tid på sig om tiden flyttades 15 dagar.

Det är här inte fråga om annat än utredning. Jag hoppas att finansministern kan tillmötesgå önskemålet så långt, att han kan undersöka huruvida det är möjligt att förlänga fristen något.

Vi vet också att det är mycket knapp tid för dem som skall yttra sig över vad taxeringsintendenten har anfört eller som skall överklaga. På bara några dagar skall man dels kontrollera om man haft rätt och dels bemöta taxeringsintendentens påståenden på alla punkter. När det talas om att med hänsyn till rättssäkerheten göra en översyn tycker jag man borde ge deklaran-ten en inte alltför kort tid både för avlämnande av deklaration och för bemötande av vad som anförs mot deklarationen.

Deklaranten borde också få sakkunnig hjälp till sitt förfogande. Det har talats många gånger i denna kammare om att länsstyrelserna har tillgång till all sakkunskap de behöver och att därför också deklaran-ten borde få juridisk hjälp.

Jag inser emellertid till fullo att detta inte kan ske bara genom att det begärs i en motion, utan det måste naturligtvis göras en utredning i frågan. Jag har jämte herr Vigelsbo och herr Eriksson i Bäckmora fogat en blank reservation till betänkandet för att påpeka, att det nog ganska snart borde sättas i gång en utredning på denna punkt, all-denstund deklara-tionsblanketterna är så krångliga och lagarna ändras så ofta att den vanliga människan inte kan följa med som hon borde göra när det gäller dessa viktiga saker.

Herr talman! Jag skall inte uppehålla tiden längre. Jag ber liksom föregående talare att få yrka bifall till reservationen.

Om ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor, m. m.

Herr **PETTERSSON, ARNE**, (s):

Herr talman! Vid föregående års riksdag behandlades så sent som den 17 november motioner med ungefär samma innehåll som de nu föreliggande motionerna angående den enskildes rättssäkerhet. Riksdagen följde då en reservation av herr Ericsson m. fl., som med hänvisning till pågående utredningar yrkade avslag på motionerna.

Vad som har inträffat sedan dess är att den kanske i första hand åberopade utredningen, JO-utredningen, blivit färdig och i sitt betänkande tagit upp en del av de frågor som behandlas i motionerna. Bl. a. föreslås att JO-ämbetet skall utöka sina inspektioner och att länsstyrelserna skall få viss skatteexpertis som skall biträda enskilda personer i skattemål och över huvud taget ge deklaranterna anvisningar när det gäller deklARATIONEN.

Med hänsyn till att utredningens förslag nu är ute på remiss och att det väntas en proposition till hösten men också med hänsyn till andra pågående utredningar finns det i dag inte någon anledning för riksdagen att begära en ytterligare undersökning inom ett område där det pågår så grundliga utredningar. Jag vill därför yrka bifall till utskottets betänkande på denna punkt.

När det gäller tiden för avlämnande av deklARATIONER har vi att göra en besvärlig avvägning. Å ena sidan är det i och för sig förstäeligt att enskilda människor vill ha mer tid för att utarbeta och avlämna sina deklARATIONER, även om jag är alldeles säker på att många skulle arbeta med sina deklARATIONER ännu den sista juni om tiden flyttades ända till den 1 juli. Å andra sidan måste det också ges tid för taxeringsarbetet. I den diskussion som föregick utskottets ställningstagande var man tämligen enig om att tiden för taxeringsarbetet redan är så knapp, att man inte kan tänka sig en senare dag för deklARATIONENS inlämnande än den 15 februari.

Jag vill också peka på utskottets välvilliga skrivning. Utskottet hänvisar till att det finns möjlighet att medge att deklARATIONEN avlämnas senare, om särskilda skäl föreligger. Utskottet uttalar också att taxeringsmyndigheterna liberalt bör tillämpa möjligheten att i fortsättningen ge sådan dispens.

Med hänvisning till detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr **CARLSSON, ERIC**, (cp):

Herr talman! Det var ett uttalande av herr Arne Pettersson som föranledde mig att begära ordet, nämligen då herr Pettersson sade att om man också sköt fram tiden för avlämnande av deklARATIONER till den 1 juli skulle ändå många människor plocka med sina deklARATIONER den sista juni.

Ja, det är möjligt, herr Pettersson, men detta är inte bakgrunden till motionerna I: 502 och II: 627 av mig och herr Jonasson. Motionerna har ett reellt motiv, nämligen att deklARATIONSBLANKETTERNA ter sig ganska besvärliga för många människor. Detta gör att man inte vågar lämna sin deklARATION utan att ha fått hjälp med den. Man vet att ett oavsiktligt fel kan bli ganska dyrbart. Det kan i ena fallet leda till böter för oaktsamhet och i andra fallet till att man får betala för hög skatt. Av det skälet är tyvärr många människor i dag beroende av hjälp för att kunna lullgöra sin deklARATIONSPLIKT.

Det är också svårt att deklARERER innan man fått arbetsgivaruppgifter. Dessa skall vara avlämnade till den lokala skattemyndigheten senast den sista januari, och i regel sänds också en kopia till vederbörande arbetstagare. Jag känner emellertid till arbetsgivare som skickat över dessa uppgifter den 7 februari i samband med avräkningen för föregående månads avlöning. Det innebär att man har en vecka på sig att deklARERER, och det leder till att vissa svårigheter uppstår.

Om ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor, m. m.

Praktiskt taget varje deklaratant är i dag beroende av riksskattenämndens och länsstyrelsens anvisningar i fråga om avdrag för omkostnader — det kan gälla kostnader för resor, verktygsslitage, bortaliggnings o. s. v. Vi har erfarenhet av att länsstyrelserna tyvärr publicerar riksskattenämndens normer alltför sent.

Av dessa skäl har jag sagt mig att det borde vara möjligt att avlämna deklARATIONEN senast den sista februari. Därigenom skulle deklaranterna få längre tid på sig. Man skulle då kunna utnyttja den möjlighet till hjälp som finns, och man skulle slippa besvara taxeringsnämnderna med att begära uppskov med deklARATIONENS avgivande.

Den liberala tolkning, som utskottet enligt herr Arne Pettersson här har gjort, kan väl anses innebära att förlängning alltid skall medges när sådan förlängning begärs. Mot den bakgrunden, herr talman, frågar jag mig: Varför då inte ta steget fullt ut och gå in för att förlänga tiden för deklARATIONENS avlämnande till den sista februari?

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till motionerna I: 502 och II: 627 samt II: 264.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! I detta betänkande behandlas några olika spörsmål. Det som har föranlett reservationen är frågan, om den enskilde skall ha rättsskydd i skattefrågor. Man har i reservationen hänvisat till JO-utredningen. Även utskottets ärade talesman hänvisar till denna utredning.

Eftersom jag hade äran att sitta med i denna utredning vill jag gärna anföra, att vi i utredningen hade långa diskussioner om dessa problem, men det var tveksamt, om vi enligt direktiven för utredningen hade att ta ställning till just denna fråga, trots att konstitutionsutskottet till oss hade översänt en motion i samma syfte som den nu föreliggande har i detta sammanhang.

Det är en gammal, i regeringsformen intagen paragraf, § 113, som här spökar. Den innehåller någon form av skydd för skattemän. Det har ju haft till resultat att taxeringsmyndigheternas åtgöranden i materiellt hänseende inte kan från den enskilde deklARANTENS sida bli föremål för prövning av JO.

I slutomgången i utredningen lät jag för min del med tanke på den tveksamhet, som rådde huruvida utredningen hade att ta ställning till denna fråga, nöja mig med ett särskilt yttrande. I detta särskilda yttrande framhåller jag att det finns anledning att ta allvarligt på detta problem, och jag är därför inte helt tillfreds med vad herr Arne Pettersson här har anfört. Jag tror att det skulle vara högst angeläget att man nu, sedan JO-utredningen är slutförd och definitivt inte har tagit upp denna fråga, i en särskild utredning kunde lösa dessa problem.

Jag skall därför, herr talman, be att få instämma i det yrkande om bifall till reservationen som här tidigare framställt av herr Erik Filip Petersson.

Herr PETERSSON, ARNE, (s):

Herr talman! När det gäller den fråga, som herr Svanström var inne på, har ju den utredning han åberopade inte ansett sig böra ta ställning därtill utan sagt att frågan om skydd för skattemän bör tas upp i samband med en allmän översyn när det gäller ämbetsmannaansvaret.

Till herr Eric Carlsson vill jag bara säga, att vi kan vara alldeles överens om att det föreligger besvärligheter i samband med deklARATIONENS avlämnande. Jag skulle tro att man bäst kommer till rätta med problemet, om man angrep det hela från servicesidan, ty vad som brister är inte, tror jag, så mycket tiden, utan det brister — som herr Carlsson själv uttryckte det — i möjligheterna att få sådan hjälp att de-

Om ökat rättsskydd för den enskilde i skattefrågor, m. m.

klaranten på förhand kan känna sig skyddad, innan deklARATIONEN inlämnas.

Vad beträffar tiden för avlämnande av deklARATIONER gäller det här — som framgick av utskottsdiskussionen — den ytterligare svårigheten att på den ytterligt knappa tid som står till förfogande klara taxeringsarbetet i olika instanser. Det är vid den avvägningen, herr Carlsson, som utskottet har stannat för att det är klokast att behålla den tidigare tidpunkten för deklARATIONENS avlämnande. Sedan skall väl herr Carlsson och jag kanske på annat sätt kunna hjälpas åt att förbättra servicen för deklARANTERNA och på den vägen komma fram till en bättre lösning av ett besvärligt problem.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av föreliggande yrkanden propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de avseende punkten A förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Elofsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med A betecknade reservation; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson, Erik Filip*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 28 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Elofsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med A betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petersson, Erik Filip*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 65.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjordes enligt de rörande punkten B framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla motionerna I: 502 och II: 627 samt II: 264; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i punkten C.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 29, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för vissa driftslån inom jordbruket;

nr 30, i anledning av väckta motioner om viss ändring av 22 § kommunalskattelagen; samt

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsavtal med ändring och komplettering av avtalet den 20 december 1956 mellan Sverige och Italien för undvi-

Ang. fortsatt valutareglering

kande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Ang. fortsatt valutareglering

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt valutareglering jämte motioner i ämnet.

I en den 25 februari 1966 dagtecknad proposition, nr 43, vilken hänvisats till bankoutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av ett propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag,

dels begärt riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med vad föredragande departementschefen förordnat;

dels velat inhämta riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till förordning om fortsatt giltighet av valutaförordningen den 5 juni 1959 (nr 264).

Den tid, för vilken förordnande om fortsatt valutareglering avsåges bliva meddelat och valutaförordningen äga fortsatt giltighet, var den 1 juli 1966—den 30 juni 1967.

Till utskottet hade även hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 656 i första kammaren av herr *Lundström* och nr 808 i andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 43 skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning i syfte att åstadkomma en väsentlig uppmjukning och förenkling av valutaregleringen och belysa de problem, som skulle aktualiseras vid ett slopande av densamma,

dels ock de likalydande motionerna nr 657 i första kammaren av herr

Strandberg samt nr 807 i andra kammaren av herrar *Björkman* och *Bengtson* i Solna, vari hemstälts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 43.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

A. med avslag på motionerna I: 657 och II: 807 samtycka till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med vad som förordats i den förevarande propositionen;

B., vad beträffade det genom propositionen framlagda förslaget till förordning, i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till kända vad utskottet i utlåtandet anfört;

C. besluta, att motionerna I: 656 och II: 808 icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits, utom av annan,

1. av herrar *Hilding*, *Berglund* och *Hyllander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under C hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 656 och II: 808 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning i syfte att åstadkomma en väsentlig uppmjukning och förenkling av valutaregleringen och belysa de problem, som skulle aktualiseras vid ett slopande av densamma; samt

2. av herr *Gustaf Henry Hansson* och herr *Åkerlund*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationerna angivits, samt att utskottet bort under A och B hemställa, att riksdagen måtte

A. med bifall till motionerna I: 657 och II: 807 avslå förevarande proposition i vad den avsåge begäran om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering;

B. besluta, att propositionen, i vad den avsåge inhämtande av yttrande över vid densamma fogat förslag till

förordning, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! När kammaren för en tid sedan diskuterade jordbruksfrågor uttalades om flera av de motioner som då förekom att de hade varit så länge och så ofta förekommande att de kunde betecknas som följetonger.

Den proposition om valutareglering som vi i dag har att ta ställning till är också en följetong. År efter år förekommer den här i kammaren och år efter år beslutas det av majoriteten att bifalla Kungl. Maj:ts proposition under protester från oppositionen.

I riksbankens berättelse för år 1965 lämnas en ingående redogörelse för valutaregleringen under detta år. Av redogörelsen framgår, att regleringen numera tillämpas mycket liberalt. En hel del transaktioner är helt fria och andra framställningar bifalles nästan undantagslöst. Det huvudsakliga som står kvar är handeln med värdepapper.

Som skäl för ett bibehållande av denna kontroll anföres i propositionen att den utgör ett väsentligt ekonomiskt-politiskt instrument i den ekonomiska politiken här i landet. Detta är ett påstående som jag för min del anser vara felaktigt.

Man kan också fråga sig, vad som skulle komma att hända om man släppte denna sista rest av valutareglering.

Å ena sidan skulle svenskar kunna köpa utländska värdepapper, vilket otvivelaktigt medför att valutareserven kommer att minska, då ju inköpen förutsätter likvid i utländsk valuta. Men sådana inköp kan i dagens läge endast ske i mycket begränsad omfattning, därför att de måste göras med egna medel och det får betraktas som utslutet att någon kan påräkna lån i bank här för.

Å andra sidan skulle utlänningar kunna köpa svenska värdepapper, vil-

ket i sin tur skulle medföra att valutor flyter in till valutareserven.

Man kanske därför skulle kunna vara så optimistisk att man räknar med att plus och minus tar ut varandra, eller i varje fall att differensen inte blir så stor att den kan ha något som helst inflytande på den svenska ekonomiska politiken.

Bland de argument, som man möter när det är fråga om att släppa till svenska värdepapper till utlänningar, är det ett som det inte kan skada att vi här tar upp. Det görs gällande att utländska inköp av svenska aktier skulle kunna leda till att utlänningar skulle få ett dominerande inflytande i svenska bolag. Nu är det emellertid så, att enligt svensk lag får inte mer än högst en femtedel av aktierna i ett bolag ägas av utlänning. Läger jag härtill att utländsk medborgare så långt jag har mig bekant icke får tillhöra svensk bolagsstyrelse annat än efter särskilt tillstånd, så torde det vara väl sörjt för att utlänningar inte kan komma att dominera svenska bolag.

Så långt jag kan förstå överdriver riksbanken, regeringen och utskottsmajoriteten farhågorna för vad som skulle kunna hända om även värdepappershandeln släpptes fri. Det är ju den sista resten av valutaregleringen som därmed skulle försvinna och jag anser för min del att tiden är mogen för en total avveckling.

Med hänvisning till vad jag här har anfört yrkar jag, herr talman, bifall till reservation nr 2.

Herr HILDING (fp):

Herr talman! Liksom herr Hansson kan jag inledningsvis erinra om att vi deltar i ett repetitionsmöte. Argumenten är relativt välkända, och det är risk för att det blir upprepning på många punkter.

På en punkt har dock argumenteringen från utskottsmajoritetens sida

Ang. fortsatt valutareglering

detta år kompletterats. Det förekommer nämligen i utskottets skrivning, liksom i propositionen och även i finansplanen, hänvisningar till att för närvarande flera västeuropeiska länder, liksom USA, funnit anledning till åtgärder i syfte att begränsa kapitalrörelserna över gränserna.

Den oinitierade kan nästan få intrycket, att man genom dessa exempel vill påvisa, att de här länderna nu har följt i Sveriges spår, eftersom vi har haft valutareglering ända sedan 1939. Riktigt så förhåller det sig dock inte. Det är visserligen riktigt, att i ett antal länder vidtagits åtgärder för att begränsa kapitalrörelserna. För två av de fem länderna gäller emellertid, att huvudsyftet varit att begränsa kapitalutflödet. Den svenska regleringen har till främsta uppgift att hindra att kapital kommer in i landet utifrån. För två andra länder är heller inte förhållandena helt jämförbara med situationen i vårt land. Endast Schweiz har sagt sig ha ungefär samma motivering för en reglering som Sverige. Men då bör det också erinras om att den regleringen betraktas som tillfällig. Den svenska valutaregleringen hade vid sin tillkomst för snart 30 år sedan också karaktären av en temporär åtgärd, men numera är den mera permanent än någon annan reglering. Den har dröjt sig kvar från andra världskrigets dagar.

Det bör väl också tilläggas, att det stora kapitalinflödet i Schweiz inte är en följd av kommersiella förhållanden i första rummet. Vi är i vårt land ingalunda obekanta med den dragningskraft som Schweiz utövar på olika kategorier av ägare till kapital.

Regeringen är — herr Gustaf Henry Hansson belyste det — benägen att övervärdera valutaregleringens roll såsom en stabiliserande faktor i vår ekonomi. Den restriktiva kreditpolitik som vi för i Sverige skulle omintetgöras eller allvarligt rubbas om vi inte behåller regleringen för att förhindra ett inflöde av kapital, säger man. Det brut-

tobelopp det därvid är fråga om i båda riktningarna är av underordnat intresse. Det är nettoresultatet som är det väsentliga, vilket också herr Gustaf Henry Hansson påpekade. Redan nu får vi genom att betalningarna i samband med utrikeshandeln är fria stora inflöden av kapital under en restriktiv kreditpolitik genom den s. k. förskjutningsposten. Förra året var den hela en miljard kronor. Det finns nog inte skäl att antaga att nettoresultatet för fria kapitalrörelser på längre sikt skulle komma upp ens i närheten av denna siffra. Skulle så likväl bli fallet, har man på bankföreningshåll framkastat tanken att en eventuellt behövlig restriktivitet skulle kunna komma till stånd genom något slags överenskommelse mellan riksbanken och affärsbankerna eller genom rekommendationer som riksbanken utfärdar.

Regeringspartiets inställning till valutaregleringen får lätt ett drag av isolationism över sig i en tid då vi uttalar oss för värdet av en större gemensam marknad i Europa och hoppas på en utveckling i den riktningen. Vi kan inte ställa oss utanför den internationella integrationsprocessen. Fråga är om den positiva inställning till integrationen i allmänhet som vi så ofta uttalar oss för i olika läger i längden låter sig förenas med en negativ attityd i fråga om kapitalmarknadernas internationalisering.

Valutaregleringen brukar också försvaras med en hänvisning till att den tillämpas mycket liberalt. Det är väl i och för sig riktigt att det förhåller sig så, men det är också ett skäl för att inte behålla den.

Valutaregleringens långa historia visar till fullo att det inte är så lätt att i riksdagen vinna gehör för tanken att valutaregleringen skall avskaffas. Det är med denna reglering som det gärna blir med regleringar: man tror inte att det går att avvara den när man väl blivit van vid den. Det förefaller därför som om en utredning med uppgift att

Ang. fortsatt valutareglering

bl. a. klarlägga verkningarna av valutaregleringens avskaffande skulle ha en uppgift. Kanske skulle den kunna ge övertygande besked om att riskerna inte är så stora som man föreställer sig, besked som övertygar även dem som hittills har ställt sig avvisande. Vi har därför i år begärt en utredning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten C i utskottets utlåtande fogade reservationen nr 1.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Till de synpunkter som anförts av herr Gustaf Henry Hansson och som jag i allt väsentligt biträder vill jag foga ytterligare några ord.

Varje gång riksbanksfullmäktige begär förlängning av valutlagen — i år 27:e gången i följd — redovisas i propositionen yttranden av några remissinstanser. I regel är det samma instanser; i år är det riksgäldsfullmäktige, sparbanksföreningen och bankföreningen. Jag förstår uppriktigt sagt inte meningen med att fråga riksgäldsfullmäktige och sparbanksföreningen om detta. Mig veterligt har de inga eller blott helt obetydliga utlandsaffärer. Några synpunkter på frågan redovisar de inte. De har bara inga invändningar att göra mot regeringens förslag.

Däremot har bankföreningens medlemmar utlandsaffärer — och stora sådana. Bankföreningen begär år efter år att valutaregleringen skall slopas och försöker med gamla och nya argument få riksdagen att förstå vilken skada valutaregleringen gör vårt land, bl. a. genom att skada dess nuvarande ekonomiska system. Den som däremot förstår detta bra är kommunistledaren herr Hermansson, som nyligen begärt skärpning av valutaregleringen — detta gamla nazistiska påfund!

Om sakliga argument har någonting att betyda för vårt arbete i riksdagen, borde inte synpunkter från den enda remissinstans som har verklig praktisk kunskap och erfarenhet av finansiella

utlandsaffärer avfärdas på det kort-huggna sätt utskottet och departementschefen gör. De borde i stället enligt min mening omsorgsfullt prövas för att få utrönt, om det inte kan ligga någon sanning i vad som sägs år efter år från bankföreningens sida om skadeverkningarna av valutaregleringen för landets del. Detta görs inte, och det är en allvarlig underlåtenhetssynd.

Sedan ett par år har bytesbalansen visat en oroande försämring, samtidigt som valutaställningen inte reflekterar denna försämring. Finansministern återkommer i föredrag efter föredrag till denna försämring av bytesbalansen. Senast gjorde han det i denna kammare för några timmar sedan, och han var i Karlstad i lördags och höll ett anförande, i vilket han framhöll att bytesbalansens problem är den avgörande frågan för vad vi har råd till i vårt land. Trots valutaregleringens förbud mot skuldsättning i finansiellt ordnade former utomlands anger riksbanken en betydande svensk upplåning utomlands, uppenbarligen i förtäckta eller för valutastyrelsen oåtkomliga former. Valutaregleringen är alltså i detta hänseende från de synpunkter utskottsmajoriteten företräder ett dåligt eller otillräckligt instrument och bidrar måhända till att förvrida bilden även av den svenska kreditmarknaden, liksom den gör det i fråga om valutaställningen.

Jag vill därför i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på ett näraliggande problem.

Riksdagen har på förslag i en motion beslutat att riksbanken, som själv förklarar sig villig därtill, skall biträda vid den s. k. kreditmarknadskalkylens uppgörande för att frågan om den utländska upplåningen skall kunna bättre utrönas och bedömas. Som bekant är det närmast konjunkturinstitutet som är ansvarigt för kreditmarknadskalkylen. Konjunkturinstitutet har framhållit att förutom assistans från riksbanken även bankföreningens hjälp skulle kunna vara värdefull. Konjunkturinstitutets

Ang. fortsatt valutareglering

tanke är enligt min mening alldeles riktig, men naturligtvis kan det ifrågasättas om det finns skäl för bankföreningen att engagera sig, om inte också en genomlysning av valutaregleringens verkningssätt över hela området kommer till stånd. Blir detta däremot fallet, torde bankföreningen med sin erfarenhet kunna lämna nyttiga bidrag till kreditmarknadskalkylens förbättring.

Ytterligare har också chefen för Stockholms Enskilda Bank, herr Marc Wallenberg Jr, i en artikel i Ekonomisk revy vitsordat valutaregleringens skadeverkningar. Enligt min mening kan man inte utan vidare bortse från vad ledningen för en bank med så goda utländska kontakter som denna anför om de hinder för utvecklingen av kapitalströmmarna i bägge riktningarna över gränserna, som valutaregleringen utgör. Denna motiveras, säger herr Wallenberg, med behovet att öva kontroll över saldi som kanske aldrig ens behövs uppkomma i kapitalströmmarna över en årsperiod men hindrar de senares volymökning och bankernas vinstmöjligheter på valutaområdet.

Jag har tidigare från synpunkten att tillföra landet valutainkomster kritiserat riksbankens placeringspolitik för valutorna. Jag talar därmed inte om dess guldpolitik, som jag skall återkomma till i ett senare anförande. Riksbanken köper nu utländska skattkammarväxlar och statsobligationer till miljardbelopp, och räntorna därav täcker inte ens penningvärdefallet på placeringarna. År ut och år in blir så pengarna ligande låsta; en högst betydande del av vårt rörliga utlandskapital blir »lagt för fåfot», ett låst saldo. Det är en utomordentligt steril politik som banken för.

I all affärsverksamhet gäller att kapitalet skall arbeta, vara i rörelse. Riksbanken, som är en centralbank, skall inte själv driva affärerna men väl övervaka dem; det är affärsbankers, företags och privatpersoners sak att göra affärerna. Men valutaregleringen — och

för den delen även riksbankens guldpolitik — lägger hinder i vägen. Det är beklagligt att utskottsmajoriteten inte märker statens döda hand över ett viktigt instrument när det gäller att tillföra vårt land nya guld- och valutatilgångar.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 2 av herr Hansson och mig.

I detta anförande instämde herr *Strandberg* (h).

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Det är riktigt som tidigare talare sagt, att denna fråga återkommer år från år — men detta beror ju på att lagens giltighetstid är begränsad till ett år i taget. Jag instämmer alltså i vad tidigare talare mycket kraftigt understrukt, att detta är en följetong — men jag anser att de föregående talarna inte åberopat några som helst nya synpunkter vilka kunde ge utskottets majoritet anledning att på någon punkt ändra sitt ställningstagande.

Jag vill erinra om att utskottet inte har ändrat sin uppfattning sedan frågan behandlades vid förra årets riksdag. Även i år instämmer utskottet helt i departementschefens uppfattning att valutaregleringen — till den del den nu främst är i funktion, nämligen i fråga om värdepappershandeln över gränserna — utgör ett mycket väsentligt ekonomiskt-politiskt instrument som står samhället till buds när det gäller att uppnå de allmänt omfattade målen för den ekonomiska politiken.

Utskottet vill också vid detta tillfälle framhålla den liberalisering som under senare år skett i den praktiska tillämpningen av valutaregleringen. Detta faktum erkänns ju även av reservanterna.

Måhända är det också av betydelse att här påpeka att mycket stora delar av betalningarna till och från utlandet — det omnämns även av departementschefen i propositionen — i praktiken inte är underkastade någon som helst begränsning genom valutaregleringen;

de löpande betalningarna är som be-
kant helt undantagna från regleringen.

Tillstånd till finansiell upplåning i ut-
landet har vidare lämnats för fartygs-
byggen till mycket betydande belopp.
Detsamma gäller finansiering av svens-
ka investeringar i utlandet liksom fi-
nansiering av utländska dotterbolags
verksamhet i Sverige.

Det torde, herr talman, vara onödigt
att i denna debatt — som sagt årligen
återkommande — ingå på några som
helst bemötanden av de synpunkter som
föregående talare framfört, utan jag
hänvisar till det sagda och till utskot-
tets utlåtande, samt ber att på alla punk-
ter få yrka bifall till utskottets hem-
ställan.

Herr **HANSSON, GUSTAF HENRY,**
(h):

Herr talman! Det får väl anses vara
ett ganska bekvämt sätt att debattera,
när man åberopar vad departements-
chefen har anfört och helt enkelt för-
klarar att vad oppositionen sagt icke
kan tillmätas någon som helst betydelse.

Jag har försökt sätta mig in i denna
fråga och kommit fram till en uppfatt-
ning om vad som skulle kunna inträffa,
därest valutaregleringen helt och hållet
försvann. Påståendet att den är ett vä-
sentligt ekonomiskt instrument står
kvar och upprepas år efter år, men för
mig skulle det vara mycket intressant
att få reda på vad man i detta fall av-
ser. Jag vore tacksam att få det verifie-
rat — jag har ju den uppfattningen att
det inte vore så farligt att slopa regle-
ringen.

Herr **STÄHLE** (s):

Herr talman! Det är måhända inte
så lätt att tillmötesgå herr Hanssons
önskemål såsom talesman för opposi-
tionen.

Inom utskottet har vi inte på något
sätt eller i något stycke nonchalerat
de synpunkter oppositionen framfört
-- vi har behandlat dem i våra moti-

Ang. fortsatt valutareglering

veringar vid utskottsbehandlingen. Jag
skall inte nu försöka redovisa de olika
aspekterna, men jag vill säga att det
här gäller bedömningsfrågor — oppo-
sitionen bedömer läget annorlunda än
vi som delar regeringens uppfattning.
Det må vara oss förlåtet om vi åbero-
par vad departementschefen säger med
hänvisning till det yrkande som fram-
ställdes av riksbanksfullmäktige. Full-
mäktige har ju gjort en hemställan och
departementschefen har redovisat det-
ta, och vi ansluter oss helt till de syn-
punkterna. Vi anser fortfarande att va-
lutaregleringen spelar en mycket bety-
delsefull roll för den ekonomiska ut-
vecklingen i vårt land.

Herr Hansson i Göteborg må gärna
säga att vi har fel därvidlag. Vi anser
vår bedömning riktig och han menar
att den är oriktig, men detta är som
sagt en bedömningsfråga.

Herr **HANSSON, GUSTAF HENRY,**
(h):

Herr talman! Det är ju inte första
gången vi deltar i en sådan här debatt.
Om jag inte missminner mig alltför
mycket har under årens lopp precis
samma resonemang förts. Det har alltid
varit omöjligt att mjuka upp valutareg-
leringen. År efter år har vi kunnat kon-
statera att riksbanken har släppt den
ena detaljen efter den andra, och nu
återstår bara värdepappershandeln. Om
riksbanken har kunnat släppa exempel-
vis alla de betalningar som hänför sig
till handeln med det resultatet att rest-
posten i valutabalansen visar en ökning
på icke mindre än bortåt en miljard
kronor, förefaller det mig, med den in-
ställning jag har till värdepappershan-
delen, att man mycket väl skulle kunna
släppa också den sista resten.

Herr Stähle kan inte övertyga mig,
och jag kan inte övertyga herr Stähle.
Under sådana förhållanden återstår väl
ingenting annat än att vi får komma
igen. Kanske man så småningom skall
finna att denna sak inte är så farlig
som majoriteten vill göra gällande.

Ang. fortsatt valutareglering

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Jag delar herr Hanssons mening att detta inte är så farligt som oppositionen vill göra gällande. Vi har från vår sida mycket kraftigt påpekat att det under årens lopp har skett en mycket väsentlig liberalisering i fråga om tillämpningen av valutaregleringen. Jag ser att herr Hansson ruskar på huvudet, men han använde ändå själv uttrycket, att vi får väl tro att det »inte är så farligt».

Vi tror inte att det är någon farlig sak. Genom den uppluckring som skett under årens lopp är det inte mycket kvar, men vi bedömer frågan så, att den del som finns kvar har en väsentlig betydelse i vår politiska bedömning här i landet, om den ekonomiska politiken.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Herr Stähle säger att inga nya synpunkter har framkommit. Jo, herr Stähle, det har framkommit nya synpunkter på dessa frågeställningar. Men tittar man på vad regeringen har för motiv för sitt ståndpunkts-tagande, sitt envisa fasthållande vid valutaregleringen, finner man följande ord om: »...nödvändigheten av regleringar av detta slag så länge som konjunkturläge och andra betydelsefulla betingelser för den ekonomiska politiken varierar länderna emellan.» Det kommer de att göra i alla tider framöver, och det har de gjort i hundratals år tillbaka i tiden. Konjunkturläget kan aldrig vara lika i alla länder. Med den anförda motiveringen kan man ha en valutareglering hängande kvar i sekler. Där finns ingenting nytt i en sådan argumentation.

Däremot är det något nytt i den argumentation som kommer från herr Marc Wallenberg Jr när han nu framhåller med skärpa, att man bör använda de penningkapital som vi har i form av våra valutareserver och inte bara låta dem ligga stilla år ut och år in.

Detta är, som jag ser det, en väsentlig ny synpunkt i detta sammanhang. Indirekt erkänns detta också i sista meningen i tredje stycket på sidan 10 i Kungl. Maj:ts proposition, där det heter: »Under år 1964 genomfördes därjämte en väsentlig liberalisering av valutaregleringens tillämpning i fråga om de kommersiella krediterna.»

Det är steg i den riktning som vi önskar. Man skall ta bort allting som onödigtvis hindrar. Det är vårt önskemål i fråga om valutaregleringen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmanen, som för en stund övertagit ledningen av kammarrens förhandlingar, yttrade, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkterna A och B av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt därefter särskilt i fråga om punkten C.

Därefter gjorde herr andre vice talmanen i enlighet med de avseende punkterna A och B framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gustaf Henry Hansson och herr Åkerlund vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hansson, *Gustaf Henry*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutsiktet hemställt i sitt utlåtande nr 23 punkterna A och B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gustaf Henry Hansson och herr Akerlund vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;
Nej — 27.

Därjämte hade 21 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen enligt de rörande punkten C förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hilding m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hilding* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 23 punkten C, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hilding m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Ang. riksbankens sedelutgivning, m. m.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hilding* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86
Nej — 26.

Därjämte hade 29 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. riksbankens sedelutgivning, m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m., jämte motioner i ämnet.

I en den 25 februari 1966 dagtecknad proposition, nr 44, vilken hänvisats till bankoutskottet, hade Kungl. Maj:tt föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning;

dels medgiva, att riksbanken för tiden den 1 juli 1966—den 30 juni 1967 finge fritagas från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att före utgången av denna tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar, om förhållandena gäve anledning till detta.

Det förslag i fråga om riksbankens sedelutgivningsrätt, som framlagts i propositionen, innebar, att särskilda bestämmelser om undantag från riksbankslagens föreskrifter härom skulle gälla även för tiden den 1 juli 1966—den 30 juni 1967. Maximibeloppet för

Ang. riksbankens sedelutgivning, m. m.
sedelutgivningsrätten hade föreslagits höjt från 9 700 till 9 900 miljoner kronor.

Till utskottet hade även hänvisats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna nr 658 i första kammaren av herr *Åkerlund* och nr 809 i andra kammaren av herr *Carlshamre*, vari hemstälts, att riksdagen måtte uttala, att riksbankens metalliska kassa borde förstärkas med lägst 300 miljoner kronor under år 1966.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

1. antaga det genom propositionen nr 44 framlagda förslaget till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning;

2. med bifall i övrigt till nämnda proposition medgiva, att riksbanken finge för tiden den 1 juli 1966—den 30 juni 1967 fritagas från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att före utgången av denna tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar, om förhållandena gäve anledning till detta;

3. besluta, att motionerna I: 658 och II: 809 icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herr *Åkerlund*, som ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 658 och II: 809 i skrivelse till fullmäktige i riksbanken uttala, att riksbankens metalliska kassa borde förstärkas med lägst 300 miljoner kronor under år 1966.

Herr *ÅKERLUND* (h):

Herr talman! I detta bankoutskottets utlåtande begäres riksdagens medgivande dels till befrielse för riksbanken att inlösa sina sedlar med guld, dels

också att få ge ut sedlar med ett till 200 miljoner kronor förhöjt belopp.

Även om önskemål om inlösensbefrielse och om mera sedlar återkommer så regelbundet varje år, att det kan tyckas ogörligt att utvinna nya synpunkter på de frågeställningar som är förknippade därmed, dyker i detta sammanhang ändå alltid upp händelser och motiv av intresse från det ena året till det andra.

Jag skall för min del peka på ett par sådana.

Frågan om en mera permanent reglering av sedelutgivningsrätten återkommer i år igen i utskottets utlåtande, såsom fallet varit de senaste sju, åtta åren. Utskottet önskar i all enighet att något skall åtgöras för att få denna fråga reglerad. Även jag har biträtt detta önskemål, hur hopplöst jag än inser det vara att få något vettigt resultat av utskottets begäran under rådande förhållanden. Med varje år som går blir utskottets skrivning alltmer hjälplös. Det har i sanning kommit ett patetiskt drag över vad där sägs. Nu knyter utskottet sina förhoppningar till myntkommittén, som enligt sina direktiv sägs vara »oförhindrad» att behandla spörsmålet rörande guldmyntfoten och riksbankens skyldighet att inlösa sedlar med guld.

I sitt nyligen avgivna betänkande »Ny myntserie» har myntkommittén visligen aktat sig för att bränna sina fingrar på så intrikata saker. Jag förstår myntkommittén, och den har min sympati. Sällan har väl en kommitté varit så i avsaknad av förutsättningar att lösa guldmyntfotens problem som myntkommittén är.

Utskottet säger sig vidare kunna förutsätta att bankofullmäktige alltfört är inriktade på revision av riksbankslagen som bl. a. torde beröra sedeltäckningsbestämmelserna. Ja, ödmjukare än så kan det knappast sägas att något torde bli gjort av riksdagens verk på befallning av riksdagen. Inte ens ordet »borde» kommer till användning.

Det kan naturligtvis med viss rätt sägas att jag inte bort biträda en utskottsskrivning som jag tycker är så from som denna, utan att jag bort göra en egen skrivning, men, herr talman, jag vill bara säga att jag helt enkelt inte *orkar*. Det är som att tala till en vägg eller i ett vacuum. Däremot kommer jag med praktiska förslag till närmande av problemet genom att skapa förutsättningar för reglering av sedelutgivningsrätten. Jag skall återkomma till den saken strax, men först ett par ord om ökningen av sedelutgivningsrätten!

Den har i år begränsats till 200 miljoner kronor. Riksbanksfullmäktige säger i sin skrivelse t. o. m. att det egentligen inte skulle behövas någon ökning alls i år, utan att nu gällande maximibelopp lär kunna bibehållas oförändrat. Det tycker jag är ett betydelsefullt uttalande, ty det är första gången på mycket länge som riksbanksfullmäktige säger att de verkligen förmår någonting i detta hänseende i stället för dessa meningslösa uttalanden att »rörelsen» eller »omsättningen» bestämmer behovet av sedlar, som vi brukat trakteras med hittills.

Jag tycker att riksbanken borde ha varit karl för sin nya hatt den här gången och avstått från att begära ökning, men tyvärr har den gamla slentrianen krupit in igen med en begäran att, när man i alla fall måste begära en förlängning av lagen, en mindre höjning av sedeltaket, förslagsvis med 200 miljoner till 9 900 miljoner kronor kunde vara lämplig.

Det är synd, tycker jag, att inte riksbanken frestat lyckan med ett oförändrat tak, inte minst med tanke på de löne- och andra inkomstökningar som svenska folket är i färd med att bevilja sig i år.

Jag har för min del valt att inte i år pruta på bankofullmäktiges begäran, men jag har i min reservation framhållit att jag gör det under förutsättning

Ang. riksbankens sedelutgivning, m. m.
att fullmäktige för en så stram likviditetspolitik att förutsättningarna för en restriktiv kreditpolitik effektivt förbättras. Jag måste dock säga att jag inte är över hövan optimistisk på den punkten sedan sammansatta stats- och bankoutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 1 om krediter till bostadsproduktionen fallit undan för bostadsintressenternas krav på krediter. Det är omöjligt att nå effektiva resultat med penning- och kreditpolitiska medel när inflationsfrämjande undantag från regeln om restriktivitet beslutas på viktiga områden.

I punkt 2 i utskottets kläm föreslås fortsatt befrielse för riksbanken att inlösa sedlarna med guld. Det är nödvändigt att medge detta för närvarande. Det är också min mening. Men det är alldeles klart att förutsättningarna för ett återupptagande av inlösen kan vara bättre eller sämre, beroende på om man har guld eller inte. I vårt fall är det ovanligt illa beställt, eftersom vi har mycket litet guld både absolut sett, i förhållande till den väldiga sedelmängden och vid en internationell jämförelse.

Utskottets majoritet förklarar sig veta att guldbehållningen endast på längre sikt kan bli av betydelse för inlösen av sedlarna. Ja, kanske det — jag vet inte för min del. Men när utskottet säger att något starkare samband mellan sedelinlösen och guldkassa inte synes föreligga måste jag protestera. Sambandet kan väl vara starkt utan att en sedelinlösen ligger nära i tiden, ja i själva verket är förefintligheten av guldkassa ett villkor för sedelinlösen.

Men det kan väl också finnas andra skäl för att stärka guldkassan och börja med det omedelbart. För mig är det de internationella skälen som väger tyngst. Jag är, tror jag, väl medveten om de problem och svårigheter som är förenade med en, som jag bedömer det, absolut nödvändig snar förstärkning av guldkassan. Till de skäl som här spe-

Ang. riksbankens sedelutgivning, m. m.

lar in räknar jag också behovet av att bli av med valutaregleringen, som diskuterats tidigare i dag.

Just därför att jag förmenar att vi behöver mera guld men att detta är svåråtkomligt anser jag att vi måste närma oss problemet om guldanskaffningen försiktigt. Jag förordar ett femårsprogram med guldköp av 300 miljoner kronor om året som lämpligt avvägt och skäligt. Det önskemålet bör kunna förstås och respekteras utomlands. Eftersom jag rätt nyligen i denna kamrere dovisat även andra skäl för min uppfattning, skall jag i dag avstå från att ytterligare utveckla mina synpunkter i frågan.

Däremot har jag anledning att i detta sammanhang beröra en annan fråga av valutateknisk art. Jag syftar här på konsekvenserna av det beslut som bl. a. vårt land i fjol fattade om ökning av kvoterna i Internationella valutafonden, såväl de generella som de selektiva.

Jag erinrar om att vi i fjol ökade vår insats i Internationella valutafonden med 388 miljoner kronor till sammanlagt 1 163 miljoner kronor. Sedan nu de generella kvothöjningarna beslutats av tillräckligt många stater — två tredjedelar av medlemmarna i fonden — har den nya ordningen trätt i kraft i mars i år. Internationella valutafondens kreditgivningskapacitet har därmed avsevärt höjts bl. a. genom medverkan från svensk sida.

Denna medverkan har dock gått längre än jag för min del vill godta. Det kan därför ha sitt intresse att studera hur det kan gå till i verkligheten och ibland går till att dra nytta av Internationella valutafondens kreditgivningskapacitet, en nytta som vårt land hittills aldrig haft.

Som sedelärande exempel kan tjäna Englands sätt att skaffa sig krediträtt i Internationella valutafonden. De därvid erforderliga åtgärderna vidtogs be-tecknande nog först i förra månaden. England skulle teckna sin generella

kvothöjning om 25 procent. Någon selektiv kvothöjning, som vi gjorde i fjol, tecknar England icke. Här för krävdes inbetalning av 122,5 miljoner dollar i guld till Internationella valutafonden. Då Bank of England inte önskade skilja sig från något av sitt eget guld, gjordes en trekantstransaktion med Västtyskland. Det blev Internationella valutafonden som fick sitta emellan. Den fick sälja 122,5 miljoner dollar av sitt guld till tyska förbundsbanken mot D-mark. England köpte därefter av Internationella valutafonden dessa D-mark mot pund sterling och använde D-marken till att av tyska förbundsbanken köpa det guld, som internationella valutafonden tillhandahållit. Därmed hade tyska förbundsbanken kommit ur bilden, och för dess del hade status quo ante inträtt.

Kvar står att England på denna omväg mot pund sterling i papper fått köpa, eller om man så vill, låna 122,5 miljoner dollar i guld av Internationella valutafonden — guld som bl. a. vi med våra knappa tillgångar fått lov att i god tid dessförinnan inbetala till Internationella valutafonden vid våra kvothöjningar, närmare bestämt 97 miljoner kronor. Genom denna transaktion har England utan verklig egen insats fått en ny krediträtt i Internationella valutafonden om inte mindre än 550 miljoner dollar, och det är detta som så att säga är pudelns kärna.

Om vi i analogi härmed skulle tänka oss som ett exempel att en svensk bank skulle inbjuda till en nyteckning, varvid en av styrelseledamöterna i banken — som tillika vore aktieägare men saknade kontanter att delta i nyteckningen — toge upp ett lån i banken i kraft av sitt förtroendeuppdrag för att kunna bevara sin relativa maktställning i banken genom aktieteckningen, skulle vi nog tycka en del om den moraliska sidan därav. Men om därav dessutom följde det underbara att styrelseledamöten i fråga med aktieteckningen automatiskt finge i sin egen bank en

nära fem gånger så stor krediträtt som aktieteckningen, skulle vi därom använda ett ord som jag inte vill uttala då jag inte vill ha det i protokollet. Det skulle nämligen kunna tolkas som ett avogt uttalande om en vänskapligt sinnad nation, som jag i själva verket i hög grad värderar. Men man må inte förtänka mig som medlem i ett konservativt parti om jag har svårt för att svälja att jag på indirekta vägar skulle få vara med att finansiera exempelvis socialiseringen av samma av mig högt aktade nations järn- och stålindustri.

Jag tillät mig i fjol uttala min stora uppskattning av Internationella valutafondens insatser och vårt lands nytta därav men varnade samtidigt för att en internationell organisation som internationella valutafonden inte får otillbörligt utnyttjas. Den måste stå höjd över misstanken att använda tvivelaktiga metoder i sin verksamhet. Jag beklagar att jag i år nödgas ge uttryck åt nya betänkligheter i den vägen efter vad som har förevarit. Detta är för mig ett skäl för min ståndpunkt i guldfrågan. Det är ägnat undergräva tilltron till fonden om berättigad kritik kan riktas mot dess sätt att handha sin nuvarande verksamhet. Men även för frågan om det internationella penningssystemets framtida gestaltning har det stor betydelse att principerna för fondens verksamhet tveklöst kan omfattas av dess medlemmar.

Nyligen, d. v. s. i förra månaden, har medlemmarna i den s. k. tioländersklubben haft överläggningar i Paris, och nya sådana står omedelbart inför dörren i Washington om en eventuell reformering av det internationella penningssystemet, med bl. a. det i varje fall uttalade syftet att öka den s. k. internationella likviditeten. Jag skall inte gå in på en behandling av sakfrågan, det räcker med att konstatera att Frankrike icke är införstått med de idéer som presenteras från Internationella valutafondens personal och stötts av vissa

Ang. riksbankens sedelutgivning, m. m. av tioländersgruppens medlemmar. Frankrikes linje är enkel och klar. Den går ut på att guldet är enda godtagbara grundval för det internationella penningssystemet och att, om den internationella likviditeten skall ökas, vilket enligt Frankrikes mening icke för dagen är erforderligt, är en guldprishöjning det rätta medlet. Jag utgår då från att Frankrike avser en generell guldprishöjning, men därvidlag tycks en viss oklarhet råda i den franske presidentens uttalade uppfattning.

Nyligen har också på mycket sakkunnigt håll utanför Parisklubbens krets framhållits att om nuvarande internationella inflationsrörelse får fortgå, en guldprishöjning torde bli ofrånkomlig. Jag har för min del icke uttalat någon mening och gör det icke heller i dag, vare sig om lämplighet eller sannolikhet av en allmän guldprishöjning. Jag menar endast att vi i denna fråga bör se om vårt hus och höja vår beredskap.

Finansminister Sträng har i årets finansplan beklagligtvis gjort vissa oklara uttalanden om den internationella likviditeten och om en valutareform. Vägledande för den svenska uppfattningen säges vara att den åsyftade reformen av det internationella penningssystemet bör vara expansiv till sin syftning och verkan på världsekonomin samt innebära en viss nedtoning av guldets roll i betalningssystemet. Klart är detta icke, då en generell guldprishöjning otvivelaktigt öppnar möjligheter till expansion, men en sådan väl knappast kan vara vad finansministern pläderar för, när han talar om nedtoning av guldets roll.

Hur skall då det uttalade syftet nås? Skall vi ge ännu mera krediter till Internationella valutafonden än de 1 163 miljoner kronor i dragningsrätter som vi redan gett och betala in ännu mera av vårt knappa guld till Internationella valutafonden? Vem skall sedan låna pengarna av Internationella valutafonden? Kan vi få veta det?

Jag har redan i remissdebatten an-

Ang. riksbankens sedelutgivning, m. m.

mält att jag inte delar herr Strängs uppfattning; jag vill bekräfta det i dag. De idéer och tankar som presenteras i diskussionen om en reform av internationella penningssystemet är enligt min mening ännu så länge omogna och bör därför inte komma till utförande innan de i grund genomarbetats, så att de kan vinna en allmän anslutning. Det kan de inte för närvarande, och då kan det inte heller bli något allomfattande internationellt penningssystem, på sin höjd ett regionalt sådant. Det avgörande förutsättningen är helt enkelt inte för handen, när Frankrike inte vill, och har skäl för sin ståndpunkt.

För vår del är det emellertid nödvändigt att kunna genomföra vårt varuutbyte med främmande länder, driva handel och göra affärer på det internationella fältet under den tid som närmast ligger framför oss, till dess linjerna har klarnat. Men då måste vi också vara beredda, vilken väg utvecklingen än kommer att ta.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen, som innebär att guldkassan i år bör förstärkas med 300 miljoner kronor.

Herr STÅHLE (s):

Herr talman! I bankoutskottets förvarande utlåtande nr 24 behandlas Kongl. Maj:ts proposition nr 44 med förslag till lag om särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning.

Utskottet påpekar i sitt utlåtande att riksbankens rätt att utge sedlar sedan lång tid reglerats genom provisorisk lagstiftning som trätt i stället för riksbankslagens motsvarande stadgande. Den provisoriska lagstiftningen förlängs genom årliga beslut.

Utskottet vill även i år understryka angelägenheten av att en permanent reglering av sedelutgivningsrätten kommer till stånd. Utskottet är fullständigt enigt om detta uttalande, och vi hörde också i herr Åkerlunds anförande nyss

att även han tryckte mycket starkt på den punkten, att vi förväntar oss något resultat vad gäller den utredning som riksbanksfullmäktige har sysslat med under flera år.

Riksbanksfullmäktige har i år hemställt att maximibeloppet för sedelutgivningen höjs från nuvarande 9 700 miljoner kronor till 9 900 miljoner kronor. Denna ökning av beloppet tillstyrkes även av departementschefen.

Om jag minns rätt är det första gången utskottet har kunnat enas på denna punkt. Som vi hörde av herr Åkerlund nyss har även han — om jag skall använda uttrycket — kommit på bättre tankar och ansluter sig till riksbanksfullmäktiges bedömning av läget: att man behöver denna uppräkning.

Vad slutligen angår riksbankens skyldighet att vid anfordran lösa in utgivna sedlar med guld biträder departementschefen riksbanksfullmäktiges förslag om befrielse från denna skyldighet för tiden 1 juli 1966—30 juni 1967. Det är givetvis banken obetaget att liksom nu återuppta inlösningsen av bankens sedlar före utgången av denna tid, om förhållandena skulle ge anledning till detta. Även på den punkten har utskottet i år blivit enigt och tillstyrker vad som i propositionen hemställas.

I fråga om fördelningen av riksbankens tillgångar mellan guld och utländska statspapper föreligger en reservation av herr Åkerlund, som han just nu mycket ingående motiverat med stora utsvävningar om förhållandena ute i världen. I den reservationen föreslår herr Åkerlund att riksbankens metalliska kassa bör förstärkas med lägst 300 miljoner kronor under år 1966.

Vi har här i kammaren tidigare under året haft tillfälle att överlägga i denna fråga i samband med bankoutskottets utlåtande nr 8, som gällde granskning av riksbankens styrelse och förvaltning för år 1965, då även finansministern fick möjlighet att inför kammaren redovisa sin syn på denna fråga. Det kan alltså vara tämligen ointressant

för kammaren att ta upp en ny debatt på den punkten, då vi så nyligen och så ingående diskuterat denna problematik.

Utskottet vill genom sitt utlåtande i år liksom tidigare uttrycka sitt förtroende för riksbankens ledning och dess bedömning i detta avseende. Jag tror det skulle vara mindre lyckligt om riksdagen lämnade direktiv åt riksbanksfullmäktige beträffande placeringspolitiken utöver de regler som redan är uppställda i för riksbanken gällande författningar.

Med detta ber jag, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Herr Stähle sade på tal om sedelutgivningsrätten att jag skulle ha kommit på bättre tankar. För min del vill jag ställa frågan om de bättre tankarna gäller mig eller riksbanken. Eftersom det är riksbanken som närmast sig min ståndpunkt om återhållsamhet i fråga om utgivning av nya sedlar, räknar jag det så att det är riksbanken som kommit på bättre tankar.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Det blir en bedömningsfråga, som så många andra frågor vi diskuterar här i kammaren. Jag bedömde det på mitt sätt, med hänvisning till att vi under många år aldrig har fått herr Åkerlund med på en begäran om en ökning av sedelmängden. Även om höjningen är begränsad denna gång till 200 miljoner, så gäller det i alla fall 200 miljoner. Därför har jag en känsla av att herr Åkerlund anslutit sig till den linje vi representerade, och därför tillät jag mig — utan att på något sätt ha någon undertanke — att säga att jag tror att herr Åkerlund kommit på bättre tankar.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Vid ett tidigare tillfälle, då frågan om sedelutgivningsrätten

Ang. riksbankens sedelutgivning, m. m. var uppe, var riksbankens bud 800 miljoner kronor, och jag gick med på 600. Det var i och för sig en ökning, men en lägre sådan.

I fjol begärde riksbanken 500 miljoner kronor, och jag gick med på 400, ett underbud.

Nu har riksbanken emellertid krupit ned så nära oförändrat belopp att riksbanken säger att vi faktiskt skulle kunna klara oss med beloppet oförändrat. När man så ändå begär 200 miljoner, kunde jag naturligtvis ha prutat 100 på det, men i stället har jag i reservationen skrivit in en förutsättning för min medverkan till denna 200 miljoners ökning, nämligen att den inte får tas till intäkt för att underlåta att föra en restriktiv likviditetspolitik.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Jag nämnde i mitt tidigare anförande att majoriteten i bankoutskottet genom sin inställning visar förtroende för riksbankens ledning. Jag har en känsla av att riksbankens restriktivitet i fråga om sedelutgivningen i år beror på att man gjort den bedömningen att man i dagens läge inte behöver öka sedelomloppet med mer än 200 miljoner. Det styrker väl vår uppfattning att vi har anledning att lita på riksbankens ledning, och jag anser att herr Åkerlund närmast sig vår bedömning på den punkten.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt beträffande punkterna 1 och 2 samt därefter särskilt i fråga om punkten 3.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkterna 1 och 2 hemställt.

Sedermera gjordes enligt de rörande punkten 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets

Ang. ungdomens bostadsfråga — Om forskning angående ungdomens situation i dagens samhälle

hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av giltighetstiden för 1962 års internationella veteavtal, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ungdomens bostadsfråga

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner angående ungdomens bostadsfråga.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 108, av herr *Werner*, och II: 145, av herr *Jansson m. fl.*, hade föreslagits att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om skyndsamt utredning av ungdomens bostadsförhållanden, innefattande bland annat frågan om obligatorisk kommunal rumsförmedling inom storstadsregionerna, upprättandet av normalkontrakt för möblerade rum samt införande av samma statliga låneformer för ungdomshotell som för studentbostäder.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 108 och II: 145 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **MÖLLER** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **ADOLFSSON** (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de motioner som behandlas i detta utskottsutlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om rådgivning i televisionen angående värden av utvecklingsstörda, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om forskning angående ungdomens situation i dagens samhälle

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner om forskning angående ungdomens situation i dagens samhälle.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats de likalydande motionerna I: 343, av herr *Johan Olsson* och herr *Thorsten Larsson*, samt II: 410, av herr *Boo m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att Kungl. Maj:t måtte föranställa om åtgärder för en grundläggande och kontinuerlig forskning om ungdomens situation i dagens samhälle i det syfte, som angivits i motionerna.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 343 och II: 410 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Svanström*, *Sörenson*, *Hamrin* i Kalmar, *Rimås*, *Johansson* i Skärstad och *Josefson* i Arrie, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen

Om forskning angående ungdomens situation i dagens samhälle

med bifall till motionerna I: 343 och II: 410 i skrivelse till Kungl. Maj: t måtte anhålla om åtgärder för en grundläggande och kontinuerlig forskning om ungdomens situation i dagens samhälle i det syfte, som angivits i motionerna.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! I allmänna beredningsutskottets förevarande utlåtande nr 26 behandlas ett motionspar, nr I: 343 och II: 410, som handlar om ungdomens situation i dagens samhälle. I motionerna hänvisas till de snabbt ändrade förhållanden som betyder mycket inte minst för ungdomens anpassning. Motionärerna pekar på att numera var tredje person i åldern 15—19 år går i skola. För 30 år sedan gällde motsvarande om var sjuttonde. Massmedia, inte minst TV, påverkar ungdomen, men man vet föga om de konfliktsituationer detta kan medföra gentemot den gamla familjens normer.

Motionärerna vill gärna se ungdomsfostran som en friskvård och anser att man tidigare i olika sammanhang i hög grad har varit inriktad på att ta hand om sådana ungdomar som kan betraktas som missanpassade. Det är alltså en väsentligt mera positiv anda i dessa motioner än hos dem som ser som en uppgift enbart att ta hand om sådana ungdomar som på grund av trycket av de nya ovana förhållandena och andra betingelser har kommit på glid.

I utskottsutlåtandet redovisas ett remissyttrande från statens ungdomsråd. Rådet anser, liksom motionärerna, att ungdomsfrågorna efter hand måste komma att betraktas ur en rad andra aspekter än de rent preventiva. Ungdomsrådet anser det utan tvivel vara värdefullt om ungdomens anpassning till arbete i vårt snabbt föränderliga samhälle ägnas systematisk uppmärksamhet.

Utskottet för sin del hänvisar till det förhållandet att liknande motioner har behandlats vid upprepade tillfällen och anser att det inte finns anledning att

företa en särskild utredning i detta sammanhang, eftersom ett antal utredningar nu arbetar med dessa problem.

Till utskottsutlåtandet har fogats en reservation, i vilken framhålles att åtgärder för en grundläggande och kontinuerlig forskning om ungdomens situation i dagens samhälle är angelägen. Reservanterna anser att de nuvarande insatserna på området är värdefulla men att mera vittsyftande åtgärder bör vidtagas för att infoga olika undersökningar i ett större forskningsprogram. Reservanterna anser slutligen att den forskning som 1962 års ungdomsutredning bedriver är värdefull för utformningen av stödet till ungdomsorganisationerna, men den berör endast hur organisationerna fungerar, ledarutbildningen samt attityder hos deltagare och ledare. Man uppfattar utredningen såsom en temporär företeelse. Vad motionärerna och således även reservanterna är ute efter är en kontinuerlig forskning, en forskning som ständigt skall ha uppmärksamheten riktad på de problem som uppstår i det här sammanhanget och som undan för undan kan ge förslag till åtgärder.

Med stöd av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Att utskottet inte har kunnat tillstyrka de motioner som har väckts och som kräver åtgärder för en grundläggande och kontinuerlig forskning om ungdomens situation i dagens samhälle beror på att utredningsläget är sådant att dessa önskemål ändå kan väntas bli beaktade. Jag hänvisar till vad som i utlåtandet står om 1962 års ungdomsutredning. Utredningen har i sitt betänkande lämnat en redogörelse för verkställda pågående eller planerade undersökningar på detta område. Av större relevans är dock det faktum att 1962 års ungdomsutredning i sitt slutbetänkande kommer att ta upp hela

Om forskning angående ungdomens situation i dagens samhälle

frågan om behovet av och förutsättningarna för en intensifierad ungdomsforskning. Utredningen lär därvid också komma att ta upp frågor om åtgärder för att trygga en kontinuerlig ungdomsforskning i de avseenden som motionärerna har efterlyst. Forskningen väntas omfatta betydelsefulla sektorer av det vida forskningsfält som ungdomsproblemen utgör. Med anledning härav har utskottet ansett det lämpligt att avstyra motionerna.

Motionärerna säger att utredningen är att uppfatta såsom en temporär företeelse. Självfallet! Man får väl hoppas att varje utredning skall vara en temporär företeelse. Det arbete ungdomsutredningen sysslar med och de förslag den kan väntas framlägga berör ju möjligheterna att skapa en kontinuerlig forskning, vilket ju är vad som åsyftas i motionerna. Utskottet anser att reservanternas och motionärernas önskemål därmed är beaktade och att konkreta resultat inom kort kan väntas.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets utlåtande.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Jag är tacksam för de synpunkter utskottets talesman nu utvecklat och för hans trosvissa förhoppningar. Emellertid har vi reservanter i utskottet inte låtit oss övertygas av dessa synpunkter utan trots allt avgett reservationen, och jag ber att på nytt få yrka bifall till densamma.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svanström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svanström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 96

Nej — 43.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets memorial nr 27, angående överlämnande till statsutskottet av vissa till allmänna beredningsutskottet remitterade motioner, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 131, till fullmäktige i riksbanken angående användande av riksbankens vinst för år 1965;

nr 132, till styrelsen för riksdagsbiblioteket i anledning av motioner om en matrikel över riksdagens ledamöter; samt

nr 133, till fullmäktige i riksgälds-kontoret i anledning av motion om ren-göring av riksdagshusets fasader och gavlar.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-ställning om anslag för budgetåret 1966/67 till kostnader för övergång till högertrafik jämte i ämnet väckta mo-tioner;

nr 50, i anledning av väckt motion om pension åt fiskmästare John Jonas-son; och

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna m. m., i vad propositionen avser anslag för bud-getåret 1966/67;

bevillningsutskottets betänkande nr 12, i anledning av väckt motion röran-de fördelning av kostnaderna för hö-gertrafikens genomförande;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckt motion angående tillämpningen av svenska straffregler för utomlands begångna gärningar;

nr 24, i anledning av väckta motio-ner om viss kombination av påföljder för brott; och

nr 25, i anledning av väckt motion om säkerhetsåtgärder beträffande vis-sa nöjesanläggningar;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av väckt motion om indexreglering av de allmänna barnbidragen;

nr 40, i anledning av väckta motio-ner om vissa familjepolitiska åtgärder; och

nr 42, i anledning av väckt motion om översyn av bestämmelserna om rese-ersättning från den allmänna sjukför-säkringen;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vad som är fast egendom;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fö-retagsinteckning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 29, i anledning av väckta motio-ner om uppskov med omläggningen till högertrafik;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna m. m. i vad propositionen hänvisats till lag-utskott och behandlats av tredje lagut-skottet;

nr 31, i anledning av väckt motion om ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser om förmyndaransvar;

nr 32, i anledning av väckta motioner angående vissa preskriptionsbestäm-melser i vattenlagen;

nr 33, i anledning av väckta motio-ner angående de hygieniska bestämmel-serna för import av vilt; och

nr 34, i anledning av väckt motion om traktorsläpvagns utrustande med varningsskylt; samt

allmänna beredningsutskottets utlå-tanden:

nr 28, i anledning av väckta motioner om ökat samhälleligt stöd till motor-sport bland ungdom; och

nr 29, i anledning av väckta motio-ner angående flygutbildningen m. m.

Herr TALMANNEN anförde:

Jag erinrar om att kammaren nu på fredag, den 22 dennes, icke håller ar-betsplenium utan endast bordläggnings-plenium, kl. 14.00.

Justerades protokollsutdrag för den-na dag, varefter kammarens sammanträ-de avslutades kl. 15.40.

In fidem

K.-G. Lindelöw